

TILINPÄÄTÖS 2016

HAMINAN KAUPUNGINVALTUUSTO 30.5.2017

SISÄLLYS

TOIMINTAKERTOMUS	3
Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa.....	3
Kaupunginjohtajan katsaus	3
Kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	4
Yleinen taloudellinen kehitys	6
Haminan kaupungin toiminnan ja talouden kehitys	7
Kuluvan vuoden näkymät	8
Haminan kaupungin henkilöstö	8
Merkittävimmät riskit.....	8
Tapahtumat tilikauden päättymisen jälkeen.....	10
Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä	10
Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus.....	11
Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	12
Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut.....	13
Tase ja sen tunnusluvut.....	14
Kokonaistulot ja -menot.....	15
Hamina konsernin toiminta ja talous.....	16
Hamina konserniin kuuluvat yhteisöt	16
Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat	17
Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä.....	20
Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	21
Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut.....	22
Keskeiset liitetiedot	26
Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet.....	26
Tilikauden tuloksen käsittely	26
TALOUSARVION JA TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN.....	27
Yleistä	27
Talousarvio	27
Tavoitteet	27
Käyttötalousosan toteutuminen.....	33
Konsernipalveluiden palvelualue	33
Hyvinvointipalveluiden palvelualue.....	38
Kaupunkikehityksen palvelualue.....	61
Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutuminen	75
Verotulojen erittely	76
Valtionosuuksien erittely	76

Investointien toteutuminen	77
Rahoitusosan toteutuminen	83
TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	87
Tuloslaskelma	87
Rahoituslaskelma.....	88
Tase.....	89
Konsernituloslaskelma.....	91
Konsernin rahoituslaskelma.....	92
Konsernitase	93
TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	95
Tilinpäätöksen laatimista ja esittämistapaa koskevat liitetiedot.....	95
Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	96
Tuloslaskelman liitetiedot	97
Taseen liitetiedot	101
Taseen vastaavia koskevat liitetiedot.....	101
Taseen vastattavia koskevat liitetiedot.....	105
Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	107
Henkilöstöä ja tilintarkastajan palkkioita koskevat liitetiedot	113
HAMINAN VESI -LIKELAITOKSEN ERIYTETTY TILINPÄÄTÖS	114
TOIMINTAKATSAUS.....	114
Tilinpäätöslaskelmat ja tunnusluvut.....	117
Liikelaitoksen talousarvion toteutumisvertailu	120
Liikelaitoksen liitetiedot	123
Vesihuoltolain edellyttämät lisätiedot	127
LIKELAITOKSEN VAIKUTUS KAUPUNGIN TALOUTEEN	130
TUNNUSLUKIJEN LASKENTAKAAVAT	133
TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET	135
TILINTARKASTAJIEN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	135
LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA.....	136

TOIMINTAKERTOMUS

Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

Kaupunginjohtajan katsaus

Vuoden 2016 tilinpäätökset ovat sekä kaupungin että kaupunkikonsernin osalta ylijäämäiset, eikä tasetileillä ole alijäämää. Tilinpäätöksiä voidaan pitää vähintäänkin tyydyttävänä, kun otetaan huomioon yleinen taloudellinen tilanne, työttömyys, laskevat kunnallisverotulot ja väkimäärän väheneminen. Sopeuttamistoimissa on onnistuttu, mistä kiitos kuuluu niin päättäjille kuin myös konsernin henkilökunnalle.

Talouden sopeuttaminen jatkuu. Ainoa mahdollinen helpotus tulee elinvoiman lisääntymisestä ja sitä kautta kasvavista verotuloista. Kaupunki onkin aloittanut valmistautumisen soten jälkeiseen aikaan mm. seuraavilla toimenpiteillä:

- uusi palvelu- ja henkilöstöorganisaatio otettiin käyttöön kesällä 2015, minkä pohjalta organisaatio uudistetaan ja mitoitetaan vuoden 2018 aikana
- uusi luottamushenkilöorganisaatio aloittaa kunnallisvaalien jälkeen kesällä 2017
- kouluverkkoratkaisut ja sen kehitystä ohjaavat periaatteet on hyväksytty ja kouluinvestoinnit jatkuvat
- Linnoituksen suuri päiväkotit otettiin loppukesällä 2016 käyttöön
- konserniohjeet uusittiin, hyväksyttiin uusi kasvuhjelma ja kaupungin uusi brändi, jonka yhtenä tehtävänä on ohjata kaupunkimarkkinointia.

Elinvoiman osalta on nähtävissä myönteisiä merkkejä; satamaliikenne on kasvussa, varuskunta voi hyvin, venäläisten ostosmatkailu on lisääntymässä ja kaupungin tapahtumamatkailu teki viime kesänä uuden ennätystulen.

Paljon on tehty, mutta paljon on vielä tehtävää, jotta Hamina on iskukunnossa. Myös kaupungin tytär- ja osakkuusyhtiöt tarvitsevat uudistamista. Uudistuvassa kaupungissa elinvoiman, asumisen ja viihtymisen kysymykset nousevat entistä vahvemmin kaupungin toiminnan keskiöön. Varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta tulee kaupungin suurimmat palvelualueet. Nekin vaativat uudistamista. Toimitilat pitää saada terveiksi, digitaalisuus laajasti käyttöön ja tehdä palveluissa uusia avauksia. Kokeilukulttuurille pitää löytyä tilaa, saa myös epäonnistua.

Vuoden 2016 Hamina Tattoo oli menestys. Meistä jokainen sai henkilökohtaisesti kokea, että kaupunkijuhlana se otti monessakin mielessä uusia myönteisiä askeleita. Onnistunut festivaali oli myös erittäin hyvää Haminan markkinointia.

Valtuustokausi päättyy toukokuun 2017 lopussa. Lämmin kiitos kaikille luottamushenkilöille valtuustokaudesta. Teitte hyviä päätöksiä kaupungin talouden hoidossa. Toivottavasti uusi valtuusto ottaa teistä oppia. Samoin lämmin kiitos konsernin henkilöstölle ja kaikille yhteistyökumppaneillemme! Haasteet ovat tehty voitettaviksi!

Hannu Muhonen
kaupunginjohtaja

Kaupungin hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa valittiin Haminan kaupunginvaltuusto vuosiksi 2013–2016, valtuutettuja on 43, jotka jakautuivat eri ryhmien kesken seuraavasti

(suluisa muutos edellisestä valtuustokaudesta): KOK 12 paikkaa (-4), SDP 10 (0), KESK 9 (+2), PS 6 (+5), KD 3 (+1), VIHR 2 (0) ja VAS 1 (-4).

Kaupunginvaltuusto

Puheenjohtaja	Tulokas Kalervo, maatalousyrittäjä	KESK
I varapuheenjohtaja	Virtanen Ville, työnjohtaja	SDP
II varapuheenjohtaja	Talsi Timo-Jussi, toimitusjohtaja	KOK
Jäsenet	Ahtola Aarni, opettaja	VIHR
	Andrejev Katja, liiketalouden opettaja	VIHR
	Erkkilä Titta, opettaja	SDP
	Harjumaaskola Jarkko, kirvesmies	SDP
	Hauhia Ritva, perushoitaja, eläkeläinen	KESK
	Heikkilä Katja, johtaja työterveyshoitaja	KOK
	Honkanen Hannah, nuorisotyönohjaaja, toiminnanjohtaja	KD
	16.11.2016 alkaen	KESK
	Hytönen Riitta, valtiotieteen maisteri	SDP
	Hämäläinen Pentti, työsuojeluvaltuutettu, työtön	SDP
	Inkeroinen Elina, eduskunta-avustaja, yrittäjä, FM	KOK
	Joffel Nina, erityisluokanopettaja	PS
	Järvinen Hannu, kauppateknikko	PS
	Kasari Jorma, eläkeläinen, ent. pääluottamusmies	VAS
	Kerkelä Harri, asentaja	PS
	Koskiaho Vesa, erityisopettaja	KESK
	Koskinen Jaakko, maatalousyrittäjä	KESK
	Kurvi Anne, ATK-suunnittelija	SDP
	Lepistö Tapio, asianajaja, varatuomari	KOK
	Liinamaa Tommi, liikennöitsijä	KOK
	Muurman Peter, yhteiskuntatieteiden maisteri	PS
	Niemi Milko, kasvatustieteen lehtori	KOK
	Nyholm Janne, varhaisjakelun valvoja	PS
	Pakkanen Antti, opiskelija	KESK
	Parjanen Pirkko, osastonhoitaja	KD
	Peltonen Nina, lähihoitaja	SDP
	Porkka Matti, kirvesmies	SDP
	Pousi Ritva-Leena, lastenhoitaja, erityisohjaaja	KESK
	Pärssinen Santtu, päätoiminen tuntiopettaja	KOK
	Rautamaa Eeva, sairaanhoitaja	KOK
	Reinikka Jari, vartija	PS
	Riiheläinen Seppo, toimittaja	KESK
	Rinne Onni, opiskelija	KOK
	Rissanen Jarmo, lähihoitaja	SDP
	Rokka Tapio, kiinteistönvälittäjä	KOK
	Ruokonen Markku, metsätalousinsinööri	KD
	Sakki Timo, metsänhoitaja	SDP
	Suikkanen Jaana, erityisopettaja	KOK
	Suutari Simo, projektiostaja	KESK
	Vapalahti Sanna, yrittäjä	KOK
	Yläjääski Jouko, maanviljelijä, eläkeläinen	KESK

Kaupunginhallitus

Puheenjohtaja	Inkeroinen Elina	KOK
I varapuheenjohtaja	Erkkilä Titta	SDP
II varapuheenjohtaja	Koskinen Jaakko	KESK
Jäsenet	Andrejev Katja	VIHR
	Hämäläinen Pentti	SDP
	Muurman Peter	PS
	Pousi Ritva-Leena	KESK
	Rautamaa Eeva	KOK
	Rinne Onni	KOK

Vuonna 2016 oli seuraavat lautakunnat:

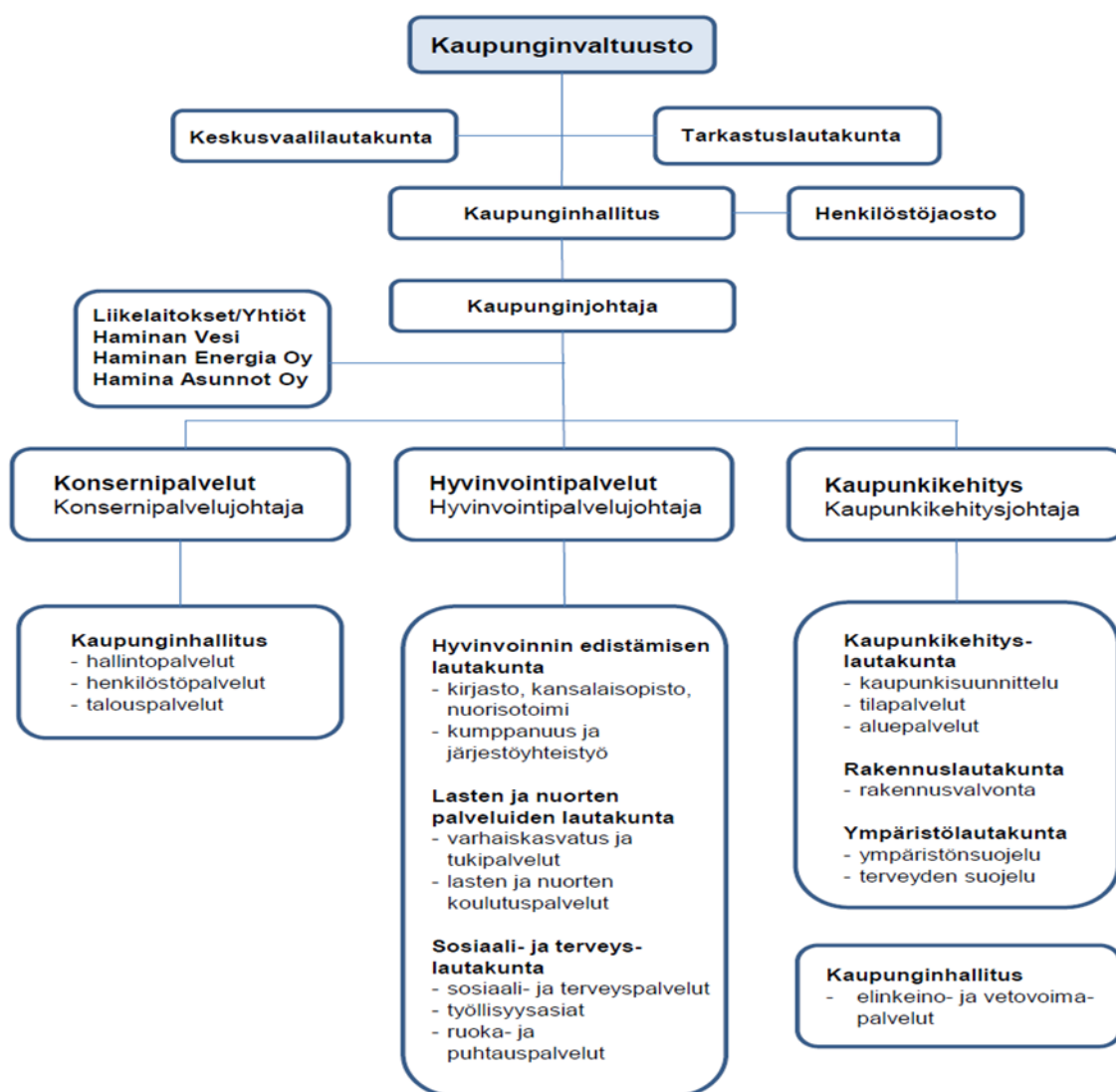
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta
Lasten ja nuorten palveluiden lautakunta
Sosiaali- ja terveyslautakunta
Kaupunkikehityslautakunta
Rakennuslautakunta
Ympäristölautakunta

Kaupungin operatiivinen organisaatio muodostuu konsernipalveluiden, hyvinvointipalveluiden ja kaupunkikehityksen palvelualueista sekä vesiliikelaitoksesta. Palvelualueet on jaettu tulosalueiksi, joille on muodostettu yksi tai useampia tulosyksiköitä.

Palvelualueille muodostettujen tulosalueiden palveluista vastaa yksi tai useampi lautakunta.

Tilivelvolliset on esitetty kunkin määrärahan kohdalla.

Luottamushenkilöorganisaatio

Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talous kasvoi vuonna 2016 jonkin verran ripeämmin kuin yleisesti oli ennakoitu. Uuden ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvoi viime vuonna 1,5 prosenttia. Kasvun lähteinä toimivat erityisesti yksityinen kulutus ja rakennusinvestoinnit. Myös euroalue on jatkanut maltillista toipumista.

Työttömyys laski viime vuonna ennustettua nopeammin. Työllisten määrän kehitys näyttäisi kuitenkin jäävän likimain ennusteen mukaiseksi hieman ennustettua heikomman työvoimaan osallistumisen takia

Kuntasektorin menot kasvoivat maltillisesti koko maassa, keskimäärin 1,3 prosenttiyksikköä. Maltilli-

nen menokehitys johtui muun muassa henkilöstökulujen sopeuttamisesta, sekä vähäisestä kustannustason kasvusta kuntapalveluissa.

Vuonna 2016 kaikkiaan 18 kuntaa arvioi vuosikatteen jäävän negatiiviseksi, kun se edellisellä vuonna oli negatiivinen 13 kunnalla. Vuosikate asukasta kohden oli 440 euroa.

Kuntien ja kuntayhtymien tulot lisääntyivät erityisesti kasvaneiden valtionosuuksien kautta. Vuoden 2016 valtionosuuksissa kompensoitiin kuntien veroperustemuutoksista johtuvia veromenetyksiä. Lisäksi valtionosuudet kasvoivat kuntien ja valtion välisen kustannusjaon tarkistuksen seurauksena.

Kuntien verotulot 2016 kasvoivat maltillisesti koko maan tasolla yhteensä 1,4 prosenttia. Vaimeaa kehitystä selittää muun muassa kuntien korotetun yhteisöveron jako-osuuden poistuminen.

Kuntien lainakanta kasvoi ennakoitua maltillisemmin (3,4 %). Kasvu oli myös edellisvuotta hitaampaa, jolloin se oli 5,6 %. Asukasta kohden kuntien lainat olivat 2 938 euroa, kun edellisellä vuonna vastaava lainamäärä oli 2 841 euroa.

Haminan kaupungin toiminnan ja talouden kehitys

Haminan asukasluku väheni 208 asukkaalla. Vuoden lopussa asukasluku oli 20 643. Väki vähenee Tilastokeskuksen pitkän ajan ennusteita nopeammin.

Työttömiä työnhakijoita oli viime vuonna keskimäärin 1312, kun edellisellä vuonna heitä oli lähes sata enemmän. Työttömyysaste oli 14,2. Työttömyysaste parani edellisestä vuodesta 0,6 % -yksikköä. Joulukuun lopussa yli vuoden työttömänä oli 418 henkilöä. Määrä oli vuodessa kasvanut lähes 20 henkilöllä. Nuorten työttömien määrä oli vastaavasti pienentynyt vuoden takaisesta, sillä vuoden lopussa alle 25-vuotiaista oli työttöminä 215 (229).

Uusia yrityksiä perustettiin 55, mikä on edellisvuotta vähemmän. Yritysten nettolisäys pysyi kuitenkin edellisvuoden tasolla (27). Uusista yrityksistä 2/3 toimii palvelualalla.

Global Bluen tilaston mukaan tax free -kaupan lasku jatkui. Vuonna 2016 myynnin lasku koko maassa oli 10 %. Sen sijaan Haminassa myynti kasvoi 2 %:lla ja oli ainoa paikkakunta, joka kasvatti tax-free myyntiään edellisvuodesta. Haminan osuus koko tax-free myynnistä kasvoi hieman ollen 1,6 %.

HaminaKotka sataman kokonaisliikennemäärä kasvoi 13,4 miljoonaa tonniin, mikä oli 0,4 miljoonaa tonnia eli 3,3 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Metsäteollisuuden tuotteita vietiin 5,9 % edellisvuotta enemmän. Erityisesti sahatuotteiden vienti keskittyi HaminaKotka satamaan.

Hamina LNG Oy:n valmistelema LNG-terminaali-hankkeen investointipäätös on valmistelussa. Terminaali rakennetaan HaminaKotka Satama Oy:n Haminan öljy- ja kaasusatamaa.

Seudun liikenneyhteyksiä parannetaan aina vuoteen 2018 saakka, jolloin Hamina-Vaalimaa välinen moottoritie valmistuu.

Asuntorakentaminen oli vaisua. Liike- ja kerrostalotonttien kysyntää ei ollut. Myös pientalotonttien kysyntä oli vähäistä.

Kuntien vuoden 2016 tilikauden tulos parani lähes puoli miljardia euroa. Yli kolmasosa kunnista (111) teki kuitenkin negatiivisen tuloksen.

Tilinpäätösarviot osoittavat kuntatalouden etenevän hyvään suuntaan, mutta lähivuosien tulopohjamuutokset kuntataloudessa vaativat edelleen tarkkaa taloudenpitoa.

Kesäkuussa kaupunginhallitus antoi ohjeen hallintokunnille sopeuttaa toimintakatetta 2 %:lla, koska verotulokehitys alkuvuodesta oli erittäin heikkoa. Myös muita epävarmuustekijöitä oli runsaasti ilmassa. Toimenpiteiden johdosta kaupungin talous saatiin käännettyä positiiviselle uralle. Tulos oli lähes 1,5 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Tulos oli noin miljoona euroa alkuperäistä talousarviota parempi. Tulos riitti myös edellisten tilikausien alijäämien kattamiseen ja tase on noin 0,4 miljoonaa euroa ylijäämäinen.

Myös konsernitilinpäätöksen tulos muodostui ylijäämäiseksi. Tulos kasvoi edellisestä vuodesta kahdella miljoonalla eurolla, ollen 3,5 miljoonaa euroa.

Kaupungin henkilöstöorganisaatiota uudistettiin vuonna 2015 ja samalla asetettiin tavoitteeksi vuoden 2017 alkuun mennessä 50 henkilötyövuoden vähenys. Vakituisten henkilöstön määrä väheni 21 henkilötyövuodella. Viidenkymmen henkilötyövuoden säästö-tavoitteesta on toteutunut 70 %. Henkilöstömenot pienenevät lähes 1,5 miljoonaa euroa (2,4 %). Merkittävä tekijä oli Kiky-sopimuksesta johtuva lomapalkkavelkakirjaus, joka pienensi henkilöstömenoja runsaalla 0,7 miljoonalla eurolla.

Toimintakate heikkeni vajaalla 2,0 miljoonaa eurolla (1,8 %) ja vastaavasti verorahoituksen (verotulot ja valtionosuudet) kasvu oli runsaat 2,0 miljoonaa euroa (1,9 %).

Kiinteistöveroja kertyi miljoona euroa talousarviota enemmän huolimatta siitä, että veroprosentit olivat entiset. Kasvu johtui kiinteistöjen verotusarvojen kasvusta.

Vuosikatetta kertyi 11,2 miljoonaa euroa, mikä oli lähes 0,5 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota enemmän. Vuosikate asukasta kohti oli 542 euroa, mikä oli 100 euroa/asukas maan keskiarvoa korkeampi.

Kaupungin investoinnit laskivat edellisvuodesta merkittävästi ollen noin 10,0 miljoonaa euroa.

Vuosikate riitti kaupungin investointien rahoittamiseen, joten kaupungin velkamäärä hieman laski. Investoinnit kohdistettiin peruspalveluihin ja elinvoimaa vahvistaviin toimenpiteisiin. Vuosikate/poistot oli 115 %. Asukaskohtainen lainamäärä oli 3 964 euroa/asukas, mikä oli 21 euroa/asukas edellisvuotta korkeampi.

Kuluvan vuoden näkymät

Suomen talouden orastava elpyminen on ollut kotimaisen kysynnän varassa, mutta vientinäkymät eivät ole olennaisesti vahvistuneet. Talouskasvu ei merkittävästi vahvista työllisyyttä, vaan se edelleenkin pysyy korkealla tasolla. Pitkäaikaistyöttömiä on enemmän kuin kertaakaan vuoden 1990-luvun laman jälkeen. Näin ollen kuntien verotulot kehittyvät jatkossakin hyvin vaatimattomasti. Menopuolella lisäpaineita aiheuttavat työttömyyden lisäksi sosiaali- ja terveystalvelujen kysynnän kasvu ja huomattavat investointitarpeet.

Haminan kaupungin henkilöstö

Henkilöstön määrä väheni edelleen vuoden 2016 aikana. Kaupungin palveluksessa oli tilikauden päätyessä 1392 henkilöä (1465 vuonna 2015), joista vakinaisia 1092 (1113), määräaikaisia 266 (315) ja työllisyysvaroin palkattuja 34 (37) henkilöä. Vakinaista henkilöstöä oli 21 henkilöä vähemmän kuin vastaavana aikana vuonna 2015.

Merkittävimmät riskit

Taloudelliset riskit

Kaupungin talous on saatu tasapainoon, mutta taloudellinen kantokyky on edelleen heikko. Näin ollen talouden tasapainottamisen toimenpiteitä jatketaan myös tulevina vuosina.

Aluehallintouudistuksessa käyttötalous puolittuu, mutta taseet jäävät lähes ennalleen. Kasvupaineiltaan suurimpien ja ennakoitavuudeltaan vaikeimpien sote-

Rahoitusriskit

Maksuvalmiusriskiä hallitaan maksuvalmius-suunnitella. Lyhytaikaiseen rahoitukseen kaupungilla on käytössään konsernitilien luottolimitit sekä kuntatodistusohjelma.

Kaupungilla on lainasalkun jälleenrahoituslainojen sekä uusien investointilainojen johdosta jälleenrahoitusriski, jota hallitaan hajauttamalla laina-aikoja sekä suojaamalla lainasalkku markkinatilanteen mukaan.

Kaupungin taseen loppusumma oli 200 miljoonaa euroa. Omavaraisuusaste vahvistui edellisvuodesta lähes prosenttiyksikön ollen 45,8 % ja suhteellinen velkaantuneisuus laski 71,2 %:iin. Taseen ylijäämä on 0,4 miljoonaa euroa. Taseen tunnusluvut osoittavat, että talouden sopeuttamistoimia tulee edelleen määrätietoisesti jatkaa.

Kaupungin kuluvan vuoden talousarvio on erittäin kiireä, joten henkilöstömenojen sopeuttamista, rakennuudistusten toimeenpanoa sekä palveluprosessien kehittämistyötä muun muassa sähköisiä palveluja hyödyntäen tulee jatkaa. Muutama vuosi sitten asetettu tavoite 50 henkilötyövuoden säästöstä näyttää toteutuvan vuoden 2017 aikana.

Sairaudesta johtuvia poissaoloja kertyi koko henkilöstön osalta keskimäärin 18,8 päivää/henkilö. Edelliseen vuoteen verrattuna sairauspoissaolot lisääntyivät 2 päivää/henkilö.

Henkilöstöön liittyviä tarkempia tietoja tarkastellaan erillisessä henkilöstökertomuksessa.

kustannusten siirtyminen maakunnan vastuulle lisää parhaimmillaan talouden hallintaa. Samalla kuitenkin tulopohjan puolittuminen ja suhteellisen velkaantuneisuuden kasvu lisäävät merkittävästi riskejä. Talouden saattaminen vakaalle pohjalle ennen muutosta on tulevaisuuden kunnan selviytymisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Korkoriskeihin suojautuminen on käynnistetty laina-analyysin ja strategiakartoituksen tavoitteiden mukaisesti. Kaupunki suojautuu korkoriskiltä säätelämällä kiinteä- ja vaihtuvakorkoisten lainojen suhdetta salikassa. Lainasalkkua suojataan koronvaihtosopimuksilla muuttamalla vaihtuvaa korkoa kiinteäksi koroksi.

Suurimmat luottoriskit kohdistuvat lähinnä kaupungin myöntämiin takauksiin ja antolainasaamisiin, joista merkittävä osa ovat omilta tytäryhtiöiltä tai osakkuusyhteisöiltä. Nämä harjoittavat liiketoimintaa ja ovat alttiina normaaleille markkinatalouden riskeille.

Vahinkoriskit

Vahinkoriskit liittyvät mm. henkilöihin kohdistuviin riskeihin, omaisuusvahinkoihin, keskeytyksiin, vastuisiin sekä ympäristövahinkoihin ja onnettomuuksiin. Näihin riskeihin on varauduttu vahinko- ja vastuuvakuutuksin. Vapaaehtoisten vahinkovakuutusten ja laki-

Henkilöriskit

Erittäin merkittävä yksittäinen ongelma on kaupungin toimitilojen huono sisäilma ja kunto. Lukuisia väliaikaisjärjestelyjä tilojen suhteen on jouduttu tekemään.

Työturvallisuusriskejä ehkäistiin työpaikkojen sekä työsuojeluhenkilöstön kiinteällä yhteistoiminnalla. Työturvallisuuteen liittyviä riskejä kartoitettiin laajasti. Tätä varten oli käytössä sähköinen riskienkartoitusohjelma. Sisäilmaongelmien lisäksi ei ole havaittu muita merkittäviä työturvallisuusriskejä.

Kaupungin henkilöstön eläköityminen on suurta. Toisaalta myös henkilökunnan määrää pyritään taloudellista syistä samalla vähentämään. Sote- ja maakuntauudistus pakottaa arvioimaan myös uudelleen hallinnon

Omaisuuriskit

Kaupungin rakennetun omaisuuden arvon säilyttäminen on yhä niukentuvien määrärahojen vuoksi hyvin haasteellista, joten rakennusten korjausvelan määrä kasvaa nopeasti. Lisäksi vesihuoltojohtojen, katujen ja muun infran korjausvelka on merkittävä ja se kasvaa saneerausten myöhentämisten takia myös vuosittain. Riskinä tässä kehityksessä on se, että omaisuuden arvo laskee, korjaustarpeet kasaantuvat ja päivittäinen toiminta- ja palvelukyky heikkenee. Korjaustarpeet syntyvät ennakoimattomasti ja aiheuttavat paljon ylimääräisiä kustannuksia.

Viime vuosina on kaupungin kiinteistöissä todettu entistä enemmän sisäilmaongelmia. Niistä saattaa seurata vakavia henkilöön kohdistuvia vaikutuksia, mutta myös

Haminan kaupunki omistaa yhdessä Cursorin ja Lemminkäinen Oy:n kanssa Kiinteistö Oy Hailikarin. Kaupunki on taannut kiinteistöyhtiön 15,4 miljoonan euron lainat. Lisäksi yhtiölle on myönnetty 470 000 euron laina kymmeneksi vuodeksi. Kiinteistöyhtiön tiloista on vajaa puolet vuokrattu. Kiinteistöyhtiö pystyy suoriutumaan velvoitteistaan, mikäli halli on kokonaan vuokrattu.

sääteisen tapaturmavakuutuksen osalta kaupungin sopimuskumppani on Pohjola. Kirkkojärven veden pinnan nostamisesta aiheutunut vahinko korvattiin kiinteistön omistajalle. Korvauksen suuruus oli 115 000 euroa.

ja tukipalvelujen laajuuden. Riskinä on osaamisen turvaaminen. Tiedossa oleviin muutoksiin on reagoitu tehostamalla osaamisen johtamista sekä henkilöstösuunnittelua.

Kaupunki on onnistunut rekrytoinneissa, sillä avoimiin tehtäviin on ollut riittävästi hakijoita. Tilanne saattaa kuitenkin olla toinen maakuntauudistuksen jälkeen. Tähän varaudutaan henkilöstöpoliittisia linjauksia kirkaamalla.

Henkilöstömäärän vähentyessä palvelujen turvaaminen kaikissa olosuhteissa saattaa vaarantua. Tämän johdosta on pyritty muodostamaan eri toimintoihin useamman henkilön käsittäviä tiimejä.

suuria kustannuksia. Havaittuihin ongelmiin on puututtu ja tehty korjaavia toimenpiteitä. Lisäksi tilojen käyttöä tehostamalla on voitu luopua tuottamattomista ja toimintaan soveltumattomista kiinteistöistä.

Kunnan oma toiminta ja tilatarve pienenevät merkittävästi maakuntahallinnon käynnistyessä. Maakunnat vuokraavat sote-kiinteistöt 3+1 vuodeksi. Epävarmuus vuokrasopimusten jatkumisesta tämän jälkeen aiheuttaa kunnille merkittävän riskin, koska ko. kiinteistöjen myyminen, vuokraaminen tai jalostaminen toiseen käyttöön on haasteellista kysynnän puuttuessa. Tuleva muutos otetaan huomioon investointiohjelmassa, tilajärjestelyissä ja korjausten toteuttamisessa.

Muut riskit

Satama-alueella sijaitseva yhtiö on jättänyt Kymenlaakson käräjäoikeudelle vahingonkorvausvaatimuksen menetetyistä vuokratuloista.

Tapahtumat tilikauden päättymisen jälkeen

Kaupunginhallitus on järjestellyt Kiinteistö Oy Rautakorttelin myynnin sekä hyväksynyt Kymenlaakson Sähkö Oy:n omistusjärjestelyt.

Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan perusteet. Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävä ja luotettava ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista on annettu ohjausta ja neuvontaa talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa sekä esimieskoulutuksessa.

Konsernipalveluissa seurataan lautakuntien päätösten lainmukaisuutta. Käytännössä kaikkiin vaativiin päätöksentekotilanteisiin liittyy etukäteisneuvontaa, jossa tavoitteena on päätöksen oikeellisuuden turvaaminen. Hallintosääntöä ja toimintasääntöjä päivitetään tarvittaessa.

Tavoitteiden toteutumista ja toiminnan tuloksellisuutta sekä kaupunkistrategian toteutumista seurataan osavuosisikatsauksien yhteydessä, jotka viedään myös valtuuston käsiteltäväksi. Kuntalain mukaan valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista kunnassa ja kuntakonsernissa arvioi myös tarkastuslautakunta antamassaan arviointikertomuksessa.

Talouden seurannan välineenä on web-raportointi, jossa on päiväkohtainen tieto. Kokonaistilanteesta raportoidaan kaupunginhallitukselle ja lautakunnille kuukausittain. Talousarvion poikkeamisista raportoidaan sekä tarvittavat määrärahamuutokset tehdään vähintään osavuosisikatsauksissa, joita annettiin valtuustolle viime vuonna kaksi. Lisäksi vuoden 2016 talousarviomuutokset käsiteltiin joulukuun kaupunginvaltuustossa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimenpidesuunnitelman toteutumisesta raportoidaan toisen osavuosisikatsauksen yhteydessä.

Taloutta ja toimintaa arvioidaan säännöllisesti myös johtoryhmissä ja työpaikkalavereissa

Palveluiden hinnoittelun ajantasaisuutta seurataan sekä taksojen ja maksujen tarkistuksia tehdään vuosittain.

Tiliöintejä tarkastetaan laskujen hyväksymisen yhteydessä. Esimiehille on valmisteltu ohjeet kassojen tarkistuksiin, jotka tehdään ennalta ilmoittamatta.

Riskien hallinnan ja sen seurannan työnjako on määritelty kaupunginvaltuuston hyväksymissä perusteissa. Lisäksi kaupungilla on riskienhallinnan työryhmä, joka on keskittynyt ensisijaisesti vakuutusriskeihin. Vähintään kerran vuodessa ajantasaistetaan vakuutusturva, käydään läpi vahinkotapaukset sekä kartoitetaan ongelmakohdat. Vakuutusasioissa käytetään myös vakuutusmeklarin asiantuntemusta hyödyksi. Riskikartoitusten laatiminen on vielä sattumanvaraista. Myöskään sisällöllisesti ne eivät täytä valtuuston hyväksymiä sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan perusteita. Tilanetta pyritään parantamaan esimiesvalmennuksella. Lisäksi vuoden 2017 selvitetään sähköisen järjestelmän hyödyntämistä asiassa.

Häiriötilanteiden aikaista toimintaa varten on nimetty johtoryhmä. Kaupungin valmiussuunnitelmaa ja toimialakohtaisia valmiussuunnitelmia päivitetään säännöllisesti.

Omaisuuden hankinta- ja luovutusrajat on määritelty hallintosäännössä ja delegointipäätöksissä. Yleinen hankintaohje ja pienhankintaohje on uudistettu muutama vuosi sitten. Pitkäkestoiset sopimukset on talletettu sopimuksen hallintajärjestelmään, jossa on määritelty myös sopimuksesta vastuussa olevat viranhaltijat. Sopimuksien seurannassa on apuna sähköinen sopimusarkisto, joka uudistetaan samaan aikaan uuden asianhallintaohjelman kanssa. Tuotantokäytössä ne ovat keväällä 2017.

Hankintoja on kilpailutettu joko itse, Hankinta Taitoan kautta tai hyödyntämällä KL-kuntahankintojen kilpailutuksia. Pienhankintoja varten on hankittu oma järjestelmä, joka otetaan käyttöön vuoden 2017 puolella.

Palvelujen ostojen lisääntymisen johdosta sopimus- ja talousjohtamiseen, sopimushallinnan järjestämiseen

sekä henkilöstön sopimusosaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattamisessa ei ole havaittu virheitä tai rikkomuksia.

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Toimintatuotot vähenivät lähes 0,2 miljoonaa euroa. Myyntituotot kasvoivat kun taas maksutuotot, tuet ja avustukset sekä muut toimintatuotot laskivat. Merkittävimpiä tulomenetyksiä olivat rakennusvalvontamaksut, perustoimeentulon valtionavustukset sekä muiden rakennusten vuokratuotot. Käyttöomaisuuden myyntivoittoja kertyi runsaat 0,5 miljoonaa euroa. Kasvua vuoteen 2015 oli lähes 20 %.

Toimintakulut olivat yhteensä 140,5 miljoonaa euroa ja kasvua edellisvuoteen oli 1,6 miljoonaa euroa (1,2 %). Henkilöstömenot laskivat lähes 1,5 miljoonaa euroa (2,4 %). Vakituisten henkilöstön määrä väheni 21 työntekijällä ja koko henkilöstömäärä 22 työntekijällä. Palvelujen ostoihin käytettiin 57 miljoonaa euroa ja ne olivat 4,0 miljoonaa euroa edellisvuotta suuremmat. Puolet palvelujen ostojen kasvusta muodostuu Carean maksuosuudesta, joka sisälsi myös edellisvuoden kalliin hoidon tasauslaskun. Aineet ja tarvikkeet pienenevät 0,2 miljoonaa euroa (2,0 %) ja avustukset 1,3 miljoonaa euroa (11,9 %). Avustuksista merkittävimmin laskivat lasten kotihoidontuki, toimeentulotuki sekä kotitalouksille myönnettävät palvelusetelit. Vammalaisille myönnettävät avustukset kasvoivat 0,3 miljoonaa euroa (26 %). Muut toimintakulut kasvoivat 0,6 miljoonaa euroa (15,0 %) lähinnä siksi, että vuodelle 2016 kirjattiin Uuperinrinteet Oy:n myynnistä aiheutunut kertaluontoinen erä.

Toimintatuottojen ja -kulujen vertailussa on otettava huomioon se, että vuonna 2016 järjestettiin Hamina Tattoo -tapahtuma.

Verotulot laskivat edellisvuodesta lähes miljoona euroa (1,0 %). Kunnallisveroja kertyi 71,1, kiinteistöveroja 6,7 ja yhteisöveroja 4,3 miljoonaa euroa. Kunnallisverotuotot laskivat vuodessa 1,3 ja yhteisöverot runsaat 0,5 miljoonaa euroa. Kiinteistöverot kasvoivat lähes miljoona euroa.

Valtionosuuksia leikattiin myös vuonna 2016, mutta tästä huolimatta ne kasvoivat lähes 3,0 miljoonaa euroa (8,7 %).

Poistot yhteensä olivat 9,7 miljoonaa euroa. Kasvua edelliseen vuoteen oli 1,8 %. Poistoihin sisältyy arvonalentumisia 150 000 euron edestä.

Korot olivat edelleen poikkeuksellisen alhaisella tasolla. Korkokuluihin käytettiin 1,1 miljoonaa euroa ja se oli 0,1 miljoonaa euroa edellisvuotta vähemmän. Lainasalkun keskiporkko oli vuoden lopussa 1,3 %, kun se vuotta aiemmin oli 1,6 %. Lainoista oli suojattu lähes 70 %.

Haminan Energia Oy ja Kymenlaakson Sähkö Oy maksoivat kumpikin kaupungille osinkoa noin 1,0 miljoonaa euroa.

Bruttoinvestoinnit olivat 10 miljoonaa euroa ja nettoinvestoinnit 9 miljoonaa euroa. Investointien tulorahoitusprosentti oli 111,6 % (92,9 %). Suurin investointikohde oli Linnoituksen päiväkotit 4,1 miljoonaa euroa. Tervasaaren pilaantuneiden maa-alueiden poistoon käytettiin 0,5, maanhankintaan 0,2, rakennusten peruskorjauksiin 1,0 ja yhdyskuntatekniikan rakentamiseen 1,9 miljoonaa euroa.

Kaupungin lainamäärä oli 2016 vuoden lopussa 81,8 miljoonaa euroa. Kokonaislainamäärä laski 0,4 miljoonaa euroa. Lainamäärästä 79,3 miljoonaa euroa oli pitkäaikaisia talousarviolainoja ja loput konsernitilivelkaa tytäryhteisöille.

Haminan Vesi -liikelaitoksen liikevaihto pysyi edellisen vuoden tasolla ollen 5,9 miljoonaa euroa. Liikelaitoksen tilikauden ylijäämä oli 0,45 miljoonaa euroa. Vesiliikelaitoksen erillistilinpäätös on osa kaupungin tilinpäätöstä. Se esitetään omassa pääkohdassaan.

Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

Ulkoiset tuotot ja kulut, kaupunki ja vesiliikelaitos	2016 1 000 euroa	2015 1 000 euroa
Toimintatuotot	30 285	30 453
Valmistus omaan käyttöön	404	529
Toimintakulut	-140 546	-138 907
Toimintakate	-109 857	-107 925
Verotulot	82 203	83 054
Valtionosuudet	37 167	34 183
Rahoitustuotot ja -kulut	1 666	1 456
Korkotuotot	600	528
Muut rahoitustuotot	2 181	2 154
Korkokulut	-1 071	-1 194
Muut rahoituskulut	-44	-32
Vuosikate	11 179	10 768
Poistot ja arvonalentumiset	-9 680	-9 510
Satunnaiset kulut		
Tilikauden tulos	1 499	1 258
Tilikauden yli-/alijäämä	1 499	1 258

	2016	2015
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	21,6	22
Vuosikate/Poistot, %	115,5	113,2
Vuosikate, €/asukas	542	529
Asukasmäärä 31.12.	20 643	20 851

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
Kaupunki ja vesiliikelaitos	<i>1 000 euroa</i>	<i>1 000 euroa</i>
Toiminnan rahavirta	11 096	10 316
Vuosikate	11 179	10 768
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjaukset	-83	-452
Investointien rahavirta	-8 959	-10 583
Investointimenot	-10 090	-11 673
Rahoitusosuudet investointimenoihin	72	88
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 059	1 002
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 137	-267
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset	-160	-4 964
Antolainasaamisten lisäys	-322	-5 024
Antolainasaamisten vähennys	162	60
Lainakannan muutokset	-389	4 832
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	27 666	14 500
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-28 255	-9 974
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200	306
Muut maksuvalmiuden muutokset	-211	447
Rahoituksen rahavirta	-760	315
Rahavarojen muutos	1 377	48
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12. 1000 euroa	9 370	7 992
Rahavarat 01.01. 1000 euroa	7 993	7 944
	1 377	48
	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, 1000 euroa	-3 662	-13 425
Investointien tulorahoitus, %	111,6	92,9
Lainanhoitokate	0,4	1,1
Kassan riittävyys, pv	19	17
Asukasmäärä 31.12.	20 643	20 851

Tase ja sen tunnusluvut

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
<i>1 000 euroa</i>			<i>1 000 euroa</i>		
PYSYVÄT VASTAAVAT	185 480	186 046	OMA PÄÄOMA	91 500	90 057
Aineettomat hyödykkeet	604	890	Peruspääoma	85 276	85 276
Aineettomat oikeudet	217	334	Arvonkorotusrahasto	5 372	5 428
Muut pitkävaikutteiset menot	256	434	Muut omat rahastot	476	476
Ennakkomaksut	131	122	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 123	-2 363
Aineelliset hyödykkeet	122 855	122 587	Tilikauden yli-/alijäämä	1 499	1 240
Maa- ja vesialueet	31 229	29 559			
Rakennukset	52 078	47 459	PAKOLLISET VARAUKSET	1 711	1 722
Kiinteät rakenteet ja laitteet	37 798	39 988	Eläkevaraukset	54	65
Koneet ja kalusto	1 007	888	Muut pakolliset varaukset	1 657	1 657
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	743	4 693	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA	271	324
Sijoitukset	62 021	62 569	Valtion toimeksiannot	28	32
Osakkeet ja osuudet	45 798	46 506	Lahjoitusrahastojen pääomat	243	292
Muut lainasaamiset	16 106	15 946			
Muut saamiset	117	117	VIERAS PÄÄOMA	106 519	108 544
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	139	128	Pitkäaikainen	72 063	74 787
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	139	128	Lainat rahoitus- ja vakuutus- laitoksilta	65 519	66 365
			Lainat julkisyhteisöiltä	1 283	2 027
VAIHTUVAT VASTAAVAT	14 382	14 493	Liittymismaksut ja muut velat	5 261	6 395
Vaihto-omaisuus	221	254	Lyhytaikainen	34 456	33 757
Aineet ja tarvikkeet	221	254	Lainat rahoitus- ja vakuutus- laitoksilta	11 724	10 738
Saamiset	4 791	6 246	Lainat julkisyhteisöiltä	738	723
Pitkäaikaiset saamiset	599	1 197	Lainat muilta luotonantajilta	2 555	2 355
Muut saamiset	599	1 197	Saadut ennakot	9	10
Lyhytaikaiset saamiset	4 192	5 049	Ostovelat	7 592	7 040
Myyntisaamiset	2 147	2 198	Muut velat	3 359	3 497
Lainasaamiset		232	Siirtovelat	8 479	9 394
Muut saamiset	1 497	1 861			
Siirtosaamiset	548	758			
Rahat ja pankkisaamiset	9 370	7 993			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	200 001	200 667	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	200 001	200 647

	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	45,8	44,9
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	71,2	73,5
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	376	-1103
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	18	-53
Lainakanta 31.12, 1000 €	81 820	82 208
Lainakanta 31.12, €/asukas	3 964	3 943
Lainasaamiset 31.12, 1000 €	16 106	16 178
Kunnan asukasmäärä 31.12.	20 643	20 851

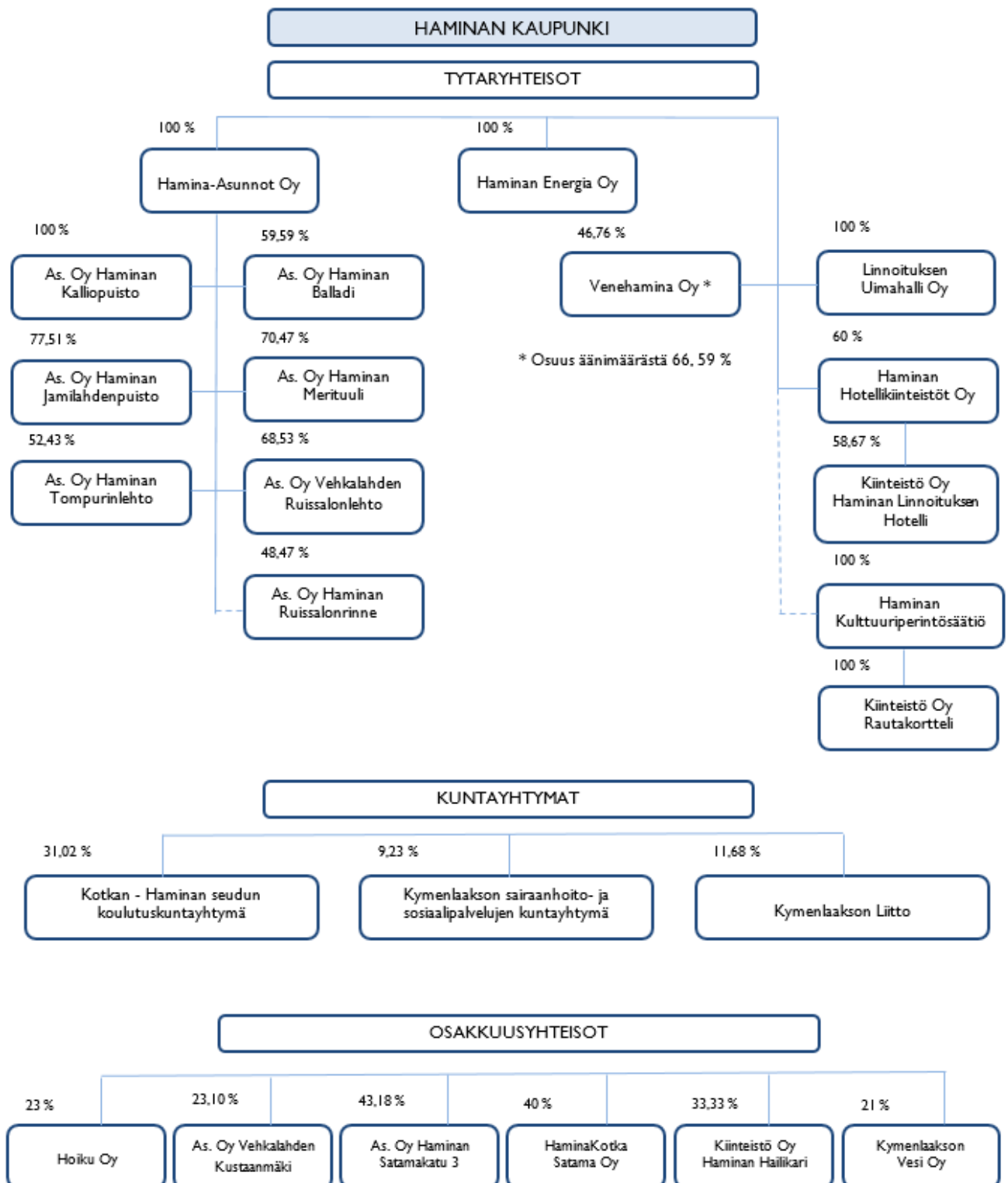
Kokonaistulot ja -menot

TULOT		MENOT		
	milj.€	%	milj.€	%
Varsinainen toiminta			Varsinainen toiminta	
Toimintatuotot	30,3	16,7	Toimintakulut	140,5 78,1
Verotulot	82,2	45,4	- valmistus omaan käyttöön	-0,4 -0,2
Valtionosuudet	37,2	20,5	Korkokulut	1,1 0,6
Korkotuotot	0,6	0,3	Muut rahoituskulut	0,0
Muut rahoitustuotot	2,1	1,2	Satunnaiset kulut	0,0
Tulorahoituksen korjauserät			Tulorahoituksen korjauserät	
- Pysyvien vastaavien hyödykkeiden			- Pakollisten varausten muutos	0,0
luovutusvoitot	-0,5	-0,3	Investoinnit	
Investoinnit			Investointimenot	10,1 5,6
Rahoitusosuudet investointimenoihin	0,1	0,1	Rahoitustoiminta	0,0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden			Antolainasaamisten lisäys	0,3 0,2
luovutustulo	1,0	0,6	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	28,3 15,7
Rahoitustoiminta			Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0,0
Antolainasaamisten vähennys	0,2			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	27,7	15,4		
Lyhytaikaisten lainojen lisäys	0,2	0,1		
Kokonaistulot yhteensä	181,1	100,0	Kokonaismenot yhteensä	179,9 100,0

Hamina konsernin toiminta ja talous

Hamina konserniin kuuluvat yhteisöt

Kaupungin merkittävään konsernitaseeseen ulkopuolinen omistus on HaminaKotka Satama Oy, josta kaupunki

omistaa 40 % ja Kymenlaakson Sähkö Oy, josta kaupunki omistaa 10,1 %.

Konsernin toiminnan ohjaus ja tavoitteiden toteutuminen

Konsernin toiminnan ohjausta on käsitelty konserniselontekokohdassa.

Talousarviossa määriteltiin tärkeimmille konserniyhteisöille seuraavat tuloutustavoitteet.

	Tavoite	Toteutuma 2016
HaminaKotka Satama Oy	satama-alueen maanvuokrat 3,7 milj. euroa	Toteutui
Haminan Energia Oy	osinko 1,05 milj. euroa	Toteutui
Hamina-Asunnot Oy	ei tuloutustavoitetta	
Uuperinrinteet Oy	ei tuloutustavoitetta	Osakkeet myyty 12.9.
Haminan HotelliKiinteistöt Oy	ei tuloutustavoitetta	

Olellaiset konsernia koskevat tapahtumat

Yhteisön nimi	HaminaKotka Satama Oy (konserni)
Yhteisön tytäryhtiöt	Kotkan Satamatalot Oy
Toiminta-ajatus	Kehittää ja ylläpitää toimintaedellytyksiä merikuljetuksille ja niitä palveleville yrityksille, huolehtia sataman infrastruktuurista, alusliikenteestä ja nosturipalvelujen tarjoamisesta. Kiinteistöjen omistus ja hallinnointi on pääosin keskitetty tytäryhtiölle.
Tavoitteiden toteutuminen 2016	Liikennemäärä vuonna 2016 oli 13,4 milj. tonnia, mikä oli 0,4 milj. tonnia eli 3,3 % enemmän kuin vuonna 2015. Metsäteollisuus keskitti entistä enemmän vientiliikennettä HaminaKotkan satamaan. Markkinaosuus erityisesti sahatavaran viennistä nousi ollen peräti 41 %. Satamayhtiö solmi vuoden aikana useita vuosia kestävä projektiliikennesopimuksen Tengiz-projektissa. Projektin myötä Haminan satamanosaan tehdään yli 25 milj. euron investoinnit. Nord-Stream2-kaasuputkiprojekti aloitti toimintansa Palaslahden tehtaalla 2016 ja varsinainen putkiliikenne toteutuu vuosina 2017 – 2019. Vuoden 2017 aikana otetaan käyttöön Mussalon kallioluola. Satamakonsernin omavaraisuusaste oli 30,7%(satamayhtiö 33,3 %). Business Mooring-projektissa ei saatu vuoden aikana toimijoiden sijoittumispäätöksiä.
Tärkeimmät investoinnit 2016	Investointien määrä oli 3,5 milj. euroa (satamayhtiö 3,2 milj. euroa), josta valtaosa oli korvausinvestointeja asfaltointeihin, ruoppauksiin sekä rata- ja laiturikorjauksiin.

Tuloksellisuusmittarit	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Liikennemäärä, tuhatta tn	13,4	13,0	13,5	13,4
Liikevaihto M€	42,7	39,9	40,3	39,9
Liikevaihdon muutos %	-1,4	-6,4	+ 1	0
Liikevoitto M€	4,5	3,7	7,2	7,1
Liikevoitto %	10	9	18	18
Tilikauden tulos M€	2,0	1,4	5,4	4,0
Käyttökate %	36	35	42	42
Sijoitetun pääoman tuotto %	3	3	6	5
Omavaraisuusaste %	27	30	32	31
Henkilöstö, keskimäärin kpl	78	68	65	66
Suhteet Haminan	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016

kaupungin kanssa				
Oman pääoman sijoitus Haminan kaupungilta €	1 400 000	1 400 000	1 400 000	1 400 000
Pääomalainat €	ei ole	ei ole	ei ole	ei ole
Muut lainat €	ei ole	ei ole	ei ole	ei ole
Takaukset €	30 252 905	28 822 165	29 113 100	28 993 146

Yhteisön nimi
Yhteisön tytäryhtiöt
Toiminta-ajatus

Haminan Energia Oy

-

Haminan Energia Oy:n omistajapoliittisena tavoitteena ei ole tuottaa ensisijaisesti voittoa omistajalleen vaan päätavoite on turvata energiahuollon toimintavarmuus, energian laatu ja hinnan kilpailukyky sekä energiatoimialan paikallinen kehittäminen.

Haminan Energia Oy:n tulee toiminnassaan ja hinnoittelussaan toimia tasapuolisesti ja kustannusvastaavasti sekä kehittää energihuoltoverkostoja ja palveluntarjontaa niin, että alueen luonnollinen kasvu on mahdollista.

Tavoitteiden toteutuminen 2016

Yhtiö on onnistunut laadullisissa tavoitteissaan. Sähköverkon keskeytysaika oli 7 min 26 sek/asiakas ja maakaasun 5 min 48 sek /asiakas. Kaapelointiaste sähköverkoissa on yli 70%. Oman tuuli-voimatuotannon osuus sähkön myynnistä oli 47% ja biokaasun tuotanto 1,4 GWh. Yhtiö etenee määrätietoisesti tavoitteissaan omavaraisuudesta ja päästöttömyydestä vuonna 2025.

Taloustavoitteissa yhtiö ei yltänyt tavoitettuun tulostavoitteeseen eikä yhtiö maksa asetettua 1.05 M€ osinkoa omistajalle. Yhtiön omavaraisuus jäi 21,5 %:iin (tavoite 24%). Liikevoitto oli 1,15 M€ (tavoite 2,11 M€)

Tärkeimmät investoinnit 2016

Virolahden biokaasulaitoksen käyttöönotto, Fennovoima ja LNG-investoinnin jatkovalmistelu, osakkuus Mäkelänkankaan aurinkovoimalassa, sähköverkon saneeraus sekä Karhu Voima Oy:n perustaminen.

Tuloksellisuusmittarit	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Liikevaihto €	30 708 959	30 229 199	31 507 079	30 772 044
Liikevaihdon muutos, %	-16,1	-1,6	+4,2	+1,8
Liikevoitto %	-7,8	+1,5	+1,0	+3,73
Sijoitetun pääoman tuotto %	-4,5	+0,9	+0,4	+0,7
Lainat	34 100 386	36 282 907	33 726 841	33 726 841
Leasingvuokravastuut €	4 090 475	5 078 305	13 194 875	15 310 695
Taseen loppusumma €	54 799 981	55 691 143	51 000 000	53 491 600
Omavaraisuusaste %	25,4	22,2	24	21,5
Haminan kaupungin omistusosuus %	100	100	100	100
Henkilöstö	56	51	40	40

Kaupungin sijoitukset	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Oman pääoman sijoitus Haminan kaupungilta €	10 091 275	10 091 275	10 091 275	10 091 276
Pääomalainat €	ei ole	ei ole	ei ole	ei ole
Muut lainat €	7 000 000	12 000 000	12 000 000	12 000 000
Takaukset €	22 564 024	20 054 451	17 932 378	17 932 382

Yhteisön nimi	Hamina Asunnot Oy (konserni)
Yhteisön tytäryhtiöt	As. Oy Haminan Kalliopuisto, As.Oy Haminan Balladi, As.Oy Haminan Jamilahdenpuisto, As.Oy Haminan Merituuli, As.Oy Vehkalahden Tompurinlehto, As.Oy Vehkalahden Ruissalonlehto
Toiminta-ajatus	Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonta
Tavoitteiden toteutuminen 2016	Asetetut tavoitteet toteutuivat vuoden 2016 taloussuunnitelman mukaisesti lukuun ottamatta asuntojen käyttöastetta, joka jäi 3,3 % alle tavoitteen.
Tärkeimmät investoinnit 2016	Vuonna 2016 investointiin n. 600.000 € rakennusten ulkopuolisiin ja huoneistoissa tehtäviin korjaus- ja perusparannushankkeisiin. Investoinnit kohdistuivat osoitteissa Koppelontie 7, Pirkantie 39, Pirkantie 43 sekä Suntiontie 12 sijaitseviin vuokrakohteisiin.

Tuloksellisuusmittarit	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Liikevaihto €	5 831 386	5 799 109	5 826 000	5 788 003
Liikevaihdon muutos %	1,8	-0,5	0,5	-0,2
Liikevoitto %	29,6	28,7	25,0	27,2
Sijoitetun pääoman tuotto %	2,1	2,0	2,0	1,6
Lainat €	30 083 903	29 444 549	28 830 600	28 830 552
Taseen loppusumma €	36 277 866	36 534 847	36 600 000	36 904 836
Omavaraisuusaste %	13,4	16,0	15,0	18,6
Haminan kaupungin omistusosuus %	100	100	100	100
Henkilöstö kpl	9	9	9	9
Liikevaihdon asuntojen määrä kpl	880	875	873	871
Asuntojen käyttöaste %	96,4	94,2	93,5	92,7
Asukasvaihtuvuus %	22,7	23,3	20,0	18,4
Vuokra-asuntojen keskineliövuokra €/kk	9,56	9,78	9,98	9,98

Kaupungin sijoitukset	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Oman pääoman sijoitus Haminan kaupungilta, €	632 867	632 867	632 900	632 867
Pääomalainat, €	ei ole	ei ole	ei ole	ei ole
Muut lainat, €	2 939 017	2 910 089	2 856 300	2 856 255
Takaukset, €	15 678 329	15 370 252	15 811 100	15 736 137

Yhteisön nimi	Linnoituksen Uimahalli Oy
Yhteisön tytäryhtiöt	-
Toiminta-ajatus	Uimahallirakennuksen vuokraus uimahalli- ja muihin liikunta- ja hyvinvointipalveluihin
Tavoitteiden toteutuminen 2016	Uimahallitoiminnasta vastaa kaupunki
Tärkeimmät investoinnit 2016	Ei investointeja tilikaudella.

Tuloksellisuusmittarit	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Liikevaihto €	1 013 550	984 494	987 000	1 006 777
Liikevaihdon muutos-%	-		0,3	2,2
Liikevoitto %			44,1	48,3
Omavaraisuusaste %	4,9	3,3	3,3	4,6
Lainat €	10 000 000	9 900 000	9 800 000	9 800 000
Sijoitetun pääoman tuotto %	1,8	0,3	2,0	2,1
Taseen loppusumma	10 672 062	10 313 178		10 212 048
Haminan kaupungin omistusosuus %	100	100	100	100

Yhtiöllä ei ole omaa henkilöstöä.

Kaupungin sijoitukset	TP 2014	TP 2015	ARVIO 2016	TP 2016
Oman pääoman sijoitus Haminan kaupungilta €	567 275	567 275	567 275	567 275
Pääomalinat €	-	-	-	-
Takaukset €	10 000 000	9 900 000	9 800 000	9 800 000

Uperinrinteet Oy

Uperinrinteiden osakkeet myytiin kaupunginhallituksen päätöksellä 12.9.2017 (§ 205).

Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Konserniyhtiöihin kohdistuvat toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset sekä taloudelliset haasteet. Yhtiöt ovat toteuttaneet suunnitelmiaan talouden vahvistamiseksi.

HaminaKotkan sataman toiminnassa on virinnyt uudenlaista toiveikkautta verrattuna vuoden takaiseen tilanteeseen, sillä näkymät ovat yhtiön kannalta paremmat kuin pitkään aikaan. Positiivinen vire pyritään hyödyntämään muun muassa kasvattamalla liikennemäärää merkittävästi. Tähän on hyvät edellytykset jo solmittujen projektiliikenteeseen liittyvien sopimusten myötä, mutta myös sahatavara- ja nesteliikenteen kasvun ansiosta. Projektiliikenne edellyttää merkittäviä investointeja Haminan sataman osassa. Myös Mussalon satamaosaan tehdään investointeja, joiden uskotaan entisestään vankistavan metsäteollisuuden vientiä.

Satamayhtiö jatkaa vuonna 2013 käynnistynyttä satamasidonnaisten teollisuuden etsimistä talousalueelle yhdessä omistajien, kehittämissyhtiön ja maakuntaliiton kanssa.

Satamayhtiön tavoitteena on, että myös kuluvana vuonna se pystyy hoitamaan sekä yhteiskuntavelvoitteet että sitoumukset omistajille aiempien vuosien tapaan sekä jatkaa velkojen nopeaa takaisinmaksuohjelmaa.

Haminan Energia Oy:n taloudelliseen kehitykseen vaikuttaa vahvasti alueen tuleva kehitys. Sähkön ja maakaasun markkinatilanne jatkuu kireänä ja maakaasun verotuskohtelu säilyy edelleen korkeana. Yhtiö pyrkii parantamaan maakaasun kilpailukykyä biokaasun ja LNG:n avulla. Biokaasulaitos saadaan halutulle tuotantotasolle vuoden 2017 aikana.

Sähkömarkkinalain vaatimukset toimintavarmuuden parantamiseksi eivät aiheuta energiayhtiölle investointitarpeita.

Haminan Energia Oy tulee jatkossa panostamaan talousaseman parantamiseen ja vakavaraisuuden lisäämiseen.

Hamina Asunnot Oy etsii keinoja asuntokannan saatamiseksi sijainniltaan, määrältään ja laadultaan kysyntää vastaavaksi. Heikolla käyttöasteella olevista vuokra-asunnoista pyritään, heikosta markkinatilanteesta huolimatta, luopumaan myynnin kautta. Vuokra-asuntojen omistusta keskitetään fuusioimalla vapaarahoitteisena vuokrakohteena toimiva tytäryhtiö Asunto Oy Haminan Kalliopuisto emoyhtiön vuoden 2018 alusta. Yhtiö pyrkii vahvistamaan omaa imagoaan ja luomaan modernisti toimivan osakeyhtiön mielikuvan mm. kotisivujen uusimisen kautta. Yhtiön toimintaan tulee lähitulevaisuudessa vaikuttamaan henkilöstön työurien päättyminen, jolloin työtehtäviä ja palveluja oman organisaation sisällä ja ulkopuolella joudutaan arvioimaan uudelleen.

Kuntayhtymistä Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä (Carea) käynnistää merkittävän investointiohjelman sekä samalla uudistaa tuottavuuden lisäämiseksi palveluprosessejaan. Kuntayhtymällä on myös keskeinen rooli sote-uudistuksen valmistelutyössä.

Ammatillisen koulutuksen reformi on valmistelussa. Nykyiset lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja am-

matillisesta aikuiskoulutuksesta kumottaisiin. Koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus kootaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle. Tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta siirtyvät työ- ja elinkeinoministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön ja osaksi uutta ammatillisen koulutuksen järjestelmää. Myös ammatillisen koulutuksen rahoitusta leikataan edelleen. Uusi laki on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2018 alusta lukien.

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Kaupunginvaltuusto hyväksyi Haminan kaupungin konserniohjeen vuonna 2011. Ohjeen tarkoituksena ja tavoitteena on luoda puitteet ensisijaisesti kaupunkikonserniin kuuluvien yhteisöjen omistajaohjaukselle kaupungin tavoitteiden mukaisesti. Ohjetta noudatetaan soveltuvin osia myös osakkuusyhteisöjen, yhteisyhteisöjen ja kuntayhtymien omistajaohjauksessa. Konserniohjeen keinoilla pyritään myös konsernin yhteisöjen keskinäisen yhteistyön lisäämiseen siten, että niiden toiminnoissa huomioidaan konsernin kokonaisuus.

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

Konserniohjeen 5 §:n mukaan kaupunginvaltuusto mm. päättää kaupunkikonsernille ja sen tytäryhteisöille asetettavista toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista kaupungin talousarvion käsittelyn yhteydessä.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteuttamista koskeva arviointi

Konserniohjeen 5 §:n mukaan kaupunginhallitus mm. vastaa tytäryhteisöjen valvonnan järjestämisestä ja saa käyttöönsä yhteisön toiminnan ja tulosten arviointiraportit vuosittain.

Konserniyhtiöt antavat kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle selvityksen toiminnastaan kaupungin II osa-

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

Konserniohjeen 6 §:ssä todetaan mm. seuraavaa:

”Kaupungin tytäryhteisön toimitusjohtajan ja hallituksen tai sitä vastaavan toimielimen on annettava konserni johdolle kaupunkikonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot sekä muut niiltä pyydetty tiedot, selvitykset sekä yhteisöjen toiminnan ja tulosten arviointiraportit.”

Valtuusto on hyväksynyt uudet konserniohjeet joulukuussa 2016. Konserniohje ja sen liite hyvästä hallinnosta ja johtamistavasta on lähetetty konserniyhtiöille hyväksyttäväksi.

Uuperinrinteet -yhtiö myytiin syksyllä 2016. Muilta osin konsernirakenteessa ei tapahtunut oleellisia muutoksia.

Kaupunginvaltuusto käsitellessään vuoden 2016 talousarviota ja taloussuunnitelmaa 2016 - 2018 on hyväksynyt HaminaKotka Satama Oy:n, Haminan Energia Oy:n ja Hamina-Asunnot Oy:n omistajapolitiikan perusteet, tavoitteet ja tulostavoitteet.

Kaupunginhallitus on valitessaan tytäryhtiöiden yhtiökokousedustajia antanut heille tarvittaessa evästyksiä.

vuosikatsauksen sekä kaupungin tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä. Kaupunginvaltuuston talousarviossa ja -suunnitelmassa asettamat omistajapolitiikan perusteet, tavoitteet ja tulostavoitteet ovat pääsääntöisesti toteutuneet. Yhtiöiden toimitusjohtajat ovat pyydetässä kertoneet kaupunginvaltuustolle ja -hallitukselle yhtiöiden tilanteesta ja haasteista. Raportointi on kertomusvuonna ollut riittävää.

Konserniohjeen 9 §:ssä on määräykset mm. sisäisestä valvonnasta, kaupunkikonsernin tarkastuksesta ja valvonnasta ja yhteisön ja kaupunginjohtajan selontekovelvollisuudesta.

Selontekovelvollisuudesta todetaan seuraavaa:

”Yhteisöä ohjaavalla viranomaisella tai kaupunginjohtajalla on oikeus vaatia yhteisöltä selontekoa yhteisön asioista. Yhteisön tulee oma-aloitteisesti ottaa yhteyttä kaupunginjohtajaan silloin, kun yhteisö katsoo

käsittelyssään olevalla asialla olevan olennaista merkitystä koko konsernin kannalta. Tytäryhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat ovat aina vastuussa selontekovelvollisuudesta oman organisaationsa osalta.

Kaupunginjohtajan on viivytyksettä raportoitava kaupunginhallitukselle tytäryhteisöjen toimintaan ja talouteen merkittävästi vaikuttavista muutoksista. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi yhteisön liikevaihtoon, tuloon, rahoitusasemaan tai riskeihin merkittävästi vaikuttavat laajennus- ja uusinvestoinnit, merkittävät käyttöomaisuuden tai liiketoimintojen luovutukset ja merkittävien uusien liiketoimintojen käynnistäminen sekä mm. merkittävät markkinoiden muutokset ja markkina-aseman muutos.”

Konsernipalvelujen käyttö ja siirtohinnoittelun kustannusvastaavuus

Konsernipalveluilla tarkoitetaan palveluja, joita konserniyhteisö tuottaa keskitetysti muille konserniyhteisöille.

Konserniyhteisöt ovat kaupungin vesiliikelaitoksen asiakkaita. Konserniyhteisöjen hinnoittelu ei poikkea muiden asiakkaiden hinnoittelusta.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytäryhteisöissä

Konserniohjeen 9 §:ssä todetaan, että tytäryhteisöjen riskienhallinta järjestetään noudattaen yhtenäistä riskienhallintapolitiikan periaatteita kaupungin kanssa.

Konserniohjeen 5 §:n mukaan kaupunginjohtaja voi olla läsnä ja käyttää puhevaltaa tytäryhteisöjen hallitusten kokouksissa. Kaupunginjohtaja on pyrkinyt aikataulunsa puitteissa osallistumaan satama- ja energiayhtiöiden hallitusten kokouksiin.

Konserniohjeen edellyttämä raportointi kaupunginhallitukselle on pääsääntöisesti toteutettu niin, että yhtiön toimitusjohtaja on kutsuttu kaupunginhallitukseen raportoimaan asiasta. Raportointi on ollut suullista. Lisäksi konserniyhtöryhmä kokoontuu kaupunginjohtajan johdolla säännöllisesti. Kokouksissa karotetaan yhtiöiden ajankohtaiset asiat.

Kaupunki ostaa Haminan Energia Oy:ltä lämmitysenergiaa. Maakaasun ja kaukolämmön hinnoittelu on sama kuin muillekin asiakkaille.

Kaupunginhallitus antaa tarvittaessa erikseen ohjeet kaupunkikonsernin yhtenäisen riskienhallinnan järjestämisestä.

Konserniyhteisöt ovat järjestäneet riskienhallintansa itsenäisesti.

Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernitilinpäätös on laadittu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston 2015 antaman yleisohjeen mukaisesti. Ohjeessa on otettu huomioon kuntalakiin ja kirjanpitolakiin tehdyt muutokset.

Konsernin vuosikate oli 20,1 (17,2) miljoonaa euroa ja tilikauden yli-/alijäämä +3,5 (+1,3) miljoonaa euroa.

Konsernin lainamäärästä 148,1 (152,1) miljoonaa euroa kaupungin lainat olivat 81,8 (82,2) miljoonaa euroa, Hamina-Asunnot konsernin lainat 35,2 (36,3) miljoonaa euroa ja Haminan Energia Oy:n lainat 33,7 (36,3) miljoonaa euroa. Näistä yhtiökohtaisista lainoista konsernitaseessa on eliminoitu konsernin sisäiset lainat joita oli 12,3 miljoonaa euroa.

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
	1000 euroa	1000 euroa
Toimintatuotot	89 621	87 899
Toimintakulut	-196 366	-193 973
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	1 084	-76
Toimintakate	-105 661	-106 150
Verotulot	81 940	82 811
Valtionosuudet	44 992	42 103
Rahoitustuotot ja -kulut	-1 130	-1 566
Korkotuotot	54	45
Muut rahoitustuotot	1 284	1 185
Korkokulut	-2 398	-2 705
Muut rahoituskulut	-70	-91
Vuosikate	20 141	17 198
Poistot ja arvonalentumiset	-16 440	-16 241
Satunnaiset erät		275
Tilikauden tulos	3 701	1 232
Laskennalliset verot	-206	83
Vähemmistöosuus	53	22
Tilikauden yli-/alijäämä	3 548	1 337

	2016	2015
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	45,6	45,3
Vuosikate/Poistot, %	122,5	105,9
Vuosikate €/asukas	976	825
Asukasmäärä 31.12.	20 643	20 851

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

	2016	2015
	<i>1000 euroa</i>	<i>1000 euroa</i>
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	20 141	17 198
Satunnaiset erät		275
Tulorahoituksen korjauserät	-1 032	-1 239
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-15 716	-16 531
Rahoitusosuudet investointimenoihin	72	131
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 850	4 708
Toiminnan ja investointien rahavirta	7 315	4 542
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-300	-23
Antolainasaamisten vähennys	43	10
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	29 423	14 192
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-33 554	-12 185
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200	-2 027
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-60	6
Vaihto-omaisuuden muutos	95	159
Saamisten muutokset	3 486	-3 146
Korottomien velkojen muutos	-2 090	-306
Rahoituksen rahavirta	-2 757	-3 320
Rahavarojen muutos	4 558	1 222
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	18 695	14 137
Rahavarat 1.1.	14 137	12 915
	4 558	1 222
	2016	2015
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta	-5 309	-29 556
Investointien tulorahoitus, %	128,7	104,9
Lainanhoitokate	0,6	1,3
Kassan riittävyys, pv	27	23

Konsernitase ja sen tunnusluvut

VASTAAVAA	2016	2015	VASTATTAVAA	2016	2015
<i>1000 euroa</i>			<i>1000 euroa</i>		
PYSYVÄT VASTAAVAT	258 545	260 227	OMA PÄÄOMA	102 289	98 106
Aineettomat hyödykkeet	2 824	3 164	Peruspääoma	85 276	85 276
Aineettomat oikeudet	1 673	1 683	Säätiöiden peruspääomat	383	383
Muut pitkävaikutteiset menot	1 012	1 349	Arvonkorotusrahas	5 441	5 497
Ennakkomaksut	139	132	Muut omat rahastot	477	477
Aineelliset hyödykkeet	225 873	229 834	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	7 164	5 136
Maa- ja vesialueet	33 268	31 639	Tilikauden yli-/alijäämä	3 548	1 337
Rakennukset	117 270	114 512			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	41 504	60 220	VÄHEMMISTÖOSUUDET	2 285	2 514
Koneet ja kalusto	24 971	16 281			
Muut aineelliset hyödykkeet	6 273	181	PAKOLLISET VARAUKSET	1 116	1 033
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	2 587	7 001	Eläkevaraukset	54	65
Sijoitukset	29 848	27 229	Muut pakolliset varaukset	1 062	968
Osakkuusyhteisöosuudet	22 638	21 498	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	330	428
Osakkeet ja osuudet	6 238	5 016			
Muut lainasaamiset	758	501	VIERAS PÄÄOMA	186 669	191 352
Muut saamiset	214	214	Pitkäaik. korollinen vieras pääoma	130 775	135 815
			Pitkäaik. koroton vieras pääoma	9 417	9 180
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	184	222	Lyhytaik. korollinen vieras pääoma	17 391	16 281
			Lyhytaik. koroton vieras pääoma	29 086	30 076
VAIHTUVAT VASTAAVAT	33 960	32 984			
Vaihto-omaisuus	943	1 039			
Saamiset	14 322	17 808			
Pitkäaikaiset saamiset	1 590	1 812			
Lyhytaikaiset saamiset	12 732	15 996			
Rahat ja pankkisaamiset	18 695	14 137			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	292 689	293 433	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	292 689	293 433

	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	35,8	34,3
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	86,1	89,8
Kertynyt yli-/alijäämä, 1000€	10 712	6 472
Kertynyt yli-/alijäämä, euroa/asukas	519	310
Konserninn lainakanta 31.12. 1000€	148 165	152 096
Konsernin lainat, €/asukas	7 178	7 294
Konsernin lainasaamiset 31.12. 1000€	758	501
Kunnan asukasmäärä	20 643	20 851

Keskeiset liitetiedot

Kaupungilla oli tytäryhteisöjen puolesta annettuja takauksia 43,8 (45,8) miljoonan ja muiden puolesta annettuja 48,1 (47,5) miljoonan euron edestä.

HaminaKotka Satama Oy:n konsernille annettujen takauksen jäljellä oleva pääoma kasvoi 0,2 miljoonalla eurolla 28,3 miljoonan euroon.

Haminan Energia Oy:n takaukset alenivat 2,1 miljoonalla eurolla 17,9 miljoonan euroon.

Hamina-Asunnot Oy:n konsernille annettujen takaus-ten määrä kasvoi 0,3 miljoonalla eurolla 16,3 miljoonaa euroon.

Linnoituksen Uimahalli Oy:n rakentamislainan takaus aleni 0,1 miljoonalla eurolla 9,8 miljoonan euroon. Kiinteistö Oy Hailikarin rakentamislainan takaus aleni 0,3 miljoonalla eurolla 15,1 miljoonan euroon.

Yksityisen liiketoiminnan ja yhdistysten rahoitukseen annetut takaukset olivat 4,5 miljoonaa euroa.

Haminan Energia Oy ja Kymenlaakson Sähkö Oy maksoivat kumpikin kaupungille osinkoa noin 1,0 miljoonaa euroa.

Konsernin leasingvastuut olivat 16,2 (6,2) miljoonaa euroa, josta Haminan Energian osuus oli 15,3 (5,1) miljoonaa euroa.

Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Tilikauden tuloksen käsittely

Haminan Vesi -liikelaitoksen johtokunta on esittänyt, että liikelaitoksen tilikauden ylijäämä 457 015,69 euroa siirretään taseen omaan pääomaan edellisten vuosien ylijäämää/alijäämää -tilille.

Koko kaupungin tilikauden tulos 1 498 711,45 euroa sisältää vesiliikelaitoksen ylijäämän.

Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle tilikauden tuloksen käsittelyä seuraavasti:

Siirretään kuluvan vuoden kirjanpidossa tilikauden ylijäämä 1 498 711,45 euroa edellisten tilikausien ylijäämää/alijäämää -tilille.

TALOUSARVION JA TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Yleistä

Talousarvio

Haminassa valtuustoon nähden sitova käyttötalouden määräraha on toimintakate. Määrärahoissa ovat mukana sisäiset erät. Rahoituksessa nettositovia ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustuotot ja -kulut sekä lainojen muutokset. Investoinneissa sitova määräraha on hankeryhmän menomääräraha. Yli yhden miljoonan investoinnit ovat erikseen valtuuston nähden sitovia.

Talousarvioon tehtiin muutoksia kolme kertaa. Ensimmäisessä osavuosisikatsauksessa tehtiin määrärahojen siirto 0,8 miljoonaa euroa kahden tulosalueen välillä koulunkäyntiavustajien siirryttyä varhaiskasvatuksesta lasten ja nuorten koulutuspalveluihin. Valtionosuusarviota pienennettiin 0,3 miljoonalla eurolla.

Toisessa osavuosisikatsauksessa toimintakatetta vahvistettiin 1,1 miljoonalla eurolla kaupunginhallituksen antaman sopeuttamishojeen toteuttamiseksi. Pitkäaikaisia lainoja lisättiin ja vähennettiin 18,2 miljoonalla eurolla korkomenojen alentamiseksi tehdyllä lainojen uudelleenjärjestelyllä. Verotuloarviota heikennettiin 0,5 miljoonalla eurolla. Poistoarviota vähennettiin 0,4 miljoonalla eurolla rakennusten purkamisesta luopumisen takia.

Kaupunginvaltuusto päätti määrärahojen muutoksista myös joulukuussa. Muutoksissa käyttötalouden toimintakate heikkeni 1,1 miljoonalla eurolla, investointien nettotulosta parannettiin 0,4 miljoonalla eurolla omaisuuden myyntien tasearvoilla ja verotuloarviota korotettiin 0,5 miljoonalla eurolla marraskuun verotulotilaston perusteella.

Muutettuun talousarvioon nähden toimintakate heikkeni reilulla 0,5 miljoonalla eurolla.

Tavoitteet

Talousarvion tavoitteet on laadittu kaupunkistrategian näkökulmien, strategisten päämäärien ja kriittisten menestystekijöiden mukaan.

Kaupunkistrategian strategiset päämäärät ovat:

- Talous tasapainossa
  - 1. Tuloksellisuuden lisääminen
  - 2. Lainamäärän hallinta
  - 3. Konsernitalouden hallinta
- Motivoitunut ja osaava henkilöstö

Toimintatuotot ylittyivät 0,5 miljoonalla eurolla ja toimintakulut 1,0 miljoonalla eurolla. Palvelujen ostot ylittyivät 2,0 miljoonalla eurolla mistä suurin ylitys oli erikoissairaanhoidon 1,1 miljoonaa euroa. Verotuloja kertyi 0,5 miljoonaa euroa ja valtionosuuksia vajaan 0,3 miljoonaa euroa arvioitua enemmän.

Kaupunkikehityksen palvelualueella toimintakate vahvistui 0,2 miljoonalla eurolla. Siitä elinkeino- ja veto-voimapaalvelujen heikennys oli 0,1 miljoonaa ja kaupunkisuunnittelun 0,5 miljoonaa. Toimintakatetta vahvistivat tilapalvelut 0,3 miljoonalla ja aluepalvelut 0,5 miljoonalla.

Hyvinvointipalvelujen palvelualueella toimintakate heikkeni 0,7 miljoonaa euroa. Siitä terveyspalvelujen heikennys oli 0,9 miljoonaa, ikäihmisten palvelujen 0,1 miljoonaa ja sosiaalipalvelujen 0,2 miljoonaa euroa. Toimintakatetta vahvistivat ruoka- ja puhtauspalvelut 0,1 miljoonalla ja varhaiskasvatus ja tukipalvelut 0,4 miljoonalla eurolla.

Alkuperäiseen talousarvioon nähden toimintakate heikkeni lähes 0,6 miljoonaa euroa. Toimintatulot ylittyivät 0,2 miljoonalla eurolla ja toimintamenot 0,8 miljoonalla eurolla.

Henkilöstömenot olivat reilut 1,7 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota pienemmät ja palvelujen ostot 3,3 miljoonaa euroa suuremmat. Avustukset toteutuivat 1,0 miljoonaa euroa arvioitua pienempänä.

Kunnan tuloveron tuotto oli 0,7 miljoonaa euroa alkuperäistä arviota pienempi. Kiinteistöveron tuotto ylitti arvion 0,8 miljoonalla eurolla ja yhteisöveron tuotto 0,4 miljoonalla eurolla.

1. Valmentava johtaminen
2. Osaamisen kehittämiseen panostaminen
3. Osaavan työvoiman pysyvyyden ja saannin turvaaminen

Palvelut vastaavat muuttuvia tarpeita

1. Painopiste ennaltaehkäiseissä palveluissa
2. Palvelurakenteiden ja -prosessien toimivuuden kehittäminen
3. Palvelujen laadun ja saatavuuden varmistaminen
4. Monipuolinen yhteistyö eri toimijoiden kesken

Kotikaupungistaan ylpeä ja osallistuva kuntalainen

1. Viihtyisä ja vireä kaupunki
2. Turvallinen ympäristö
3. Avoin ja osallistava päätöksenteko
4. Kuntalaisten oma osallistuva tekeminen ja välittävä yhteisö

Kasvava ja elinvoimainen Hamina

1. Haminan imagon ja vetovoimatekijöiden vahvistaminen
2. Uudistuva maankäyttö ja kaavoitus vastaavat ajan haasteisiin
3. Työpaikkojen ja yritysten lisääminen
4. Haminan matkailun kehittäminen

Kaupunkistrategian talous- tasapainossa euromääräiset taloustavoitteet ovat osin toteutuneet. Menojen sopeuttaminen pysyvästi tulorahoitukseen on kuitenkin edelleen suuri keskeneräinen tehtävä. Sen korjaamiseksi tarvitaan uudistumiskykyä sekä palveluprosessien ja palveluverkon rakenteisiin puuttuvaa tarkastelua edelleenkin. Kaupungin asukaskohtainen lainamäärä hivenen kasvoi edellisestä vuodesta vaikka pitkäaikaisten lainojen kokonaismäärä laski. Konsernin lainamäärä laski noin 4 miljoona euroa. Tase on useiden vuosien ponnistelujen jälkeen ylijäämäinen. Yleisestä taloustilanteesta huolimatta koko konsernin talous toteutui hyvin.

Motivoitunut ja osaava henkilöstö näkökulman osalta johtamisen kehittämiseksi tehtiin 360 esimiesarviointi. Keskeisimmät kehittämiskohteet arvioinnin perusteella ovat suorituksen johtamisessa, prosessijohtamisessa, innostamisessa sekä yhteistyö ja vuorovaikutustaidoissa, joihin järjestettiin vuoden aikana koulutusta. Haminassa otettiin käyttöön tiedolla johtamisen toimintamalli.

Organisaatiouudistuksen onnistumista arvioitiin sekä johdon että henkilöstön kokemana. Yhteisöllisyyttä, kehittämisinnostusta ja työnantaja kuvaan arvioitiin sosiaalisen pääoman mittarilla. Tuloksia esitellään erillisessä henkilöstökertomuksessa.

Hyvinvointipalveluissa on jatkettu ennalta ehkäisevien toimintojen ja palveluiden kehittämistyötä. Myös yhteistyötä on lisätty ja rajapintoja selkiytetty paremman asiakaspalvelun mahdollistamiseksi yhteistyössä Carean kanssa. Palveluprosessien kuvaamista on jatkettu ja sähköisiä palveluja lisätty kaikilla kaupungin tulosalueilla.

Kotikaupungistaan ylpeä ja osallistuva kuntalainen -näkökulman mukaisesti kaupunki on jalkautunut eri tilaisuuksiin mm. markkinoille ja torikahvilaan keskustelemaan kaupunkilaisten kanssa. Suomi 100 -juhlavuoden tilaisuuksia on ideoitu yhdessä eri yhteisöjen kanssa ja samalla aktivoitu kaupunkilaisia juhlimaan itsenäistä Suomea vuonna 2017 teemalla ”Tehdään yhdessä”. Kaupungin uuden brändin mukaisesti kohtaamisia kaupunkilaisten kanssa ja yhdessä tekemistä lisätään vuonna 2017. Kumppanuusohjelman valmistelu käynnistettiin.

Haminan kaupungin kasvuohjelma valmistui syksyllä. Kotka-Haminan seudun strateginen yleiskaavan luonnos on valmistunut. Googlen yleiskaava ja maankäytösopimus hyväksyttiin sekä Hillonlahden työpaikka-alueen asemakaavamuutos tulee nähtäville vuoden 2017 aikana. Tervasaaren markkinoinnista valmistettiin Master Plan suunnitelma.

TALOUS TASAPAI- NOSSA	Vaikuttavuusindikaat- tori	Lähtötaso tp 2014	Toteutuma 31.12.2016	Tavoite 2017
Käyttömenojen kasvun ja velkaantumisen hidastuminen	Toimintakatteen alijäämä	-108 M€	- 110 M€	-112 M€
	Kaupungin lainamäärä e/as	3 773	3 964	3 600
	Konsernin lainamäärä e/as	7 220	7178	7 000
	Vuosikate jaettuna nettoinvestoinneilla on suurempi kuin I	Kyllä (1,45)	Kyllä (123,8)	Kyllä
	Tase ylijäämäinen	Ei	Kyllä	Kyllä
MOTIVOITUNUT JA OSAAVA HEN- KILÖSTÖ	Vaikuttavuusindikaat- tori	Lähtötaso tp 2014	Toteutuma 31.12.2016	Tavoite 2017
Valmentava johtajuus	Sairauspoissaolot lyhyet sairauspoissaolot (1-3pv)	14,3 pv/henkilö 18 % spo:sta	18,8 pv/henkilö	13,0 pv/henkilö 10 %
	Sosiaalinen pääoma (koostuu useammasta muuttujasta, arviointi 1-5	x	3,6	5
	Varhe-maksut	0,97 % palkkame- noista	0,95%	0,50 %
	Kehityskeskustelut/peittä- vyys ja laatu	80 %, ei laadun ar- viointia	34% laatu 3	Kehityskeskustelut 100 %, kohdenne- taan tiimeihin, laatu 4
Osaamisen kehittä- miseen panostaminen	Osaamistarpeisiin perustu- vat kehittämissuunnitelmat	50 %	-	100 %
	Koulutuspäivät/työntekijä	1,7 pv	1,5 pv	3 pv
	Käyttöön otettujen työinno- vaatioiden määrä		-	30
PALVELUT VAS- TAAVAT MUUT- TUVIA TARPEITA	Vaikuttavuusindikaat- tori	Lähtötaso tp 2014	Toteutuma 31.12.2016	Tavoite 2017
Painopiste ennaltaehkäi- seissä palveluissa	Hyvinvointi-indikaattorit		Hyvintointikerto- muksen päivittämi- nen tehdään keväällä 2017.	Hyvinvointikertomus valmis
Palvelurakenteiden ja - prosessien toimivuuden kehittäminen	Vakinainen henkilöstömää- rän kehitys	1 127	1 111	1 060

Palvelujen laadun ja saatavuuden vahvistaminen muuttuvassa toimintaympäristössä	Asiakastyytyväisyys		Asiakastyytyväisyyskyselyjä tehtiin mm. kouluille ja päiväkodeille marraskuussa.	Asiakastyytyväisyyskyselyjä jatketaan mm. terveydenhuollossa ja ruoka- ja puhtaustaluuissa
Monipuolinen yhteistyö eri toimijoiden kesken	Kumppanuusohjelman laatiminen	-	Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta on hyväksynyt kumppanuusohjelman 21.2.2017.	Kumppanuusohjelman toimeenpano alkaa
	Työllisyysohjelman toimeenpano	Työllisyysyksikön perustaminen viireillä	Työllisyysohjelman toteutus on käynnissä, ohjaus- ja seurantaryhmä toimii ja tekee ehdotuksia. Sosiaali- ja terveyslautakunta sekä hyvinvoinnin edistämisen lautakunta seuraavat raporttia kuukausittain.	Työllisyysohjelman toimeenpano on käynnissä
KOTIKAUPUN- GISTAAN YLPEÄ JA OSALLISTUVA KUNTALAINEN	Vaikuttavuusindikaattori	Lähtötaso tp 2014	Toteutuma 31.12.2016	Tavoite 2017
Viihtyisä kaupunki ja turvallinen ympäristö	Hyvinvointi-indikaattorit Kuntien turvallisuuskysely osana Yhdyskuntatekniset palvelut kyselyä FCG	Sijoitus 16.	Yhdyskuntateknisten palveluiden kyselyn tulokset saatiin syyskuussa. Hamina oli 28 kunnasta kolmen parhaan kunnan joukossa mm. asiointipalveluissa, jätepalveluiden ja vesihuollon järjestämisessä. Eniten kehitettävää oli katujen talvihoidossa ja liikuntapaikkojen hoidossa. Arvosteluasteikolla 1-5 tulos oli 3,7, jossa ei ole muutosta vuoden 2014 kyselyyn.	Sijoitus paranee
Avoin ja osallistava päätöksenteko	Asukasluvun kehittyminen	21 061	20 643	20 900
Yhteisöllisyys	Toimenpiteet yhteisöjen toimintaedellytysten edistämiseksi	2 (kumppanuustalo, puskurilaina)	Kumppanuustalotominnassa 50 järjestöä.	5
Uusien sähköisten medioiden käyttö ja tiedon visualisointi	Facebook -tykkääjät Nettisivujen katselumäärä		2 379 1 405 138	
KASVAVA JA ELINVOIMAINEN HAMINA	Vaikuttavuusindikaattori	Lähtötaso tp 2014	Toteutuma 31.12.2016	Tavoite 2017

Haminan imagon ja vetovoimatekijöiden vahvistaminen	Haminan sijoittuminen kaupunkien vetovoima-tutkimuksessa (Innolink Oy:n kuntaranking -kysely)	Tarkentuu syksyllä	<p>Hamina ei ollut mukana Innolinkin tutkimuksessa tutkimuksen kalleuden takia.</p> <p>Cursor Oy on järjestänyt maaliskuussa Etelä-Kymenlaakson asukkaille verkkoai-vorriihen alueen tulevaisuudesta ja kehittämisestä strategia-kauden 2013–2017 kasvuohjelman tu-eksi. Vastaajia oli yli 500. Vastaajista lähes puolet edusti julkista sektoria, yrittäjiä, opiskelijoita ja kun-tien luottamushenki-löitä.</p> <p>Suomen Yrittäjien elinkeinopoliittisen mittaristo 2016 -ky-selyn perusteella Ha-minan kokonaisarvo-sana elinkeinopoliti-i-kasta nousi 10 sijaa vuodesta 2014</p>	Sijoitus paranee
	Maailmanperintöluettelon hakemisprosessi	Hakuprosessi val-mistelussa	Museovirasto on ilmoittanut, että aielis-talle ei esitetä Suo-mesta uusi kohteita.	Hanke on mukana valtakunnallisella aielistalla.
Uudistuva maankäyttö ja kaavoitus vastaavat ajan haasteisiin	Satamasidonnaisen teolli-suuden vaatimat kaavarat-kaisut valmistuvat sovitusti	Kyllä	Googlen asemakaa-vamuutos ja maan-käyttösopimus hy-väksyttiin 16.12.16. Hillonlahden pohjois-puolen kaava on tar-kistusvaiheessa ja se tulee käsittelyyn ke-väällä 2017.	Kyllä
	Monipuolinen asunto- ja yritystonttitarjonta			
	- pientalotonttivaranto	60	75	
	- yritys- ja liiketonttiva-ranto	18	10	
	Puukerrostalojen kokeilu-kortteli Tervasaareen	0	Hanke on edelleen mukana tavoitteissa.	Suunnittelu on käyn-nistynyt
Työpaikkojen ja yritysten lisääminen	Työpaikkamäärän kehitys	6 928 (Tilastokeskus/2012)	6 722 (Tilastokeskus/2014)	7 000 (Tilastokeskus/2015)
	Alkavien yritysten määrä	63	Uusia yrityksiä 55 ja lakanneita 28	100
	Yritysten nettolisäys	15	27	50
	Työttömyysaste, %	13,9	14,2 %	13,5

	Kaupungin osuus työmarkkinatuesta, M€	1,0 (1,5 v. 2015)	1,5	1,5
Haminan matkailun kehittäminen	Matkailutapahtumien lisääminen ja niissä käyneiden vierailijoiden määrä	16 tapahtumaa Bastionissa, muut 20 kpl 160 000 vierailijaa (arvio)	Eri tapahtumissa on ollut 222 510 vierailijaa.	10 % enemmän tapahtumia
	Majoituskapasiteetin parantuminen	1km, vuodepaikkaa kaikkiaan	Haminassa ei ole tapahtunut hotellikapasiteetin lisäystä.	10 % enemmän vuodepaikkoja
		1km, vuodepaikkaa hotelleissa	Ennallaan	10 % enemmän vuodepaikkoja

Käyttötalouden toteutuminen

Konsernipalveluiden palvelualue

Toimielin	KAUPUNGINVALTUUSTO
Tulosalue	Kaupunginvaltuusto
Tulosyksiköt	kaupunginvaltuusto
Tehtävä	Kaupunginvaltuusto käyttää kunnan ylintä päätösvaltaa. Valtuusto vastaa kaupungin taloudesta ja toiminnasta. Valtuusto on hallintosäännöllä siirtänyt toimivaltaansa myös muille toimielimille.

Tavoitteet

Tavoite 1: LUOTTAMUSHENKILÖORGANISAATION UUDISTAMINEN

Mittari 2016	Toteutuma
Uusi organisaatio on hyväksytty valtuustossa 30.6.2016.	Uusi luottamushenkilöorganisaatio on hyväksytty valtuustossa 14.6. Neljän valiokunnan malli toteutuu 1.6.2017 lukien.

Tavoite 2: VALTUUSTORYHMIEN NEUVOTTELUKUNNAN TOIMINNAN KÄYNNISTYMINEN

Mittari 2016	Toteutuma
Kokousten lukumäärä	Neuvottelukunta on kokoontunut yhdeksän kertaa.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
120 Kaupunginvaltuusto					
Toimintatulot					
Myyntituotot					
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-138 600	10 000	-128 600	-138 884	10 284
Henkilöstömenot	-101 300	10 000	-91 300	-82 594	-8 706
Palveluiden ostot	-22 500		-22 500	-28 017	5 517
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-9 300		-9 300	-13 589	4 289
Avustukset					
Muut toimintamenot	-5 500		-5 500	-14 683	9 183
Toimintakate	-138 600	10 000	-128 600	-138 884	10 284
Toimintakate €/asukas	-6,7		-6,2	-7	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-94 300		-94 300	-98 106	3 806
Suunnitelmapoistot					
Yhteensä	-232 900	10 000	-222 900	-236 990	14 090

Toimielin	TARKASTUSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Tarkastustoimi
Tulosyksiköt	Tarkastustoimi

Tehtävä Kuntalain mukaisen tarkastuksen järjestäminen, kunnanvaltuuston päätettävien tarkastusta koskevien asioiden valmistelu, valtuuston asettamien toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen arviointi sekä tilintarkastus.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
121 Tarkastustoimi					
Toimintatulot					
Myyntituotot					
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-52 000	10 000	-42 000	-31 988	-10 012
Henkilöstömenot	-20 700		-20 700	-13 517	-7 183
Palveluiden ostot	-31 000	10 000	-21 000	-18 448	-2 552
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-100		-100		-100
Avustukset					
Muut toimintamenot	-200		-200	-24	-176
Toimintakate	-52 000	10 000	-42 000	-31 988	-10 012
Toimintakate €/asukas	-2,5		-2,0	-2	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-9200		-9200	-9 200	
Suunnitelmapoistot					
Yhteensä	-61 200	10 000	-51 200	-41 188	-10 012

Toimielin	KAUPUNGINHALLITUS
Tulosalue	Konsernijohto
Tulosyksiköt	Konsernijohto, yleinen hallinto ja edunvalvontatehtävät
Vastuhenkilö	Kaupunginjohtaja

Tehtävä Kaupunginhallitus vastaa kaupungin hallinnosta ja taloudenhoidosta sekä kaupunginvaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Kaupunginhallitus valvoo kaupungin etua, edustaa kaupunkia ja käyttää sen puhevaltaa.

Tavoitteet

Tavoite I: OMISTAJAPOLIITTISEN OHJELMAN LAATIMINEN

Mittari 2016

Ohjelma on hyväksytty valtuustossa syksyllä 2016.

Toteutuma

Konserniohje, joka sisältää omistajapoliittiset linjaukset sekä ohjeen hyvästä hallinto- ja johtamistavasta hyväksyttiin valtuustossa joulukuussa.

Tavoite 2:
ORGANISAATIOUUDISTUKSEN TOIMEENPANON ARVIOINTI

Mittari 2016	Toteutuma
Organisaatiouudistuksen toimeenpanosta on laadittu arviointisuunnitelma. Arviointi toteutetaan kaksi kertaa vuodessa. Ensimmäinen arviointi tehdään huhtikuun loppuun mennessä.	Arvioinnit on toteutettu.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
I22 Konsernijohto					
Toimintatulot					
Myyntituotot				4	
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-4 241 900	-490 000	-4 731 900	-4 683 445	-48 455
Henkilöstömenot	-390 300		-390 300	-373 725	-16 575
Palveluiden ostot	-3 673 300	10 000	-3 663 300	-3 609 089	-54 211
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-14 800		-14 800	-12 608	-2 192
Avustukset	-33 000	-130 000	-163 000	-192 687	29 687
Muut toimintamenot	-130 500	-370 000	-500 500	-495 335	-5 165
Toimintakate	-4 241 900	-490 000	-4 731 900	-4 683 441	-48 459
Toimintakate €/asukas	-205,5		-229,2	-224	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-250400		-250400	-251 083	683
Suunnitelmapoistot	-1400		-1400	-6 649	5249
Yhteensä	-4 493 700	-490 000	-4 983 700	-4 941 172	-42 528

Talousarvion toteutuminen

Kaupunki myi Uuperinrinteet Oy:n osakkeet, josta aiheutui 350 000 euron tappio.

Toimielin	KAUPUNGINHALLITUS
Tulosalue	Konsernipalvelut
Tulosityksiköt	Hallintopalvelut, henkilöstöpalvelut, talouspalvelut
Vastuuhenkilö	Konsernipalvelujohtaja

Tehtävä Tukea demokraattista päätöksentekoa sekä strategista ja operatiivista johtamista, huolehtia kaupungin johtamisjärjestelmän toimivuudesta, luoda yhteistyössä palvelualueiden kanssa edellytyksiä sille, että kaupunkilaisille tuotettavat palvelut ovat vaikuttavia, tehokkaita ja taloudellisia sekä tuottaa palvelualueille hallinto-, talous- henkilöstö-, omistajaohjaus-, viestintä- ja ICT-palveluita

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
125 Konsernipalvelut					
Toimintatulot	465 300	20 000	485 300	517 983	-32 683
Myyntituotot	98 300		98 300	109 887	-11 587
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset	345 000	-10 000	335 000	350 011	-15 011
Muut toimintatuotot	22 000	30 000	52 000	58 085	-6 085
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-5 297 500	392 100	-4 905 400	-5 033 859	128 459
Henkilöstömenot	-2 559 900	372 100	-2 187 800	-2 203 291	15 491
Palveluiden ostot	-2 275 800	20 000	-2 255 800	-2 374 011	118 211
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-54 600		-54 600	-75 591	20 991
Avustukset	-13 000		-13 000	-4 900	-8 100
Muut toimintamenot	-394 200		-394 200	-376 067	-18 133
Toimintakate	-4 832 200	412 100	-4 420 100	-4 515 876	95 776
Toimintakate €/asukas	-234,1		-214,1	-216	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	4 326 100		4 326 100	4 027 765	298 335
Suunnitelmapoistot	-110 200		-110 200	-60 873	-49 327
Yhteensä	-616 300	412 100	-204 200	-548 984	344 784

Talousarvion toteutuminen

Kaikki tulosityksiköt ylittivät tulotavoitteet, mutta ICT-kustannusten kasvun johdosta tulosalueen toimintakate heikkeni. ICT-kustannusten kasvun taustalla on sähköisten palvelujen laajeneminen sekä välineistön monipuolistuminen.

Yhteistyössä eri yksiköiden kanssa valmisteltiin kaupungille digiohjelma. Kotkan kaupungin kanssa käynnistettiin ICT-selvitys, jota jatketaan maakunnallisena hankkeena. Konsernipalveluiden palveluprosessien kuvaaminen IMS-järjestelmään eteni. Myös useiden palvelujen osalta valmistellaan järjestelmämuutoksia, jossa rutiinitehtäviä sähköistetään. Haminan uusi graafinen ilme ”Hamina kohtaamisten kaupunki” valmistui.

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
KONSERNIPALVELUT YHTEENSÄ					
Toimintatulot	465 300	20 000	485 300	517 987	32 687
Myyntituotot	98 300		98 300	109 891	11 591
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset	345 000	-10 000	335 000	350 011	15 011
Muut toimintatuotot	22 000	30 000	52 000	58 085	6 085
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-9 730 000	-77 900	-9 807 900	-9 888 176	-80 276
Henkilöstömenot	-3 072 200	382 100	-2 690 100	-2 673 126	16 974
Palveluiden ostot	-6 002 600	40 000	-5 962 600	-6 029 565	-66 965
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-78 800		-78 800	-101 789	-22 989
Avustukset	-46 000	-130 000	-176 000	-197 587	-21 587
Muut toimintamenot	-530 400	-370 000	-900 400	-886 109	14 291
Toimintakate	-9 264 700	-57 900	-9 322 600	-9 370 188	-47 588
Toimintakate €/asukas	-448,8		-451,6	-449	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	3 972 200		3 972 200	3 669 377	302 823
Suunnitelmapoistot	-111 600		-111 600	-67 522	-44 078
Yhteensä	-5 404 100	-57 900	-5 462 000	-5 768 334	306 334

Hyvinvointipalveluiden palvelualue

Toimielin Tulosalue Tulosyksiköt Vastuuhenkilö	SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA Terveyspalvelut Perusterveydenhuolto, Suun terveydenhuolto, Erikoissairaanhoito, Tukipalvelut Terveyspalveluiden päällikkö
--	--

Tehtävät tukevat kuntalaista tarjoamalla ennaltaehkäiseviä ja korjaavia terveydenhoitopalveluja. Kaiken toiminnan tavoitteena on hyvinvoiva haminalainen. Arvojamme ovat asiakaslähtöisyys, turvallisuus, yhteisöllisyys sekä laadukkaat, oikea-aikaiset terveyspalvelut.

Sitovat tavoitteet

Tavoite I:

HAMINAN TERVEYSPALVELUISSA TUOTETAAN ENNALTAEHKÄISEVIÄ JA TERVEYTTÄ TUKEVIA PALVELUJA, JOTKA VASTAAVAT MUUTTUVIA TARPEITA

SOTE-valmistelut; peruspalvelujen turvaaminen Haminassa

Terveyskioskin ennaltaehkäisevän toiminnan kehittäminen: mies 40 terveys- ja liikuntaohjelma (terveystarkastukset, liikuntaan osallistuminen, terveyslunnot)

Hoitoketjut päivitetään (esh-ptk-kotihoito n. 30 prosessia ja kuntoutuksen 4 prosessia), ERVA-alueen yhteiset apuvälineiden myöntämiskäytännöt ja kriteerit otetaan käyttöön.

Eläkeselvittelyt ja työkyvyn arviointiprosessit

Sähköisten palvelujen kehittäminen: sähköisen ajanvarauksen laajeneminen (nyt labrassa), tekstiviestimuidutusten käytön laajentaminen esim. psykiatria, IMS-menetelmän käyttöönotto, johdon raportointi

Effican lääkeosuuden kehittäminen-> Life Care, hammaskuvantamisen kehittäminen ja suun th:n eArkisto, laboratoriotointojen arviointi

Ulkokuntalaskutus

Mittari 2016

Sote-valmistelun seuranta osavuosikatsauksissa

Osallistujamäärät eri toimenpiteissä

Osaava henkilökunta

Toteutuma

Sote-uudistukseen valmistaudutaan riittävällä henkilöstön osaamisen varmistamisella sekä toimitilojen, koneiden ja laitteiden ajanmukaistamisella. Perusterveydenhuollon matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaan on perustettu moniammatillinen työryhmä.

Yksiköiden edustajat ovat osallistuneet alueellisten SOTE-työryhmien työskentelyyn ensimmäisessä sekä jatkovaiheessa. Jatkovaiheessa edustus on vastaanottopalveluiden, mielenterveys- ja päihdepalvelujen, kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alatyöryhmissä. Terveyspalveluiden päällikkö on vastaanottopalveluiden työryhmän vetäjä sekä 1 ja 2 vaiheessa.

Suun terveydenhuolto ollut ilman vakinaista ylihammaslääkärinä 2/2016 alkaen ja ilman vakinaista osastonhoitajaa 4/2016 lähtien. Kaksi avointa hammaslääkärin virkaa ja avoin hammashoitajan toimi täytetty vakituisilla henkilöillä vuoden 2016 aikana. Psykiatrian ylilääkärin virka muutettiin erikoislääkärin viraksi. Erikoislääkäri aloitti 1.9.2016.

	<p>Puheterapiassa molemmat vakanssit ovat olleet täytettyinä 4/2016 alkaen. Puheterapiaopiskelija toimii vastaavan puheterapeutin ohjauksessa ja tekee myös täyttä työaikaa.</p> <p>Täydennyskoulutukseen osallistuttiin koulutussuunnitelman mukaisesti. Toimintaterapeutin NEPSY-osaamista on hyödynnetty toimintaterapiassa. Kuntoutusyksikön suoravastaanottoon liittyvä alaraajakoulutus on toteutunut ja suoravastaanoton laajentaminen/kehittäminen on alkanut. Toimintaterapeutin palveluille on tarve, erityisesti työkyky selvittelyissä ja ryhmätoimintojen kehittämiseksi.</p>
<p>Päivitettyjen hoitoketjujen lukumäärä</p>	<p>Kuntien ja Carean yhteistyönä on kehitetty lääkinnällisen kuntoutuksen, pitkittyneen kivunhoidon ja apuvälinepalvelujen hoitoprosesseja. Pitkittyneen kivunhoidon mallin jalkauttaminen aloitettiin keväällä. HUS-alueen apuvälinesuositus on otettu käyttöön ja sen pohjalta on tarkennettu lääkinnällisen kuntoutuksen linjaukset ja toimintakäytännöt toimintamalleja Haminan terveyspalveluissa.</p> <p>Puheterapian ja neuvolan kanssa on kehitteillä ennaltaehkäisevä toimintamalli yhden äännevirheen kuntoutukseen. Avoterveyspalveluissa nimetään hoitoprosessien yhteydessä vastuuhoitaja/-työntekijä.</p> <p>Avoterveydenhuoltoon on perustettu moniammatillinen kipuriryhmä ja toimintamalli on otettu käyttöön.</p>
<p>Hoitoprosessien tarkistaminen ja kuvaus IMS-järjestelmällä</p>	<p>Kaikissa terveyspalveluiden yksiköissä on kuvattu keskeiset toimintaprosessit IMS-toimintajärjestelmän avulla. IMS-käsikirja on valmistumassa.</p>
<p>Sähköisen ajanvarauksen laajeneminen (nyt labrassa), tekstiviestimuistutukset lkm, eReseptin käytön määrä</p>	<p>Itseilmo- Kansalaisen ajanvaraus (esim. suun th: uusia ajanvarauksia 1.394 kpl, ajan perumisia 72 kpl, siirtoja 36 kpl ja yhteystietojen päivityksiä 2 kpl).</p> <p>Puheterapian jonot on siirretty sähköiseen muotoon. Puhelinjärjestelmä on uudistettu. TeleQ-puhelinjärjestelmä on otettu käyttöön. Kuntoutusyksikkö otti tekstiviestimuistutuksen käyttöön. Psykiatrian poliklinikalla tekstiviestimuistutus on käytössä, joka on vähentänyt peruuttamattomia aikoja. Peruuttamattomia aikoja v. 2016 yhteensä 376 kpl (v. 2015, 473 kpl).</p> <p>Vip-puhelinpalvelusta on tullut negatiivista palautetta psykiatrian poliklinikan palveluja käyttäviltä asiakkailta, yhteistyötohoilta ja omalta henkilökunnalta.</p>
<p>Ennaltaehkäisevä toiminta</p>	<p>Influenssarokotuskattavuus lisääntyi edellisiin vuosiin verrattuna ja on hyvä. Tulokset saadaan keväällä 2017.</p> <p>Forsante 3 otettiin terveysasemalla käyttöön kesäkuussa. INR vastaukset ja Marevan ohjeet lähtevät asiakkaille sähköisesti. e-Reseptejä kirjoitetaan 99 % kaikista resepteistä.</p>
<p>Tuotteistus</p>	<p>Avoterveyspalveluissa ja tehostetussa kotisairaanhoidossa tuotteistusprosessia jatketaan. Ulkokuntalaisten laskutusta tarkastellaan prosesseittain.</p>

Tavoite 2:**ARVIOINNIN TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN JA KÄYTTÖÖNOTTO**

Terveyspalveluissa kehitetään ja käynnistetään eläkeselvittelyt ja työkyvyn arviointiprosessit yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa

Mittari 2016	Toteutuma																					
<p>Eläkeselvittelyjen lukumäärä</p> <p>Toteutuneet prosessit</p> <p>Indikaattorien toteutumisen seuranta</p>	<p>Pitkäaikaistyöttömien terveystarkastuksia ja eläkeselvittelyjä tehtiin kevääseen asti ja fysioterapeutit tekivät työkyvyn arviointiin liittyviä Valpar- sekä muita työkyvyn arviointitestejä lausuntoineen.</p> <p>Kevään aikana otettiin käyttöön SAI-sairaalainfektioiden seurantajärjestelmä yhteisprojektina Etelä-Kymenlaakson perusterveydenhuollon organisaatioille. Pilotti käynnistyi 2.5.2016 Haminasta sisätautiosastolla ja kahdella hoivaosastolla. Lokakuussa järjestelmän käyttö laajeni Kuntoutumis- ja jatkohoidon yksikköön ja vuoden 2017 alusta ikäihmisten palveluihin.</p> <p>Puheterapian ja neuvolan kanssa on aloitettu kehittämään ennaltaehkäiseviä toimintamalleja yksittäisten äännevirheiden kuntouttamiseksi. Asiakkaina on sekä lapsia että aikuisia. Palvelut kohdistuvat pääasiassa alle kouluikäisiin lapsiin. Puheterapiaresurssien vähyyden ja kertyneiden jonojen takia tarvittavan tiiviit ja pitkät puheterapiajaksot eivät aina ole toteutuneet. Puheterapiajakson pituus on enimmillään 2x10x/vuosi. Jonotusajat ovat edelleen pitkiä. Uusia asiakkaita on jonossa vuoden lopulla 110, seuranta vaativia asiakkaita on jonossa 30.</p> <p>Terveysaseman toimesta järjestettiin Lähi- ja perheväkivallan koulutus, aiheena ikäihmisten kaltoinkohtelu. Lisäksi järjestettiin diabetespäivä yhdessä liikuntapalveluiden ja kuntoutusyksikön kanssa. Depressioryhmiä on pidetty yksi.</p> <p>Terveyskeskuspsykologi toimii psykologian alan asiantuntijana terveyskeskuksessa esim. terveysasemalla, kroonisen kivunhoidon työryhmässä, sairaalaosastoilla ja päivystyksessä. Toimintaluvut 2016: vastaanottokäynnit 409, puhelinkontaktit 269 ja osastokäynnit 3.</p> <p>Sosiaalityöntekijän työnkuvan kehittäminen käynnistyi 5.9.2016.</p> <table border="1" data-bbox="810 1440 1513 1664"> <thead> <tr> <th>Työtehtävien määrät</th> <th>2015 (12 kk)</th> <th>2016 (4 kk)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>vuodeosastokäynnit</td> <td>296</td> <td>246</td> </tr> <tr> <td>kotikäynnit</td> <td>2</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>vastaanottokäynnit</td> <td>74</td> <td>38</td> </tr> <tr> <td>puhelinkontaktit</td> <td>248</td> <td>240</td> </tr> <tr> <td>eläkeselvittelyt</td> <td>46</td> <td>-</td> </tr> <tr> <td>potilasasiamiestehtävät</td> <td>47</td> <td>21</td> </tr> </tbody> </table> <p>Mielenterveysviikolla teemapäivä terveyskioskilla viikolla 47, jonka toteuttivat psykiatrian poliklinikan psykologi ja sairaanhoito-opiskelija.</p> <p>Terveyskioskin valtakunnalliset terveyskioskipäivät järjestettiin syksyllä, osallistujia oli 18. Terveyskioskin teemapäiviä pidettiin vuoden aikana 19.</p>	Työtehtävien määrät	2015 (12 kk)	2016 (4 kk)	vuodeosastokäynnit	296	246	kotikäynnit	2	2	vastaanottokäynnit	74	38	puhelinkontaktit	248	240	eläkeselvittelyt	46	-	potilasasiamiestehtävät	47	21
Työtehtävien määrät	2015 (12 kk)	2016 (4 kk)																				
vuodeosastokäynnit	296	246																				
kotikäynnit	2	2																				
vastaanottokäynnit	74	38																				
puhelinkontaktit	248	240																				
eläkeselvittelyt	46	-																				
potilasasiamiestehtävät	47	21																				

Apuvälinepalveluissa otettiin käyttöön KUNTO-sovellus Kaakon Kaksikon kanssa. Haminan KUNTO-sovelluksen käyttäjä toimii pääkäyttäjänä myös Kaakon Kaksikolle.

Suun terveydenhuolto järjesti kaksi täydennyskoulutusta: tammikuussa koko päivän farmakologian täydennyskoulutuksen ja syyskuussa puolipäiväisen Kariuksen hallinta-koulutuksen, joihin molempiin osallistui yksityissektorin ja naapurikuntien suun terveydenhuoltojen henkilöitä.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
311 Terveyspalvelut					
Toimintatulot	2 846 400	500 000	3 346 400	3 233 391	113 009
Myyntituotot	1 247 400	323 500	1 570 900	1 492 252	78 648
Maksutuotot	1 599 000	176 500	1 775 500	1 741 062	34 438
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot				77	
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-40 296 100	-703 600	-40 999 700	-41 869 738	870 038
Henkilöstömenot	-10 766 900	446 400	-10 320 500	-10 333 319	12 819
Palveluiden ostot	-27 143 400	-1 150 000	-28 293 400	-29 127 005	833 605
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 677 100		-1 677 100	-1 684 334	7 234
Avustukset	-1 500		-1 500	-50	-1 450
Muut toimintamenot	-707 200		-707 200	-725 030	17 830
Toimintakate	-37 449 700	-203 600	-37 653 300	-38 636 347	983 047
Toimintakate €/asukas	-1814,2		-1824,0	-1 852	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-802 800		-802 800	-713 585	-89 215
Suunnitelmapoistot	-192 300		-192 300	-178 578	-13 722
Yhteensä	-38 444 800	-203 600	-38 648 400	-39 528 510	880 110

Määrärahamuutokset perustuvat marraskuussa tehtyihin tulojen korjattuun arvioon ja Carean kulujen kasvuun.

Talousarvion toteutuminen

Tulokertymä oli 113 000 euroa odotettua pienempi. Kotikunta- ja vakuutuskorvaukset toteutuivat arvioitua vähäisempänä. Ulkopaikkakuntalaisilta saadut tulot jäivät myös arvioitua pienemmäksi. Terveysdenhuollon asiakasmaksut jäivät arvioitua vähäisemmäksi mm. perusterveydenhuollon avohoidon lääkäripalveluiden osalta.

Erikoissairaanhoidon kustannukset ylittyivät Carean kalliin hoidon tasausmaksun takia. Perusterveydenhuollon osalta pysyttiin talousarviossa. Menoissa ylitystä kertyi vuosilomasijaisten ja määräaikaisten käytöstä. Sijaisia palkattiin harkiten vain välttämättömiin poissaoloihin. Määräaikaista henkilöstöä käytettiin mm. perhevapaasijaisuuksiin, pitkien sairauslomien ja muiden virkavapaiden sijaisuuksiin sekä avoimien vakanssien tekijöinä. Vuosilomasijaisuuksiin on käytetty henkilöstöä vain vähän. Talousarviossa pysyminen on edellyttänyt perusterveydenhuollon toiminnan supistamista ja avointen vakanssien täyttämättä jättämistä. ICT-kustannukset kasvoivat alueellisista hankinnoista huolimatta.

Terveyspalveluissa on pyritty taloudellisuuteen myös kehittämällä toimintaa. INR-potilaiden seurantaan on otettu käyttöön Forsante 3-malli. Yhteensä 43 terveyspalveluiden prosessia käytiin läpi ja niistä tehtiin IMS-ohjausmallin mukaiset kuvaukset työhöjeineen. Vastaanototyötä tehdään varsinaisten käyntien lisäksi puhelinyhteyksin ja sähköisin palveluin, jolloin potilaan kohtaaminen ei ole fyysistä vaan sähköistä palvelua esim. INR-potilaiden hoito. Käyntimääriä alentavat myös potilastietojärjestelmän hitaus ja se, että lääkärit tekevät potilaan hoitoon liittyviä lausuntoja ja lääkemääräyksiä ilman, että potilaan tarvitsee olla vastaanotolla. THL:n selvityksen mukaan lääkärin työajasta menee 60 % muuhun työhön kuin potilaan kohtaamiseen. Lääkəriajojen saatavuutta on parannettu ottamalla käyttöön ns. kiirevastaanottoajat, lyhentämällä kokouksiin käytettävää aikaa sekä kehitetty työnjakoa lääkäri-hoitaja työparityöskentelyllä.

Osaamisen varmistaminen on keskeistä perusterveyspalveluiden toteuttamiseksi. Toiminnan joustavuutta on lisätty mm. nimikemuutoksin, esim. psykiatrian ylilääkärin vakanssi muutettiin erikoislääkärin vakanssiksi. Sosiaalityöntekijän virkavapaan sijaisen kanssa on käynnistetty matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalveluiden kehittäminen. Tarve toimintaterapeutin toimeen on ilmeinen sekä aikuisten somaattisessa että psykiatrisessa terveyspalveluissa. Kaksi sairaanhoitajaa aloitti rajatun lääkkeenmääräämisoikeus-koulutuksen, kuusi sairaanhoitajaa on hoitajan kliinisen tutkimuksen koulutuksessa, yksi kriisiityön koulutuksessa. Terveyskioskin terveydenhoitaja suoritti terveydenedistämisen ylemmän AMK-tutkinnon ja sosiaalityöntekijän sijainen aloitti ylemmän AMK-tutkinnon syksyllä. Psykiatrian poliklinikan psykologi suorittaa psykoterapeuttikoulutusta. Lääkäreistä osa on suorittanut yleislääketieteen tutkinnon ja osa on koulutuksessa. Terveyspalveluiden henkilöstölle kertyi koulutustunteja yhteensä 3916,8 eli noin 3 päivää/työntekijä. Koulutuksiin osallistui 142 henkilöä/182 ja 40 ei osallistunut lainkaan koulutuksiin.

Terveyspalveluiden sairauspoissaolot ovat lisääntyneet huomattavasti, poissaolopäivät yhteensä v. 2016 olivat 3729 päivää. Poissaolot painottuvat pitkiin sairauspoissaoloihin. Vuonna 2016 49 työntekijää oli poissa yhteensä 3248 päivää. Poissaolojen syinä olivat pääsääntöisesti sisälmaongelmat, työuupumus ja toipumiset toimenpiteiden jälkeen. Lyhyitä poissaoloja oli 481 päivää eli keskimäärin 3,6 päivää/työntekijä (133 työntekijää). Terveyspalveluiden työntekijät suojautuivat influenssaa vastaan ottamalla aktiivisesti influenssarokotteen. Rokotteen otti vuonna 2016 85,4 % terveyspalveluiden henkilöstöstä. Vuonna 2014 terveyspalveluiden ja vanhustyön yhteinen rokotuskattavuus oli 44,2 % ja vuonna 2015 78,3 %.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Perusterveydenhuolto, Peittävyys 60 %	65	49
Perustiedot (tuotannon tekijät/suoritteet)		
Käynnit		
Lääkäri	13 500	13 409
Hoitaja	21 000	23 151
Terveyskioskikäynnit	7 000	6 028
Päivystyspoliklinikka käynnit klo 8 - 22 (peittävyys 33 %, valtakunnallinen ka 30 %)	15 000	11 797
	12 000	12 612
Päivystyskäynnit ESH	2 600	(klo 22-08, 991) 3 995
Fysioterapia		
käynnit	8 500	6 445
ryhmäkäynnit	3 300	3 048
Seulonnat		
Mammografiat km, (osallistumis-%)	1 600	(87 %) 1 409
Papat (kutsutut lkm), osallistumis-%	650	(80,3 %) 713
Silmänpohjakuvaukset, kutsutut lkm	600	643
Suun terveydenhuolto käynnit		
(peittävyys 44 %, valtakunnallinen ka 30 %)	30 000	24 847
Suun terveydenhuolto oikomishoito	3 600	2 758
Suun terveydenhuolto lasten ja nuorten käynnit	8 700	7 183
Suun terveydenhuolto aikuisten käynnit	20 000	17 664
Suun terveydenhuolto päivystys	3 900	3 676
12 vuotiaiden DMF-indeksi <1 %	60	2,28
Sairaalahoito, hoitopäivät		
Sisätautiosasto (v. 2014 26 paikkaa)	9 000	8 775
Kuja (24 paikkaa)	8 000	7 603
Hoitojaksojen määrä		
sisätautiosasto	470	690
kuja	535	646
Keskimääräinen hoitoaika		
Sisätautiosasto	15	12
Kuja	16	11
Tehostettu kotisairaanhoido	5 000	9 539
Yleissairaanhoidopäivät esh:ssa	0	3
Psykiatrian poliklinikka		
asiakkaat	550	(käynnit 7 508) 625
ryhmät		19
psykiatrian pkl:n asiakkaat %-osuus väestöstä	2,5	2,8
Uudet palvelut		
Terveyskioski (käynnit)	7 000	6 028
Lonkkamurtumapotilaan hoitoketju (potilasmäärä)	40	25
Neuroliuku	4	4
Kipukuntoutus, asiakkaat		4
Puheterapia omatoiminta käynnit/asiakkaat		käynnit 994/311
ostopalvelusopimukset		38
Taloudellisuus / tuottavuus		
Avoterveydenhuolto		
Hammashuolto € / käynti	64	86
Päivystysvastaanoitoilla € / käynti	106	122
Osastohoidon kustannukset		
Sisätautiosasto € / pv	228	240
Kuja € / pv	284	273

Toimielin Tulosalue Tulosyksiköt Vastuuhenkilö	SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA Ikäihmisten palvelut Ennaltaehkäisevät palvelut, Kotihoito, Asumis- ja hoivapalvelut Ikäihmisten palveluiden päällikkö
Tehtävä	Edistää ja ylläpitää ikääntyvien ja vanhusten toimintakykyä sekä elämän laatua palvelu-ohjauksen, hyvinvointia tukevien neuvolapalvelujen, kuntoutuksen, kotihoidon ja hoiva-asumisen avulla. Palvelu on yksilöllistä ja pohjautuu toimintakyvyn arviointiin.

Ikäihmisten palveluiden kokonaistavoite on edistää kuntalaisten toimintakykyisyyttä ja osallisuutta, vähentää palvelutarvetta yli 75 -vuotiaiden piirissä sekä hillitä kustannuskehitystä.

Sitovat tavoitteet

Tavoite 1: KOTIHOIDON TUOTTAVUUDEN EDISTÄMINEN: ASIAKASLÄHTÖISEEN JA TOIMINTAKYVYN TUKEMISEEN PERUSTUVA KOTIHOITO

Kaste -hanke 2012 - 2015 Etelä-Kymenlaakson kotihoidon kehittäminen, jossa palvelut vastaavat yksilöllisiä palvelusuunnitelmia, joihin kotihoidon asiakas osallistuu ja on sitoutunut.

Mittari 2016	Toteutuma
Asiakkaan osallisuus lisääntyy palveluja suunniteltaessa	Alkaneet kehittämistoimenpiteet ovat jatkuneet ja niitä on pystytty arvioimaan yhdessä asiakkaiden kanssa.
Toiminnan teknisen ohjausjärjestelmän käyttöönoton avulla kotihoidon resurssien hyödynnettävyys paranee	Toiminnanohjausjärjestelmän avulla henkilöstöresurssien suunnittelu ja arviointi on entistä tehokkaampaa. Mobiilikirjaamisen käyttöönotto on siirtynyt. Asiakkaille on pystytty järjestämään ulkoilu- ja viriketoimintaa.
Välittömän työajan osuus 70 % - 80 %	Kotihoidon henkilöstön välitön työaika toteutui 57 %.
Henkilöstön kuormituksen tasapuolistuminen, työhyvinvoinnin edistäminen	Työn kuormituksen seuranta ja suunnitelmallisuutta on toteutettu työhyvinvointia edistävästi.
Osaamisen ja toimintakulttuurin kehitys asiakaskeskeisemmäksi	Koulutusten ja osaamisen kohdentaminen erityisesti kotihoidon asiakkaisiin on jatkunut mm. lääkehoidon osaamisen vahvistamisella.

Tavoite 2: LAITOSHOIDON KORVAAMINEN ARVIOINTI - JA KUNTOUTUSYKSIKÖLLÄ (SUVANTO-YKSIKKÖ)

Risto-hanke: riskien tunnistamisella parempaan toimintakykyyn.

Mittari 2016	Toteutuma
Arviointi- ja kuntoutusyksikön mallinnus käytössä	Prosessit on kuvattu IMSiin. Yhteistyötä HOIKU:n kanssa kehitetty niin, että viisi arviointi- ja kuntoutuspaikkaa siirtyy vuoden 2017 alussa HOIKU:n.
Vuoden alussa 26 laitospaikkaa. Vähintään puolet paikoista toimii mallin mukaisesti	Vuoden lopussa käytössä 25 paikkaa, puolet toimii mallin mukaisesti.
Henkilöstörakenteen arviointi, palveluohjauksen lisääminen	Palveluohjaajan työpanosta on lisätty kahteen päivään viikossa.
Henkilökunnan osaamista lisätään arviointi- ja kuntoutuskäytännöissä	Henkilöstörakennetta on arvioitu suhteessa käyttöasteeseen. Osaamisen vahvistamista jatkettu koulutusten avulla mm. lääkehoidon koulutusta on järjestetty.

Tavoite 3: LYHYTAIKAISHOIDON LISÄÄMINEN

Kotona selviytyminen pidempään lisääntyy. Tehostetun palveluasumisen tarvetta siirretään lisäämällä kuntouttavaa lyhytaikaishoitoa.

Mittari 2016

Ostetaan lyhytaikaishoitoa tehostetun palveluasumisen sijaan 5-10 paikkaa

Toteutuma

Tehostetun palveluasumisen ostoja on saatu vähennettyä edelliseen vuoteen verrattuna.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
321 Ikäihmisten palvelut					
Toimintatulot	3 859 600	-76 000	3 783 600	3 757 172	26 428
Myyntituotot	130 200		130 200	237 532	-107 332
Maksutuotot	3 576 400	-55 000	3 521 400	3 371 475	149 925
Tuet ja avustukset	153 000	-21 000	132 000	147 987	-15 987
Muut toimintatuotot				177	-177
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-20 750 600	19 600	-20 731 000	-20 799 921	68 921
Henkilöstömenot	-11 845 800	114 600	-11 731 200	-11 611 567	-119 633
Palveluiden ostot	-5 036 900	-325 000	-5 361 900	-5 744 840	382 940
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-766 800		-766 800	-729 223	-37 578
Avustukset	-2 731 000	230 000	-2 501 000	-2 364 765	-136 235
Muut toimintamenot	-370 100		-370 100	-349 527	-20 573
Toimintakate	-16 891 000	-56 400	-16 947 400	-17 042 749	95 349
Toimintakate €/asukas	-818,2		-821,0	-817	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-698 000		-698 000	-640 004	-57 996
Suunnitelmapoistot	-18 400		-18 400	-38 587	20 187
Yhteensä	-17 607 400	-56 400	-17 663 800	-17 721 341	57 541

Määrärahamuutokset perustuvat asiakasmaksujen pienempään kertymiseen ja menojen korjattuun arvioon.

Talousarvion toteutuminen

Kotikuntakorvaukset toteutuivat arvioitua parempana. Asiakasmäärissä tapahtuu muutoksia vuoden aikana ja tämän vuoksi korvauksia on vaikea arvioida.

Muut myyntituotot mm. opiskelijoiden ohjauspalkkiot toteutuivat arvioitua paremmin.

Asiakasmaksut ovat sidoksissa bruttotuloihin. Maksupäätöksiin on jouduttu tekemään harkintapäätöksiä, jolloin maksua ei peritä ollenkaan joissakin tapauksissa.

Kotihoidossa toiminnanohjausjärjestelmän avulla on saatu tehokkuutta henkilöstöresurssien suunnitteluun. Asiakkaille on saatu järjestettyä ulkoilu- ja viriketoimin-

taa. Mobiili-kirjaamisen käyttöönotto on siirtynyt myöhempään ajankohtaan. Muita kehittämistoimenpiteitä on jatkettu suunnitelmien mukaisesti. Henkilökunnan osaamista on vahvistettu mm. lääkehoidon koulutuksen avulla.

Arviointi- ja kuntoutuspalvelujen kehittäminen yhteistyössä HOIKU:n kanssa on alkanut syksyllä 2016. Vuoden 2017 alussa viisi kuntoutus- ja arviointipaikkaa siirtyy HOIKU Oy:n.

Talousarvio ylitystä tulee lähinnä asumispalvelujen ostoista johtuen n. 103 000 €. Tehostetun asumispalvelun ostoja on pystytty kuitenkin vähentämään vuoden aikana edelliseen vuoteen verrattuna.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Perustiedot (tuotannon tekijät/suoritteet)		
Ennaltaehkäisevät palvelut (ikäihmisten neuvola)		
-vastaanotto- ja kotikäynnit	1 600	607
-hyvinvointia tukevat kotikäynnit	500	113
-liikuntaryhmät määrä/osallistujat	0	68/12011
-ryhmätapaamiset		42
Säännöllisen kotihoidon asiakkaat (joulukuu)	460	251
-yli 75 vuotiaiden lukumäärä	400	202
Omaishoidontuella hoidettuja vuoden lopussa	160	198
-joista 75 vuotta täyttäneitä	110	110
Tehostetun asumispalvelun paikat yht.	260	271
-tehostettu asumispalvelu omana tuotantona	151	151
-tehostetun asumispalvelun ostot (sis. palveluseteli)	109	120
Tuetun asumispalvelun paikat (oma tuotanto)	7	27
Laitoshoitopaikkoja tulosalueella		
intervalli/selvitys/kuntoutuspaikat	43	43
Taloudellisuus / tuottavuus		
Kotihoidon kustannus vuodessa/asukas, netto €	184	150
Tehostetun asumispalvelun hinta, € netto/päivä	124	100
Laitoshoitopäivän hinta, € netto	-	-
Palveluasuntojen käyttöaste, %	98	99
Laitoshoidon käyttöaste, %	-	-

Toimielin	SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Sosiaalipalvelut
Tulosyksiköt	Sosiaalityön yhteiskustannukset, Aikuisten sosiaalityö ja kuntoutus, Lasten ja perheiden sosiaalityö, Perhetukitoiminta
Vastuhenkilö	Sosiaalipalveluiden päällikkö
Tehtävä	Sosiaalityön lähtökohtana ovat kuntalaisten moninaiset elämäntilanteet ja olosuhteet. Tavoitteena on saada aikaan myönteistä muutosta yksilön, perheen ja yhteisön tilanteisiin. Yksilön ja elinympäristön voimavaroja vahvistetaan ja ongelmia ehkäistään järjestämällä tarkoituksenmukaiset palvelut ja tukitoimet yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Sitovat tavoitteet

Tavoite I: TYÖLLISYYDEN EDISTÄMINEN	
Mittari 2016	Toteutuma
Tilapäislaina työllistämiseen yhdistyksille: 40	25
Kuntalaisä yrityksille: 10	1
Työnetsinnällä luotujen työpaikkojen määrä: 30	11

Tilapäislaina on sidottu valtion palkkatukeen. Valtion määrärahat yhdistysten työllistämiseen jäädytettiin syyskuussa. Koska valtion palkkatukia ei enää myönnetty, tilapäislainahakemuksiakaan ei enää tullut.

Kuntalaisä yrityksille on sidottu valtion palkkatukeen ja työllistettävän tulee olla pitkäaikaistyötön, alle 30-vuotias nuori tai kyseessä tulee olla oppisopimus. Kuntalaisen hyöty yrittäjälle on maksimissaan 20 % palkkauskuluista.

Tavoite 2:**KUSTANNUSTEHOKKAAT PALVELUT**

Osto- ja myyntipalvelusopimusten ja hintojen hallinta.

Palveluprosessit pidetään kunnossa, vaikutus sekä työaikaan että kustannuksiin.

Valitaan kustannustehokkaita palvelumuotoja.

Riittävä ja pätevä sosiaalityöntekijäresurssi tuottaa taloudellisuutta.

Mittari 2016	Toteutuma
Hinnankorotukset max 1,2 %	Toteutui pääsääntöisesti
Palveluprosesseja ylläpidettäessä otetaan huomioon sekä tehokkuus että taloudellisuus	Toteutui, henkilökohtaisen avun ostopalvelut kilpailutettu. Kuntouttavan työtoiminnan kilpailutus on aloitettu.
Ostopalvelusopimusten päivittäminen jatkuu	Toteutui
Toimeentulotukiohjeet päivitetään joka vuosi	On laadittu seudulliset ohjeet täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
361 Sosiaalipalvelut					
Toimintatulot	2 207 600	-475 000	1 732 600	1 574 223	158 377
Myyntituotot	221 900		221 900	273 546	-51 646
Maksutuotot	81 500		81 500	70 029	11 471
Tuet ja avustukset	1 684 300	-475 000	1 209 300	1 019 610	189 690
Muut toimintatuotot	219 900		219 900	211 038	8 862
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-19 543 700	712 100	-18 831 600	-18 847 756	16 156
Henkilöstömenot	-2 612 100	-7 900	-2 620 000	-2 420 573	-199 427
Palveluiden ostot	-11 044 800		-11 044 800	-11 002 700	-42 100
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-90 000		-90 000	-72 804	-17 196
Avustukset	-5 529 500	720 000	-4 809 500	-5 100 325	290 825
Muut toimintamenot	-267 300		-267 300	-251 354	-15 946
Toimintakate	-17 336 100	237 100	-17 099 000	-17 273 532	174 532
Toimintakate €/asukas	-839,8		-828,3	-828	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-223 300		-223 300	-213 944	-9 356
Suunnitelmapoistot	-2 000		-2 000	-1 977	-23
Yhteensä	-17 561 400	237 100	-17 324 300	-17 489 453	165 153

Määrärahamuutokset perustuvat kuntouttavan työtoiminnan valtionkorvauksen ja perustoimeentulotukeen saatavan avustuksen vähenemisestä. Menojen vähennys johtuu työllistämismäärärahojen siirrosta ja perustoimeentulotuen vähennyksestä.

Talousarvion toteutuminen

Kotikuntakorvaukset toteutuivat arvioitua paremmin. Vuoden alusta tuli yksi korvattava henkilö lisää. Muut myyntituotot jäivät tavoitteestaan, koska perhetukikeskuksen laitospaikkoja ja palveluja ei myyty muihin kuntiin.

Asumispalveluasiakkaiden maksuvara on vähentynyt. Harkintapäätöksiä on jouduttu tekemään ja sen vuoksi hoitopäivämaksut eivät toteutuneet talousarvion mukaisesti.

Paluumuuttajien toimeentulotukikorvaus toteutui vähäisempänä ja se vaikutti valtion tuen vähenemiseen.

Perustoimeentulotuen valtionosuus on suhteessa toimeentulotuen menoihin, asiakkaat/menot/tulot ovat vähentyneet.

Lakimuutoksen vuoksi kuntouttavan työtoiminnan valtionkorvaukset eivät toteutuneet, koska työtoiminnassa voi olla vain neljänä päivänä viikossa viiden päivän sijaan. Välivuokrauksessa oli ainoastaan yksi asunto vuokratuna. Asunnoista saatavat vuokratulot jäivät tämän vuoksi pienemmäksi.

Muut tuotot toteutuivat arvioitua paremmin, koska lastensuojeliasiakkaiden määrä on kasvanut. Tästä johtuen hoidon korvaukseksi tulevat tulot ovat lisääntyneet.

Useat palveluntuottajat eivät korottaneet hintoja lainkaan. Muutamien kanssa jouduttiin hyväksymään tavoitetta korkeampi hinnankorotus. Mm. valtion koulukotien hintojenkorotuksiin ei voida vaikuttaa.

Osasyynä hinnankorotuksiin on ollut asiakkaiden palvelutarpeen lisääntyminen ja se, että hintoja ei ole korotettu moneen vuoteen.

Kuntouttavan työtoiminnan valtionkorvaukset eivät toteutuneet, koska työtoiminnassa voi olla vain neljänä päivänä viikossa viiden päivän sijaan.

Lastensuojelun sijaishuoltoon varatut määrärahat ylittivät hieman kasvaneen palvelutarpeen vuoksi.

Toimeentulotukea saaneita ruokakuntia on tänä vuonna 8 % vähemmän verrattuna vuoteen 2015. Perustoimeentulotukea saaneita ruokakuntia oli jopa 12 % vähemmän. Perustoimeentulotuen tarpeen väheneminen huomioitiin määrärahan (perustoimeentulotuki 320.000 € ja vastaava valtionosuus 160.000€) alentamisella sopeuttamistoimenpiteenä.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet	1 050	992
A-klinikan asiakkaat	400	225
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelun saajat	380	373
Lasten ja nuorten laitoshoitopäivät	10 585	11 907
Kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivät	25 500	27 507
Taloudellisuus / tuottavuus		
Perhetukikeskus		
koko laitos € / pv brutto	326	280
pitkäaikaisosasto € / pv brutto	299	229
Toimeentulotuen bruttomenot/kotitalous	2 626	1 827

Toimielin	SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Ruoka- ja puhtaustalot
Tulosyksiköt	Ruoka- ja puhtaustalot
Vastuuhenkilö	Ruoka- ja puhtaustalotien päällikkö
Tehtävä	Tuottaa kaupungin eri tilaajille tukipalveluja, joilla täydennämme tilaajien kasvatuksellisia, terveydellisiä ja elämyksellisiä tavoitteita.

Olemme aktiivisia, ammattitaitoisia ja kehityshaluisia moniosaajia. Kaikessa toiminnassa näkökulmamme ovat asiakastyytyvyys, taloudellisuus ja henkilöstön hyvinvointi.

Sitovat tavoitteet

Tavoite I:
 PUHTAANAPITOPALVELUIDEN TOIMINNAN KEHITTÄMINEN INSTA-800 LAADUNVALVONTAJÄRJESTELMÄLLÄ, JATKOA VUOSIEN 2014 - 2015 KEHITTÄMISHANKKEILLE.

Tavoitteena on asiakastyytyvyyden, taloudellisuuden, laadun, sekä henkilöstön hyvinvoinnin ja osaamisen lisääminen.

Laadunvalvontaa suoritetaan säännöllisesti kaikissa kohteissa joihin siivouksen ja laitoshuollon työyksiköt tuottavat puhtaustalot. Raportointi ja toimenpiteet kirjataan jokaisen arvioinnin jälkeen. Arviointikeskustelut käydään toimipisteen laitoshuoltajien ja asiakkaan yhteyshenkilön kanssa jokaisen arviointikerran jälkeen.

Mittari 2016

Asiakastyytyvyys (tavoite 4) asteikolla 1 - 5

Tuntihinta € (siivous ka 25,12 e), laitoshuolto €
 (ka 23,18 e/ tunti /vertailu ostopalvelun hintaan €/tunti)

Toteutus

Asiakastyytyvyyskysely toteutettiin tammikuussa 2017. Kyselyyn vastaaminen tapahtui Purkissa olleen linkin kautta. Kyselyyn vastanneiden määrä 28 kpl. Vähäisen vastausmäärän takia kysely toteutetaan uudelleen kevään 2017 aikana.

Ulkaisen palveluntuottajan (ISS Palvelut Oy:n) kanssa laadunvalvontaa on suoritettu INSTA 800 mukaisesti 70 %:ssa siivouskohteita.

Oman toiminnan kohteissa laadunvalvontaa on tehty ja keväällä 2017 aloitetaan INSTA 800 mukainen laadunvalvonta.

Toimintaa on tehostettu tarkistamalla siivouksen mitoituksia.

Siivouksen toteutunut tuntihinta ka 23,93 €

- ostopalvelu 21,64 € /h

- oma palvelu 24,73 € /h

Ostettu siivouspalvelu oli 3,09 € /h omana työnä tuotettua siivouspalvelua edullisempi

Laitoshuollon toteutunut tuntihinta ka 21,95 €

- arkipäivät 20,33 € / h

- viikonloput ja arkipyhät 31,20 € / h

Tavoite 2:**SAIRAALAN JA VEHKALAHDEN KOULUN KEITTIÖIDEN TOIMINTATAPOJEN YHTENÄISTÄMINEN**

Tavoitteena on asiakastyytyvyyden, taloudellisuuden, laadun, sekä henkilöstön hyvinvoinnin ja osaamisen lisääminen.

Vehkalahden koulun keittiöllä siirrytään nykyisestä kuumavalmistuksesta kylmävalmistukseen. Ruoka toimitetaan kylmänä koulujen ja päiväkotien keittiöille, ruoan kypsennys tapahtuu toimipisteessä tulosalueen henkilöstön toimesta.

Mittari 2016	Toteutuma																					
Asiakastyytyväisyys 4 asteikolla 1 – 5	<p>Asiakastyytyväisyyskysely tehtiin kouluille ja päiväkodeille marraskuussa.</p> <p>Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>alakoulut esikoulut päiväkodit (tyytyväisyys %)</th> <th>yläkoulut lukio henkilökunta (asteikko 1-5)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ruuan maku</td> <td></td> <td>3,1</td> </tr> <tr> <td>Ruoka maistui hyvältä</td> <td>76%</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ruuan ulkonäkö</td> <td></td> <td>2,76</td> </tr> <tr> <td>Ruoka näyttää herkulliselta</td> <td>68 %</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Salaatti on hyvän makuinen</td> <td></td> <td>3,11</td> </tr> <tr> <td>Syön salaattia joka päivä</td> <td>66 %</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		alakoulut esikoulut päiväkodit (tyytyväisyys %)	yläkoulut lukio henkilökunta (asteikko 1-5)	Ruuan maku		3,1	Ruoka maistui hyvältä	76%		Ruuan ulkonäkö		2,76	Ruoka näyttää herkulliselta	68 %		Salaatti on hyvän makuinen		3,11	Syön salaattia joka päivä	66 %	
	alakoulut esikoulut päiväkodit (tyytyväisyys %)	yläkoulut lukio henkilökunta (asteikko 1-5)																				
Ruuan maku		3,1																				
Ruoka maistui hyvältä	76%																					
Ruuan ulkonäkö		2,76																				
Ruoka näyttää herkulliselta	68 %																					
Salaatti on hyvän makuinen		3,11																				
Syön salaattia joka päivä	66 %																					
Ruokapalvelun suoritehintaa € (tavoite 3,35 e)/suorite	Ruokapalvelun toteutunut suoritehintaa 3,46 €																					
Suoritehinnan vertailu eri kuntien välillä	<p>Suoritehinnan vertailu eri kuntien välillä on haasteellista kustannusten laskentatapaerojen takia.</p> <p>Vehkalahden koulun keittiöllä on siirrytty kylmävalmistukseen Husulan koulun lounasruokatoimitusten osalta. Vuoden 2017 huhtikuusta alkaen lounasruokatoimitukset toimitetaan kylmänä kaikkiin toimipisteisiin.</p>																					

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
370 Ruoka- ja puhtauspalvelut					
Toimintatulot	6 584 000	3 000	6 587 000	6 787 420	-200 420
Myyntituotot	6 554 300		6 554 300	6 740 791	-186 491
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset	29 700	3 000	32 700	46 065	-13 365
Muut toimintatuotot				564	-564
Valmistus omaan käyttöön				14 041	-14 041
Toimintamenot	-6 452 600	104 900	-6 347 700	-6 454 704	107 004
Henkilöstömenot	-4 191 200	71 400	-4 119 800	-4 026 629	-93 171
Palveluiden ostot	-1 046 400	2 500	-1 043 900	-1 241 297	197 397
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 051 900	31 000	-1 020 900	-1 023 818	2 918
Avustukset					
Muut toimintamenot	-163 100		-163 100	-162 960	-140
Toimintakate	131 400	107 900	239 300	346 757	-107 457
Toimintakate €/asukas	6,4		11,6	17	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät					
Suunnitelmapoistot	-59 600		-59 600	-46 547	-13 053
Yhteensä	71 800	107 900	179 700	300 210	-120 510

Määrärahamuutokset perustuvat tehtyihin sopeuttamistoimiin ja korjattuun tuloarvioon.

Talousarvion toteutuminen

Terveysaseman keittiön muut myyntituotot ylittyivät Esperin hoivakodin toimitusmäärien lisäyksen takia. Hoivakodin toimitukset päättyivät alkuvuodesta 2017.

Laitoshuollon toteutuneiden tulojen ylitys johtui asiakkaiden palvelutarpeen muutoksesta (esim. poliklinikalle ostettu lisätunteja ja Noro-viruksesta johtuvista lisä- ja erityissiivouksista).

Kokkokallion, Kaivokadun, Ruotsinkylän ja Vallin päivähoitoyksikköjen toiminta päättyi kesäkuussa ja Linnoituksen päiväkodin toiminta käynnistyi elokuussa. Päivähoidon toiminnan muutos vähensi ruokapalvelun henkilöstöressitarvetta yhdellä henkilötyövuodella. Siivouksen henkilöstöressimäärään muutoksella ei ollut vaikutusta.

Ostopalveluina hankittavien siivouspalveluiden kilpailutusprosessi käynnistyi toukokuussa.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Ruokapalvelun asiakkaat (asiakasmäärä)		
- koulut ja päiväkodit		
- koulut	2 422	2 173
- päiväkodit (sis. esikoulut)	755	643
- ikä-ihmisten palveluiden ja sairaalan osastojen asiakasmäärä		
- sairaalan osastot	41	39
- ikä-ihmisten palvelut (sis. ateriapalvelun)	310	331
Siivouksen työaika h/vuosi	67 990	58 860
Laitoshuolto h. yhteensä /vuosi	58 800	61 850
Ruokapalvelun suoritteet/ kpl, joista		
- itse valmistettu %		
- suoritteista ostettu %		
Ruokapalvelun tarjoillut/toimitetut ateriat yhteensä kpl	1 015 000	960 500
Siivouspalvelu		
- oma tuotanto %	77	74
- ostettu palvelu %	23	26
Perustiedot (tuotannon tekijät/suoritteet)		
Keittiöt, lkm		
- valmistuskeittiöt	6	6
- jakelu/kuumennuskeittiöt	19	15
Siivottava pinta-ala m ²	61 290	59 640
Laitoshuollon siivottava pinta-ala m ²	16 200	16 770
Taloudellisuus / tuottavuus		
Ruokapalvelun suoritehinta ka € / suorite	3,35	3,46
- koulut ja päiväkodit	3,26	3,01
- ikä- ihmisten palvelut ja sairaalan osastot	3,57	3,76
Ruokapalvelun suoritteet / työtunti	15	16
Siivouspalvelu € / tunti	25,12	23,93
Laitoshuoltopalvelut € / tunti	23,18	21,95
Siivouspalvelu m ² / h		
- koulut	232	240
- päiväkodit	136	161

Toimielin	LASTEN JA NUORTEN PALVELUIDEN LAUTAKUNTA
Tulosalue	Lasten ja nuorten koulutuspalvelut
Tulosyksiköt	Koulutuspalveluiden hallinto, Perusopetus, Lukio-opetus
Vastuhenkilö	Opetuspäällikkö
Tehtävä	Elinikäisen oppimisen mahdollistaminen yksilön ja eri väestöryhmien tarpeet huomioon ottaen. Toiminnan painopisteinä ovat laadukas opetus, yhteisöllisyys, turvallisuus, hyvinvointi ja kiireettömyys.

Sitovat tavoitteet

Tavoite: OPETUKSEN TULOKSELLISUUS PERUSOPETUKSESSA

Uuden organisaation toimivuus koulutuspalveluissa. Koulutuspalveluiden talouden ja tulokellisuuden tavoitteellinen seuranta ja kehittäminen. Rakentava ja palveleva yhteistyö toimijoiden kesken.

Mittari 2016	Toteutuma
Päätötodistuksen saaneet	239
Kertaajat	4
Jatko-opintopaikan saaneet	239
Koulun keskeyttäneet	0
Tukipalveluiden toiminnan tehokkuus (oppilashuollollisten palvelujen saatavuus/oppilas)	Lukio: Psykologi ja kuraattori / 275 oppilasta + ammattilukio 27oppilasta Alakoulut: 1 psykologi ja kuraattori / 1188 oppilasta Yläkoulut: Psykologi ja kuraattori / 667 oppilasta

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
411 Lasten ja nuorten koulutuspalvelut					
Toimintatulot	630 300	145 000	775 300	722 410	52 890
Myyntituotot	212 400		212 400	233 262	-20 862
Maksutuotot				42	
Tuet ja avustukset	387 500	140 000	527 500	403 217	124 283
Muut toimintatuotot	30 400	5 000	35 400	85 888	-50 488
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-16 909 100	-970 600	-17 879 700	-17 845 590	-34 110
Henkilöstömenot	-10 501 900	-932 600	-11 434 500	-11 509 364	74 864
Palveluiden ostot	-3 093 700	-6 500	-3 100 200	-3 222 342	122 142
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-639 200	-1 500	-640 700	-499 124	-141 576
Avustukset					
Muut toimintamenot	-2 674 300	-30 000	-2 704 300	-2 614 761	-89 539
Toimintakate	-16 278 800	-825 600	-17 104 400	-17 123 180	18 780
Toimintakate €/asukas	-788,6		-828,6	-821	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-809 500		-809 500	-733 839	-75 661
Suunnitelmapoistot	-46 500		-46 500	-40 760	-5 740
Yhteensä	-17 134 800	-825 600	-17 960 400	-17 897 779	-62 621

Määrärahamuutokset perustuvat henkilöstömenojen lisäykseen.

Talousarvion toteutuminen

Myyntituotot toteutuivat arvioitua paremmin mm. kotikuntakorvausten osalta. Tuet ja avustukset sisältävät mm. hankkeita. Osa hankkeista jatkuu vuodelle 2017, hankejaksotukset pienensivät avustusten määriä. Työllistämistuki toteutui arvioitua paremmin.

Tulosalueen talous on toteutunut talousarvion mukaisesti muuten paitsi henkilöstömenojen osalta. Koulujen tietoteknisten laitteiden hankkiminen on toteutunut suunnitelman mukaisesti. Opetusministeriöstä saadulla

avustuksella sekä omarahoitusosuudella on saatu hankittua kouluille iPadeja (10 kpl/koulu).

Sopeuttamistoimenpiteenä on leikattu henkilöstön sijaismäärärahoja 25.000 € sekä tarkistettu tilavuokrat ja peruuttamattomien tilavuokrien laskutus 5.000 €.

Henkilöstön kuormittavuus on lisännyt sairauspoissaoloja.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Tuntikehys		
- yleisopetus	2 794	2 747
- erityinen tuki	581	581
- Suomi toisena kielenä opetus	65	68
- valmistava opetus	25	25
- ET-opetus, UO-opetus ja A2-kielen opetus (ja aiemmin uimaopetus)	12	12
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)		
Perusopetus		
Oppilaiden lukumäärä (tilastointi 20.9) Luvut sisältävät myös koulussa olevat esioppilaat	1 922	1 867
Lisäksi maahanmuuttajien valmistavassa opetuksessa (VALU-opetuksessa)	2	8
Perusopetuksen päättötodistuksen saaneet / perusopetuksen päättöluokkien oppilasmäärä	240/240	239/239
Koulujen lukumäärä	13	13
Lukio-opetus		
Opiskelijoiden lukumäärä (tilastointi 20.9.)	278	275
Lisäksi ammatillukion opiskelijoita	37	27
Koulujen lukumäärä	1	1
Taloudellisuus / tuottavuus		
Perusopetuksen nettokustannus €/oppilas	7 308	8 634
Lukio-opetuksen nettokustannus €/oppilas	6 109	6 081

Toimielin	LASTEN JA NUORTEN PALVELUIDEN LAUTAKUNTA
Tulosalue	Varhaiskasvatus ja tukipalvelut
Tulosyksiköt	Kasvun ja kehityksen tuki, Varhaiskasvatus
Vastuhenkilö	Varhaiskasvatuspäällikkö
Tehtävä	Lasten ja nuorten sekä perheiden tarpeiden mukaiset, monipuoliset ja laadukkaat palvelut.

Palvelukokonaisuudessa on sekä ennaltaehkäiseviä että lakisääteisiä palveluja. Keskeisenä periaatteena on lapsen ja vanhemmuuden arvostaminen ja hyvän lapsuuden sekä nuoruuden luominen yhteistyössä vanhempien kanssa. Toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista ja sitä arvioidaan jatkuvasti.

Sitovat tavoitteet

Tavoite I:
LINNOITUKSEN PÄIVÄKODIN TOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN

Läsnä -järjestelmän käyttöönotto kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä. Tuntiperusteisen hoitolaskutuksen suunnittelu.

Mittari 2016	Toteutuma																																
Varhaiskasvatuksen käyttöasteet keskiarvona	<table border="0"> <tr><td>Aseman esikoulu</td><td>78,62</td></tr> <tr><td>Esikoulu Esikko</td><td>66,26</td></tr> <tr><td>Husulan esikoulu</td><td>75,20</td></tr> <tr><td>Kannusjärven päiväkot</td><td>73,23</td></tr> <tr><td>Keskikaupungin vuoropäiväkot</td><td>64,33</td></tr> <tr><td>Kurkitien päiväkot</td><td>73,20</td></tr> <tr><td>Linnoituksen esikoulu</td><td>100,81</td></tr> <tr><td>Linnoituksen päiväkot</td><td>78,33</td></tr> <tr><td>Neuvottoman päiväkot</td><td>70,30</td></tr> <tr><td>Pyhällön päiväkot</td><td>60,45</td></tr> <tr><td>Ruissalon esikoulu</td><td>82,32</td></tr> <tr><td>Ruissalon päiväkot</td><td>75,99</td></tr> <tr><td>Saviniemen päiväkot</td><td>69,18</td></tr> <tr><td>Uuden-Summan esikoulu</td><td>77,58</td></tr> <tr><td>Uuden-Summan päiväkot</td><td>70,44</td></tr> <tr><td>Aamu- ja iltapäivätoiminta, kävijämäärä</td><td>118</td></tr> </table>	Aseman esikoulu	78,62	Esikoulu Esikko	66,26	Husulan esikoulu	75,20	Kannusjärven päiväkot	73,23	Keskikaupungin vuoropäiväkot	64,33	Kurkitien päiväkot	73,20	Linnoituksen esikoulu	100,81	Linnoituksen päiväkot	78,33	Neuvottoman päiväkot	70,30	Pyhällön päiväkot	60,45	Ruissalon esikoulu	82,32	Ruissalon päiväkot	75,99	Saviniemen päiväkot	69,18	Uuden-Summan esikoulu	77,58	Uuden-Summan päiväkot	70,44	Aamu- ja iltapäivätoiminta, kävijämäärä	118
Aseman esikoulu	78,62																																
Esikoulu Esikko	66,26																																
Husulan esikoulu	75,20																																
Kannusjärven päiväkot	73,23																																
Keskikaupungin vuoropäiväkot	64,33																																
Kurkitien päiväkot	73,20																																
Linnoituksen esikoulu	100,81																																
Linnoituksen päiväkot	78,33																																
Neuvottoman päiväkot	70,30																																
Pyhällön päiväkot	60,45																																
Ruissalon esikoulu	82,32																																
Ruissalon päiväkot	75,99																																
Saviniemen päiväkot	69,18																																
Uuden-Summan esikoulu	77,58																																
Uuden-Summan päiväkot	70,44																																
Aamu- ja iltapäivätoiminta, kävijämäärä	118																																
Läsnä - järjestelmää käyttävät yksiköt	<p>Haminan kaikissa esikouluissa, päiväkodeissa, Keskikaupungin vuoropäivähoidossa sekä perhepäivähoidossa on käytössä Läsnä-järjestelmä.</p> <p>Tuntiperusteiseen hoitolaskutukseen siirrytään vuoden 2017 aikana.</p>																																

Tavoite 2:
**TERVEYSNEUVONNAN JA PERHENEUVOLAN SEKÄ VARHAISKASVATUKSEN ENNALTAEHKÄISEVIEN TYÖ-
 MUOTOJEN LISÄÄMINEN**

Mm. avoimen varhaiskasvatustoiminnan lisääminen, perhetyö alakouluille, varhaiskasvatuspsykologi. S2-osaamisen lisääminen varhaiskasvatuksessa. S2 = Suomi toisena kielenä

Mittari 2016	Toteutuma
Syntyvyyden jatkuva seuranta	132 synnytystä
Kotipalvelun asiakasmäärät	259 asiakastapaamista, 25 perhettä, usealle perheelle tehty useampi päätös asiakkuudesta
Avoimen toiminnan asiakasmäärät	Avoimet kerhot 119
Avoimen varhaiskasvatustoiminnan asiakasmäärät	Avoin päiväkotiki 94
Neuvoloiden ja oppilas- sekä opiskelijaterveydenhuollon asiakasmäärät/suoritteet	Lastenneuvola: terveydenhoitaja 1 345 lääkärin vastaanotto 585 Kouluterveydenhoito: terveydenhoitaja 2 162 lääkärin vastaanotto 326 Opiskelijaterveydenhuolto: terveydenhoitaja 544 lääkärin vastaanotto 208

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
420 Varhaiskasvatus ja tukipalvelut					
Toimintatulot	1 298 000	-137 000	1 161 000	1 212 353	-51 353
Myyntituotot	60 600		60 600	96 773	-36 173
Maksutuotot	963 000		963 000	922 347	40 653
Tuet ja avustukset	274 400	-137 000	137 400	180 014	-42 614
Muut toimintatuotot				13 219	-13 219
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-13 504 200	929 200	-12 575 000	-12 240 374	-334 626
Henkilöstömenot	-9 108 500	921 200	-8 187 300	-7 967 643	-219 657
Palveluiden ostot	-1 468 300	6 500	-1 461 800	-1 555 033	93 233
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-113 600	1 500	-112 100	-135 976	23 876
Avustukset	-2 044 000		-2 044 000	-1 761 985	-282 015
Muut toimintamenot	-769 800		-769 800	-819 737	49 937
Toimintakate	-12 206 200	792 200	-11 414 000	-11 028 021	-385 979
Toimintakate €/asukas	-591,3		-552,9	-529	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-511 400		-511 400	-476 297	-35 103
Suunnitelmapoistot	-23 300		-23 300	-12 745	-10 555
Yhteensä	-12 740 900	792 200	-11 948 700	-11 517 063	-431 638

Määrärahamuutokset perustuvat marraskuussa korjattuun tuloarvioon ja avustusten määrärahan pienentämiseen.

Talousarvion toteutuminen

Myyntituotot toteutuivat arvioitua paremmin mm. perheneuvolan ja terveysneuvonnan osalta. Lasten päivähoidon asiakasmaksuja tarkistettiin 1.8.2016 alkaen. Asiakasmaksuihin vaikuttaa mm. perheen koko ja bruttotulot. Hoitopäivämaksut jäivät arvioitua pienemmäksi.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan ja varhaiserityiskasvatuksen asiakaspalvelujen ostot ylittyivät. Lasten kotihoidon tuen ja Hamina-lisän pienempi käyttö tasapainotti talousarviota.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän kasvu vuoden aikana näkyy kustannusten nousuna erityisvarhaiskasvatuksessa sekä iltapäivätoiminnassa.

Linnoituksen päiväkodin käyttöönotto elokuussa lisäsi kalusto- ja materiaalikustannuksia mm. esikoulun, päiväkodin, avoimen toiminnan ja erityisvarhaiskasvatuksen osalta.

Pitkäaikaiset poissaolot; vanhempainvapaat ja sairausloimat ovat osaltaan lisänneet henkilöstökuluja, erityisesti terveysneuvonnan osalta.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Lastenhoidon tuen saajat 31.12.	290	205
Hamina-lisän saajat 31.12.	90	67
Perheneuvolan suoritteet	3 800	4 193
Perheneuvolan perheet	200	152
Terveysneuvonnan asiakkaat/ käynnit		
Äitiysneuvola	3 800	2 959
Perhesuunnitteluneuvola	800	1 112
Lastenneuvola	4 500	4 174
Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto	7 000	6 478
Yläkoulujen psykiatrinen sairaanhoitaja	250	336
Työvoiman palvelukeskus Väylä	70	54
TE-toimisto	30	35
Perheohjaajan käynnit	240	158
Lapsiperheiden kotipalvelutyöntekijä käynnit	100	259
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)		
Iltapäivätoiminta	150	116
Päiväkodeissa olevien lasten lkm 31.12.	430	434
Esiopetukseen osallistuvat lapset 31.12.	210	203
Perhepäivähoitajien lasten lkm 31.12.	75	55
Kunnallisessa päivähoidossa yht. 31.12.	720	692
Alle 3-vuotiaat	155	120
Vuorohoito	58	40
Avoin varhaiskasvatus	130	94
perheet yhteensä	150	131
lapset yhteensä		
Yksityisten päiväkotien lasten lkm 31.12.	100	78
Taloudellisuus / tuottavuus		
Läsnäolopäivän hinta €/pv	70	72

Toimielin	HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN LAUTAKUNTA
Tulosalue	Hyvinvoinnin edistäminen
Tulosyksiköt	Hyvinvoinnin edistämisen hallinto, Kansalaisopisto, Kirjasto- ja tietopalvelut, Nuorisopalvelut
Vastuhenkilö	Hyvinvointipalvelujohtaja
Tehtävä	Hyvinvoinnin edistämisen palvelut, nuoriso-, järjestö-, kansalaisopisto ja kirjastopalvelut edistävät toiminnallaan vapaata kansalaistoimintaa ja lisäävät yhteisöllisyyttä sekä kuntalaisten aktiivisuutta. Painopiste on ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnin edistämisessä.

Sitovat tavoitteet

Tavoite:

KUMPPANUUSOHJELMA

Kumppanuuden ja kolmannen sektorin toiminnan vahvistaminen sekä yhteisöllisyyden lisääntyminen

Mittari 2016

Ohjelma valmis 31.12.2016

Toteutuma

Kumppanuusohjelma-iltoja on järjestetty kolme kertaa. Iltoihin osallistui yhteensä 30 haminalaista yhdistystä. Kumppanuusohjelman valmistelun tukena toimi ohjaus- ja seurantaryhmä.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
430 Hyvinvoinnin edistäminen					
Toimintatulot	362 600		362 600	365 997	-3 397
Myyntituotot	85 500		85 500	78 854	6 646
Maksutuotot	243 000		243 000	227 845	15 155
Tuet ja avustukset	6 000		6 000	32 041	-26 041
Muut toimintatuotot	28 100		28 100	27 256	844
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-3 049 100	105 900	-2 943 200	-2 936 114	-7 086
Henkilöstömenot	-1 822 900	105 900	-1 717 000	-1 688 489	-28 511
Palveluiden ostot	-507 100		-507 100	-459 845	-47 255
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-202 900		-202 900	-240 959	38 059
Avustukset	-43 800		-43 800	-43 000	-800
Muut toimintamenot	-472 400		-472 400	-503 821	31 421
Toimintakate	-2 686 500	105 900	-2 580 600	-2 570 117	-10 483
Toimintakate €/asukas	-130,1		-125,0	-123	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-176 800		-176 800	-178 535	1 735
Suunnitelmapoistot	-27 900		-27 900	-28 043	143
Yhteensä	-2 891 200	105 900	-2 785 300	-2 776 695	-8 605

Määrärahamuutokset perustuvat Kansalaisopiston ja kirjastotoimen henkilöstömenojen vähennykseen.

Talousarvion toteutuminen

Hyvinvoinnin edistämisen maksutuotot toteutuivat arviotua vähäisempänä kansalaisopiston opetustoimen ja leiritoiminnan osalta.

Kirjastopalveluja ja toimitiloja suunnitellaan yhä voimallisemmin kuntalaisten kohtaamispaikoiksi, joissa matalan kynnyksen näkökulmasta toimintaa voidaan tulevaisuudessa hyödyntää myös koko hyvinvointipalveluissa.

Pääkirjaston aulassa aloitti syyskuussa toimintansa EKYT ry:n kahvio, jossa työllistämisen ohella parannetaan kirjaston viihtyisyyttä ja palvelua. Ruissaloon perustettiin syksyn aikana omatoimikirjasto, joka avautui vuoden 2017 alusta laajennetuina aukioloin. Ruissalon kirjasto on käytettävissä omatoimisesti viikonloppuisin, aamuisin ja iltaisin palveluaikojen ulkopuolella, kun henkilökunta ei ole paikalla. Asiakaspalvelun kehittämiseen saatu valtionavustus 23 000 euroa käytettiin omatoimikirjaston asiakkaiden kulunvalvonnan tekniseen toteuttamiseen. Kymenlaakson Kyyti -kirjastot ottivat huhtikuussa käyttöönsä avoimen lähdekoodin kirjastojärjestelmän Kohan. Järjestelmän käyttöönotto kunnat ovat liittyneet osakkaiksi Koha-Suomi Osakeyhtiöön, joka vastaa järjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä. Vuodenvaihteessa pääkirjaston hyllyremontti saatiin päätökseen.

Koulun nuorisotyöntekijän koordinaatio nuorisovaltuuston tukemisessa on ollut onnistunutta ja näin on vaikutettu nuorten osallisuuden sekä vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen. Nuorisovaltuuston edustajat osallistuivat uuden skeittipuiston suunnitteluun. Terva-

saaren alueelle sijoittuvaan skeittipuistoon on saatu aluehallintoviraston hankerahaa. Skeittipuiston rakennustyöt päästään aloittamaan keväällä 2017.

Kuluneena toimintavuotena Haminan kaupungin nuorisotiloissa oli kävijöitä yhteensä 557.

Nuorisopalvelujen talous on toteutunut talousarvion mukaisesti.

Aseman koululle on valmistunut uusi kiipeilyseinä, josta kehitetään uutta toimintamuotoa nuorisopalveluiden menetelmiin.

Kansalaisopisto järjesti elinikäisen oppimisen periaatteella yleissivistävää koulutusta toimialueellaan Haminassa, Virolahdella ja Miehikkälässä n. 9.000 tuntia yli 4.500 opiskelijalle n. 430 ryhmässä lähes 80 opettajan ja luennoitsijan voimin. Tavanomaisten kurssien ohella opetusta kohdennettiin erilaisille asukasryhmille, kuten senioreille, maahanmuuttajille ja kehitysvammaisille. Näihin kursseihin on saatu opetushallitukselta opintosetelityyppistä avustusta 5.000 € kompensoimaan kurssihintoja. Kansalaisopisto järjesti Haminan kaupungin taiteen perusopetukseen kuuluvat kuvataide- ja teatteritaideopetukset ja muita lapsille ja nuorille suunnattuja kursseja. Ikääntyville tarkoitettuja kursseja kuten Ikäihmisten Yliopisto-luennot, teatteri ja liikuntapiirit ym. oli osana opiston vakiintunutta ohjelmaa. Kansalaisopisto toimii Haminan kaupungin ja Virolahden ja Miehikkälän kuntien alueella.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Kansalaisopisto		
Opiskelijoita	5 200	4 535
Piirejä	400	432
Valtionosuustunnit	10 000	9 075
Kirjasto		
Asiakaskäynnit (myös verkkokäynnit)	250 000	260 739
Kokonaislainaus	350 000	285 245
Aukiolotunnit	4 800	4 234
Nuorisopalvelut		
Alle 29-vuotiaiden määrä kaupungissa	5 400	5 560
Toiminta-avustusta saaneiden nuorisoyhd. lkm	13	12
Talous- ja tuottavuustiedot		
Kansalaisopiston nettokustannus €/opetustunti (valtionosuustunti)	98	112
Kirjaston kustannukset €/kokonaislainaus	3,70	4,80
Nuorisopalvelut €/alle 29-vuotiaat	104	107

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
HYVINVOINTIPALVELUT YHTEENSÄ					
Toimintatulot	17 788 500	-40 000	17 748 500	17 652 965	81 494
Myyntituotot	8 512 300		8 835 800	9 153 010	-317 210
Maksutuotot	6 462 900		6 584 400	6 332 801	251 599
Tuet ja avustukset	2 534 900	-490 000	2 044 900	1 828 934	215 966
Muut toimintatuotot	278 400	5 000	283 400	338 220	-54 820
Valmistus omaan käyttöön				14 041	
Toimintamenot	-120 505 400	197 500	-120 307 900	-120 994 197	686 297
Henkilöstömenot	-50 849 300	719 000	-50 130 300	-49 557 584	-572 716
Palveluiden ostot	-49 340 600	-1 472 500	-50 813 100	-52 353 061	1 539 961
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 541 500	31 000	-4 510 500	-4 386 238	-124 262
Avustukset	-10 349 800	950 000	-9 399 800	-9 270 125	-129 675
Muut toimintamenot	-5 424 200	-30 000	-5 454 200	-5 427 189	-27 011
Toimintakate	-102 716 900	157 500	-102 559 400	-103 327 191	767 791
Toimintakate €/asukas	-4975,9		-4968,2	-4 952	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-3 221 800		-3 221 800	-2 956 203	-265 597
Suunnitelmapoistot	-370 000		-370 000	-347 237	-22 763
Yhteensä	-106 308 700	157 500	-106 151 200	-106 630 631	479 431

Kaupunkikehityksen palvelualue

Toimielin	KAUPUNGINHALLITUS
Tulosalue	Elinkeino- ja vetovoimapalvelut
Tulosyksiköt	Elinkeinopalvelut, Maaseutupalvelut, Vetovoimapalvelut, Liikuntapalvelut
Vastuuhenkilö	Kaupunkikehitysjohtaja
Tehtävä	<p>Elinkeinoelämän kehityshankkeiden tukeminen ja toimivien ratkaisujen etsiminen kumppanuuksien ja seutuyhteistyön avulla.</p> <p>Tavoitteena on luoda menestymisedellytyksiä paikkakunnalla jo oleville ja sinne aikoville yrityksille jotta matkailuelinkeino voimistuisi koko seudulla.</p> <p>Kaupunkilaisille ja vierailijoille järjestetään monipuolista kulttuuri- ja tapahtumatarjontaa sekä hyvät puitteet urheilun, liikunnan ja vapaa-ajan viettoon.</p>

Sitovat tavoitteet

Tavoite 1: TERVASAAREN VANHAN SATAMAN-ALUEEN UUDISTAMINEN/ 30 MILES -HANKE (Itäisen Suomenlahden Vesistömatkailun kehittämishanke, jota hallinnoi Cursor)	
Mittari 2016	Toteutuma
Tervasaaren laiturialueen yleissuunnitelma valmis 30.9.2016	Vesistömatkailun kehittämishanke on käynnissä. Laituri-alueen Suunnitelma valmistui 31.12.2016, Keskeisimpien osien, mm. uusien vierasvenepaikkojen, rakennustyöt alkavat vuonna 2017.
Kaupungin sijoittuminen kaupunkien vetovoimatutkimuksessa	Suomen Yrittäjien elinkeinopoliittisen mittaristo 2016 -kyselyn perusteella Haminan kokonaisarvosana elinkeinopoliitikasta nousi 10 sijaa vuodesta 2014, mikä on eniten koko maassa tutkimusjoukossa 10 000–50 000 asukasta.
Tavoite 2: HAMINAN MATKAILUOHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANO	
Mittari 2016	Toteutuma
Matkailuohjelma hyväksytty 2015	Haminan Matkailuohjelman 2015–2020 toteuttaminen on käynnissä. Tulevaisuuden tavoitetilan keskeiset osat ovat:
Matkailupalvelut organisoitu uudelleen 1.1.2016	<ul style="list-style-type: none"> • Matkailun kentän järjestäytyminen ja uudet toimintamallit • Matkailuyrittäjyyden edistäminen • Matkailun infrastruktuurin, kaupunkikuvan ja viihtyisyyden kehittäminen ja ylläpito • Tuotteistaminen ja myynti • Matkailumarkkinointi ja asiakaspalvelu
Kaupungin tapahtumissa vierailevien määrä	Matkailupalveluita koskeva yhteistyösopimus on solmittu Cursor Oy:n kanssa vuonna 2016. Tapahtumamarkkinoinnissa hyödynnetään digitaalisia kanavia. Eri tapahtumissa oli kaikkiaan 222 410 vierailijaa.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
511 Elinkeino- ja vetovoimapalvelut					
Toimintatulot	2 231 100	-20 000	2 211 100	2 351 436	-140 336
Myyntituotot	1 031 400	-39 000	992 400	1 076 421	-84 021
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset	336 800	15 000	351 800	355 694	-3 894
Muut toimintatuotot	862 900	4 000	866 900	919 321	-52 421
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-7 423 100	-62 700	-7 485 800	-7 756 254	270 454
Henkilöstömenot	-2 229 300	-5 700	-2 235 000	-2 344 405	109 405
Palveluiden ostot	-2 516 700	-26 000	-2 542 700	-2 639 181	96 481
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-227 400	19 000	-208 400	-237 662	29 262
Avustukset	-262 000		-262 000	-211 232	-50 768
Muut toimintamenot	-2 187 700	-50 000	-2 237 700	-2 323 774	86 074
Toimintakate	-5 192 000	-82 700	-5 274 700	-5 404 818	130 118
Toimintakate €/asukas	-251,5		-255,5	-259	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-331 600		-331 600	-319 789	-11 811
Suunnitelmapoistot	-135 700		-135 700	-130 476	-5 224
Yhteensä	-5 659 300	-82 700	-5 742 000	-5 855 083	113 083

Määrärahamuutokset perustuvat Tatoon tuottojen ja kulujen kasvuun sekä liikuntatoimen kulujen kasvuun.

Talousarvion toteutuminen

Elinkeino- ja vetovoimapalveluiden talous ei toteutunut suunnitellusti. Rungas tapahtumatarjonta lisäsi toiminnan kuluja ja vaikka pääsymaksutulot lisääntyivät samasta syystä, ei korjattuun tavoitteeseen päästy. Tapahtumatarjonnassa joudutaan aina huomioimaan se, että useat tapahtumat ovat täysin ilmaisia kuntalaisille ja vierailijoille.

Tämän panostuksen uskotaan kuitenkin kannattaneen. Kaupungin rooli tapahtumakaupunkina vahvistui entisestään monipuolisen ja kiinnostavan tarjonnan myötä.

Haminassa olikin oikea superkesä. Uudistettu Tattoo-konsepti ja lukuiset muut viihde-, näyttely- ja liikuntatapahtumat kaksinkertaistivat vierailijoiden määrän aikaisempiin vuosiin verrattuna.

Kulttuuripalveluissa oli lasten teemavuosi. Kuntataiteilija työskenteli syys-marraskuussa Haminan päiväkodeissa, esikouluissa ja alakouluissa. Myös Valojen yössä ohjelmatarjonta oli painotettu lapsiyleisöön.

Uusi Kesäteatteri valmistui teatterilaisten toimesta ja talokkoavien avustuksella Hämeenlinnan Bastioniin Ruutikellarin taakse.

Museopalveluiden perusnäyttelyjä uudistettiin ja tarjontaa lisättiin uusilla museonäyttelyillä. Näyttelyt, näytelmät

ja työpajat ja eri tapahtumat toteutettiin yhteistyössä museon harrasteryhmien ja kolmannen sektorin kanssa. Koululaisryhmille tarjottiin kartanonäytelmäesityksiä, museo-opastuksia ja arkeologiatyöpajoja. Itsenäisyyden juhluvuoden 2017 näyttelyiden toteutus alkoi syksyllä.

Tarveselvityksen tekeminen liikuntapaikoista on parhailaan työn alla.

Vallikentälle rakennettiin uusi kuuluttamo ja huoltorakennus. Kuntoratoja parannettiin ja monipuolistettiin.

Harrasteliikunta ja perheliikunta lisäsivät salivuorojen käyttöä. Liikuntaryhmä- ja tapahtumatarjontaa on pysytty lisäämään hankerahoilla ja yhteistyössä eri sektorien ja yhdistysten kanssa. Hankerahaa saatiin Maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla, Liikuntareseptihankkeeseen ja Liikkuvaan kouluun.

Kasvuohjelma hyväksyttiin lokakuussa valtuustossa ja ohjelman kärkihankkeiden toteuttaminen on menossa. Sataman sidonnaisen työpaikka-alueen kehittäminen on edistymässä asemakaavan muutosten kautta.

Hamina-Kotka-Pyhtää joukkoliikennealueella siirryttiin uuteen Waltti-matkakorttijärjestelmään 1.7.2016.

Haminaan ohjaavaa liikenteen ja palvelukohteiden opastusta parannettiin ja täydennettiin.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Uudet yritykset, nettolisäys kpl	+ 20	+27
Kulttuurin toiminta-avustukset €	100.000	100.000
Liikunnan toiminta-avustukset €	65.000	65.000
Uimahallin asiakaskäynnit kpl	95 000	105 192
Hallien ja sisäliikuntapaikkojen käyttöaste %	90	92
Museoiden kävijämäärä kpl	8 000	8 789
-joista koululaisten osuus	1 100	1 370
Maatilojen sähköiset tukihakemusten osuus %	85	86
Yhteistoiminta-alueen tukikelpoinen viljelysala ha, josta Haminan osuus ha	25 000	25 300
	7 300	7 200
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)		
Haminalaisten yritysten lukumäärä kpl	1 620	1 465
Museot kpl	2	2
Jäähallit kpl	1	1
Jääkiekkokaukalot (ei koulujen yhteydessä olevat luistelualueet) kpl	5	5
Liikuntahallit (sis. Ruissalon uimahalli) kpl	2	2
Muut sisäliikuntapaikat (sis. koulujen salit - ei yksityiset) kpl	11	13
Uimahallit kpl (vuokrattu tila)	1	2
Urheilu- ja pallokentät (ei koulujen pihat) kpl	20	20
Kaupungin ylläpitämät hiihto ja kuntoreitit km	25	25
Paikallisseurojen ylläpitämät reitit, km	15	15
Taloudellisuus / tuottavuus		
Liiketoiminnan tuotot € (lipunmyynti, tapahtumavuokrat, tuotemyynti)	610.000	955.700
Elinkeinopalvelut, netto €/as.	54	59
Maaseutupalvelut, netto €/as	7	5
Vetovoimapalvelut, netto €/as.	71	88
Liikuntapalvelut, netto €/as.	117	128

Toimielin	KAUPUNKIKEHITYSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Kaupunkisuunnittelu
Tulosyksiköt	Kaavoitus, Maankäyttö
Vastuhenkilö	Kaupunginarkkitehti

Tehtävä Kaupunkiseutua suunnitellaan toimivaksi, viihtyisäksi ja ekotaloudellisesti kestäväksi. Huolehditaan kaupungin maapolitiikan valmistelusta, kaavoituksesta, tonttitarjonnasta, kiinteistönmuodostuksesta, mittaus- ja kartastopalveluista.

Sitovat tavoitteet

Tavoite:
MAAPOLIITTISEN OHJELMAN LAATIMINEN

Mittari 2016	Toteutuma
Ohjelma valmis 30.9.2016	Kaupunginvaltuusto on hyväksynyt ohjelman 18.10.2016

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
515 Kaupunkisuunnittelu					
Toimintatulot	7 213 900	-150 000	7 063 900	6 708 969	354 931
Myyntituotot	228 900		228 900	231 928	-3 028
Maksutuotot	60 000		60 000	43 470	16 530
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot	6 925 000	-150 000	6 775 000	6 433 572	341 428
Valmistus omaan käyttöön	35 000		35 000	20 100	14 900
Toimintamenot	-1 184 600	118 000	-1 066 600	-1 161 110	94 510
Henkilöstömenot	-903 100		-903 100	-889 610	-13 490
Palveluiden ostot	-197 200	109 000	-88 200	-135 323	47 123
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-21 100	9 000	-12 100	-18 146	6 046
Avustukset					
Muut toimintamenot	-63 200		-63 200	-118 031	54 831
Toimintakate	6 064 300	-32 000	6 032 300	5 567 959	464 341
Toimintakate €/asukas	293,8		292,2	267	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-90 700		-90 700	-88 453	-2 247
Suunnitelmapoistot	-874 700		-874 700	-888 641	13 941
Yhteensä	5 098 900	-32 000	5 066 900	4 590 865	476 035

Määrärahamuutokset perustuvat kesäkuussa tehtyihin sopeuttamistoimiin ja korjattuun myyntivoittoarvioon.

Talousarvion toteutuminen

Kaupunkisuunnittelun talous ei toteutunut suunnitellusti. Maanvuokratuotot jäivät tavoitteestaan, koska isoja uusia maanvuokrasopimuksia ei tehty siten kuin oli ennakoitu. Toimintamenot ylittivät paikkatietojärjestelmän uusimisen ja maksamattomien tonttivuokrien luottotapioiden takia.

Vuoden aikana myytiin kaikkiaan seitsemän tonttia. Määrän vähäisyydestä huolimatta tontti tonttien kysyntä on hieman piristynyt vuoden takaisesta, jolloin myytiin viisi tonttia. Varattuja pientalotontteja oli vuoden lopussa kahdeksan ja myös Tervasaarelle on ollut jo tonttikysyntää.

Kotka-Hamina seudun strategisen yleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä marras-/joulukuussa. Luonnoksen laadinta on aikataulussa.

Elinkeinoelämän ja maankäytön suunnittelun yhteinen SELL-hanke esiteltiin seutuforumissa 3.11.2016. Seudun

kilpailukykyä edistävän hankkeen valmistelu on edennyt aikataulussaan. Hanke on osa strategista yleiskaavaa.

Googlen asemakaavamuutos ja maankäyttösopimus hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 16.12.2016.

Hillonlahden työpaikka-alueen asemakaavamuutokseen tehtiin saadun palautteen ja viranomaisneuvottelun perusteella tarkistuksia vuoden lopulla. Kaavaehdotus tulee uudelleen nähtäville vuoden 2017 alussa.

Tervasaaren markkinointia varten käynnistettiin vuoden lopulla yhdessä Cursorin kanssa Tervasaaren Master Plan suunnitelman laatiminen.

Toukokuussa otettiin käyttöön kaupungin kotisivuilla ja Etelä-Kymenlaakson karttapalvelussa tonttitarjonnan sähköinen esittely- ja varausspalvelu.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Vuoden aikana hyväksytyjen uusien ja muutettujen asema- ja ranta-asemakaavojen pinta-ala ha	40	1
Luovutetut omakotitontit, kpl/vuosi	10	4
- varatut pientalotontit vuoden lopussa	10	8
Luovutetut teollisuustontit, kpl/vuosi	3	0
Vuokralla olevat asuntotontit ja -alueet, ha	36	40
Vuokralla olevat teollisuus, varasto- ja yritystontit ja -alueet (muut kuin sataman), ha	25	25
Satama Oy:llä vuokralla olevat maa-alueet, ha	230	230
Satama Oy:llä vuokralla olevat vesialueet, ha	570	570
Satama-alueella olevat pitkäaikaiset vuokrasopimukset, ha		160
Vuokralla oleva viljelysala, ha	37	23
Perustiedot (tuotannon tekijät/suoritteet)		
Pientalotonttien varanto kpl	75	75
Teollisuustonttien varanto kpl	10	10
Perustiedot (tuotannon tekijät/suoritteet)		
Kunnan maaomaisuus ha	4 560	4 630 (3 220 maa-alue) (1 410 vesialue)
Yleiskaavoitettu alue ha	30 600	24 467
Asemakaavoitettu alue ha	4 337	3 897
Ranta-asemakaavoitettu alue ha	1 392	1 368
Taloudellisuus/tuottavuus		
Maankäytön bruttomenot €/asukas	57	47
€/yleiskaavoitettu alue ha	40	39

Toimielin	KAUPUNKIKEHITYSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Tilapalvelut
Tulosityksiköt	Toimitilat
Vastuuhenkilö	Tilapalvelupäällikkö

Tehtävä Kaupungin toimitiloista huolehtiminen asiakaslähtöisesti, laadukkaasti ja kustannustehokkaasti, jotta kaupungin palvelualueilla on käyttötarpeen ja taloudellisten resurssien mukaiset toimitilat ja kiinteistöomaisuuden arvo säilyy.

Sitovat tavoitteet

Tavoite: KIINTEISTÖSTRATEGIAN TOTEUTTAMINEN

Laaditaan kiinteistöjen kuntoon ja käyttötarpeeseen perustuva peruskorjausten toteuttamishjelma 10 vuodelle
Liiketoimintaan vuokratut kaupungin omistamat toimitilat joko myydään tai määritetään markkinaehtoiset vuokrat

Mittarit 2016	Toteutuma
Kiinteistöstrategia päivitetty	Rakennusten arvojen, korjausvelan ja omaisuuden tunnuslukujen päivitys valmistuu tammikuussa 2017.
Toimitilastrategia päivitetty	
Myydyt kiinteistöt (lkm ja k-m ²)	Peruskorjausten 10 v toteuttamissuunnitelma on laadittu.
Kaupungin omistamien tilojen kokonaismäärä (k-m ²)	Realisointisuunnitelma on päivitetty. Myyty 3 kiinteistöä; poistunut tilamäärä 2 478 k-m ² Toimitilojen kokonaismäärä 124 588 k-m ² (lisäys 2 927 k-m ² =Linnoituksen pk, tilamäärän nettomuutos poistuneet huomioiden +449 k-m ²)

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
522 Tilapalvelut					
Toimintatulot	9 820 200	-23 000	9 797 200	10 018 600	-221 400
Myyntituotot	22 000		22 000	105 151	-83 151
Maksutuotot	5 000		5 000	17 010	-12 010
Tuet ja avustukset	88 700	-23 000	65 700	63 828	1 872
Muut toimintatuotot	9 704 500		9 704 500	9 832 611	-128 111
Valmistus omaan käyttöön	95 000		95 000	164 033	-69 033
Toimintamenot	-8 102 000	40 900	-8 061 100	-8 047 408	-13 692
Henkilöstömenot	-1 450 500	20 900	-1 429 600	-1 399 296	-30 304
Palveluiden ostot	-1 266 800	20 000	-1 246 800	-1 510 931	264 131
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 260 600		-3 260 600	-2 872 499	-388 101
Avustukset				132	-132
Muut toimintamenot	-2 124 100		-2 124 100	-2 264 814	140 714
Toimintakate	1 813 200	17 900	1 831 100	2 135 225	-304 125
Toimintakate €/asukas	87,8		88,7	102	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-130 700		-130 700	-122 582	-8 118
Suunnitelmapoistot	-3 427 600	400 000	-3 027 600	-3 161 157	133 557
Yhteensä	-1 745 100	417 900	-1 327 200	-1 148 514	-178 686

Määrärahamuutokset perustuvat kesäkuussa tehtyihin sopeuttamistoimiin.

Talousarvion toteutuminen

Tilapalveluiden talous toteutui suunnitellusti. Ylläpito-kustannukset pysyivät hallinnassa suotuisien sääolojen ansiosta. Toimintakate oli budjetoitua parempi, koska vuokratuotot oli arvioitu liian varovaisesti. Myös valmistusta omaan käyttöön oli arvioitua enemmän lukuisten omajohtoisten korjausrakennuskohteiden takia. Toimintakate ei kuitenkaan riitä kattamaan rakennusten poistoja ja vyörytysmenoja, koska käyttämättä olevien rakennusten osuus on 10 % koko rakennuskannasta.

Linnoituksen päiväkotia otettiin käyttöön elokuun alussa. Alakaupungin koulun toteutussuunnittelu käynnistyi kesäkuussa 2016. Kaupunginhallitus hyväksyi koulun luonnossuunnitelmat ja suunnitelmiin perustuvan kustannusarvion 10.1.2017.

Kaupungin omistaman rakennuskannan laskennallinen korjausvelka oli vuoden 2016 lopulla 15,7 milj. euroa ja se on kasvanut kahdessa vuodessa 13 %. Rakennusten teknisen kunnan mukainen vuotuinen korjaustarve on selvästi suurempi kuin toteutuneet investoinnit. Korjausten lykkääminen on lisännyt mm. sisäilmaongelmien riskiä.

Hyvinvointipalveluiden toimitiloissa (Sibeliuskatu 36) todettiin rakenteellisia vaurioita ja sisäilmaongelmia, minkä johdosta 2. ja 3. kerroksen toiminnot siirretään kaupungintalolle keväällä 2017.

Käytöstä poistuneiden rakennusten realisointia toteutettiin eri myyntikanavien kautta. Kaupat toteutuivat Petäjärännan leirikeskukseen, Vanhan Peltolan ja Husulan asuintalojen osalta.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Rakennusten käyttöaste %	99	90,1
Hallintokuntien käytössä olevat toimitilat, m ²	< 77 000	75 327
Sisäinen vuokra (ylläpito+pääoma); keskiarvo €/m ²	8,00	8,53
Vuokrattujen liiketilojen määrä, kpl/m ²	30/	24/ 14 992
Vuokrattujen asuinhuoneistojen määrä, kpl/ m ² (sis. palvelutalot)	264/	264/ 9 925
Kaupungin omien kiinteistöjen sähkön kulutus Gwh/v (sis. vuokralle otetut rakennukset)	< 10	10,21
Kaupungin omien kiinteistöjen - veden kulutus m ³ /v	< 67 000	73 760
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)		
Kunnossapidettävä rakennusala k-m ² (*)	< 158 000	124 588
Kunnossapidettävä rakennustilavuus m ³ (*)	< 506 000	525 994
Taloudellisuus/tuottavuus		
Toimitilakustannukset, bruttomenot €/k-m ² /v	< 70	65

Toimielin	KAUPUNKIKEHITYSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Aluepalvelut
Tulosityksiköt	Liikennealueet ja varikko, Viheralueet
Vastuhenkilö	Kaupungininsinööri

Tehtävä Kaupungin yleisistä alueista huolehtiminen laadukkaasti ja kustannustehokkaasti sekä kaupunkiympäristön turvallisuuden ja viihtyisyyden ylläpito ja kehittäminen, jotta infrastruktuurin arvo säilyy.

Sitovat tavoitteet

Tavoite 1: ALUEVALAISTUKSEN ENERGIATEHOKKUUS	
Mittari 2016	Toteutuma
Valaistuksen uusiminen on tehty 2012–2015. Elohopeahöyryvalaisimet on korvattu suurpainenatriumvalaisimilla.	Säästö energiakuluissa euroissa 121.000 €.
Laskennallinen kokonaissäästö kulutuksessa % (vertailuvuosi 2012)	Säästö kokonaiskulutuksessa 18 %

Tavoite 2: JÄTEPALVELUIDEN UUSI TOIMINTAMALLI	
Mittari 2016	Toteutuma
Uudistettu taksu voimassa 1.1.2016	Taksavalmistelu ei aloitettu, koska palvelumallin muokkaaminen on vielä kesken. Rinki Oy:n ylläpitämiksi luovutettiin pääosa aluehyötiksistä. Päätös pienjäteaseman hoidosta ja taksamallista tehdään kesällä 2017.
Tuottajayhteisöjen ylläpitämien hyötisten määrä	Rinki Oy:n ylläpitämiä aluehyötiksiä 9
Kaupungin hyötisten määrä	Kaupungin ylläpitämiä aluehyötiksiä 3
Jätepalveluiden nettokustannus (lähtötilanne 2014)	Jätepalveluiden nettokustannuksen kehitys: - 152.960 v. 2014 - 99.825 v. 2015 - 39.813 v. 2016

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
531 Aluepalvelut					
Toimintatulot	1 569 800	13 000	1 582 800	2 048 384	-465 584
Myyntituotot	918 000		918 000	1 312 932	-394 932
Maksutuotot					
Tuet ja avustukset	14 800	13 000	27 800	28 467	-667
Muut toimintatuotot	637 000		637 000	706 985	-69 985
Valmistus omaan käyttöön	202 000		202 000	144 910	57 090
Toimintamenot	-4 602 300	70 100	-4 532 200	-4 482 503	-49 697
Henkilöstömenot	-1 652 200	22 100	-1 630 100	-1 527 606	-102 494
Palveluiden ostot	-1 640 300	13 000	-1 627 300	-1 663 746	36 446
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-725 700	10 000	-715 700	-609 719	-105 981
Avustukset	-200 000	25 000	-175 000	-142 462	-32 538
Muut toimintamenot	-384 100		-384 100	-538 970	154 870
Toimintakate	-2 830 500	83 100	-2 747 400	-2 289 208	-458 192
Toimintakate €/asukas	-137,1		-133,1		
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-141 400		-141 400	-130 185	-11 215
Suunnitelmapoistot	-2 900 400		-2 900 400	-2 785 433	-114 967
Yhteensä	-5 872 300	83 100	-5 789 200	-5 204 826	-584 374

Määrärahamuutokset perustuvat kesäkuussa tehtyihin sopeuttamistoimiin.

Talousarvion toteutuminen

Aluepalveluiden talous toteutui suunnitellusti. Toimintakatetta parantavat metsänmyyntitulot sekä viheralueiden hoitomenojen alittuminen. Toimintakatetta parantavat myös varikon työkoneiden ja kuljetuskaluston käyttöaste ja vuokratulot, jotka oli arvioitu budjetoinnissa liian varovaisesti.

Katualueiden hoitokustannuksissa on nousua vuoteen 2014 verrattuna 20 %, mikä osaltaan selittyy kaupungin ja tieliikelaitoksen välisillä hallinnollisilla muutoksilla tienpidossa eli kaupungin vastuulle tuli 11,8 km lisää teitä.

Kadunpitoon varattu rahoitus kuitenkin riitti suotuisten sääolosuhteiden takia. Lisäksi onnistuneen katuvalaistuksen saneeraushankkeen ansiosta katuvalaistuksen ylläpidon kustannukset (energia ja huolto) ovat alentuneet saneerausta edeltävään aikaan verrattuna 24 %.

Jätepalveluiden tappiokierre saatiin vihdoin poikki. Vuoteen 2014 verrattuna kustannukset ovat pienentyneet 74 % palvelumallin muokkaamisen myötä.

Tervasaaren alue selkeytyi, kunta vanhan silta purettiin.

Rampsinkarin valaistuksen ja Haminanlahden meriväylien kelluvien turvalaitteiden uusittiin 30 Miles-hankkeeseen sisältyen.

Tervasaaren laiturialueen suunnittelu on käynnissä. Laitureiden yleissuunnitelman luonnos on valmis. Työt jatkuvat 2017.

Etelä-Kymenlaakson liikenneturvallisuussuunnitelma valmistui syyskuussa.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Liikenneväylien käyttökulut €/km	< 6.000	5.037
Pienjäteasemalle vastaanotettu jätemäärä, t/v	< 900	722
Pienjäteaseman jätteen käsittelykustannus:		
- brutto €/t	< 170	185
- netto €/t	< 100	96
Vuosittainen hoitokustannus €/keräyspiste	< 4.000	4 243
Talousmetsien vuosittainen hakkuumäärä, m ³	> 6 400	8 701
Venepaikkojen käyttöaste %	90	69,3
Kunnan avustusta saavia tiekuntia, kpl	117	117
- avustettu tiepituus km	223	223
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)		
Kunnossapidettävät kadut ja tiet, km	192	202
Kunnossapidettävät kevytliikenteen väylät, km	55	57
Kokonaan kunnan hoidossa olevat yksityistiet, km	11	11
Järjestäytyneitä tiekuntia, kpl	210	210
Järjestäytyneiden teiden yhteispituus, km	473	473
Kaupungin ylläpitämien aluekeräyspisteiden määrä (Hyötikset) kpl	6	3
Leikkipaikat, kpl	20	20
Yleiset uimapaidat, kpl	7	7
Vuokrattavia venepaikkoja, kpl	740	747
Hoidettava puisto-ala, ha		
- puistot A1	0,26	0,26
- puistot A2	20	20
- puistot A3	52	52
- niityt B2	35	35
Taajamametsien pinta-ala, ha	500	500
Talousmetsien pinta-ala, ha	1 078	1 078
Taloudellisuus/tuottavuus		
Liikenneväylien ylläpito, bruttomenot €/as/v	70	63
Viher- ja virkistysalueiden ylläpito, bruttomenot €/as/v	58	55
Jätepalveluiden kustannukset, bruttomenot €/as	13	13
Yksityistietoimen menot keskimäärin €/avustettava tie-km/v	800	731

Toimielin	RAKENNUSLAUTAKUNTA
Tulosalue	Rakennusvalvonta
Tulosyksiköt	Rakennusvalvonta
Vastuuhenkilö	Johtava rakennustarkastaja

Tehtävä Kaavoituksen toteutumisen valvonta sekä terveellisen, turvallisen ja ympäristöön sopeutuvan, laadukkaan rakentamisen edistäminen.

Sitovat tavoitteet

Tavoite:
LUPAPISTE.FI -PALVELU

Asiakas voi seurata hakemuksensa käsittelyn etenemistä verkossa

Mittari 2016

Sähköisesti vastaanotettujen hakemusten osuus hakemusten määrästä %.

(Sähköisesti vastaanotettujen hakemusten osuuden arvioidaan olevat n. 15 %)

Toteutuma

Sähköisesti hakemuksia alettiin ottaa vastaan marraskuun alussa. Toteutuma oli 3 % hakemusten määrästä.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
540 Rakennusvalvonta					
Toimintatulot	252 000	-135 000	117 000	114 689	2 311
Myyntituotot	2 000		2 000	893	1 107
Maksutuotot	250 000	-135 000	115 000	113 796	1 204
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
Valmistus omaan käyttöön				533	-533
Toimintamenot	-248 400	1 000	-247 400	-219 756	-27 644
Henkilöstömenot	-185 500		-185 500	-166 452	-19 048
Palveluiden ostot	-49 700		-49 700	-42 249	-7 451
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 600	1 000	-3 600	-2 640	-960
Avustukset					
Muut toimintamenot	-8 600		-8 600	-8 415	-185
Toimintakate	3 600	-134 000	-130 400	-104 535	-25 865
Toimintakate €/asukas	0,2		-6,3	-5	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-19 300		-19 300	-18 918	-382
Suunnitelmapoistot					
Yhteensä	-15 700	-134 000	-149 700	-123 452	-26 248

Määrärahamuutoksen perustuvat perustuu kesäkuussa tehtyihin sopeuttamistoimiin ja marraskuussa korjattuun tuloennusteseen.

Talousarvion toteutuminen

Rakennusvalvonnan talous toteutui alkuperäisiä tavoitteita suppeampana. Toimintatulojen tavoitetta pienennettiin marraskuuhun mennessä käsiteltyjen ja käsittelyssä olevien lupien perusteella, minkä takia lupakäsittelyn nettokustannukset nousivat huomattavasti alkuperäisestä arviosta.

Hamina on ollut mukana valtakunnallisessa Lupapiste.fi verkkopalvelussa, jota on paikallisesti viety eteenpäin Etelä-Kymenlaakson kuntien yhteistyö-

hankkeena. Haminassa lupapalvelu otettiin kokonaisuudessaan käyttöön marraskuun alussa. Koulutusta alueen suunnittelijoille ja lupapisteen arkistoinnista on luvassa maaliskuussa 2017.

Omakotitalojen rakennuslupia myönnettiin 19 kpl. Laajoja rakennushankkeita on ollut selkeästi vähemmän kuin aikaisempina vuosina. Myönnettyjen lupien kokonaismäärässä ovat mukana kaikki rakennus- ja toimenpideluvat

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		
Myönnetyt luvat, kpl/v	300	277
Taloudellisuus / tuottavuus		
Lupakäsittelyn nettokustannus, €/lupa	-51	-447

Toimielin	YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA
Tulosalue	Ympäristötoimi
Tulosityksiköt	Ympäristönsuojelu, Terveysterveystoimi
Vastuhenkilö	Ympäristöpäällikkö

Tehtävä Seudullisen ympäristön- ja terveydensuojelun edistäminen ja valvonta sekä elintarvikevalvonta ja eläinlääkintähuolto.

Sitovat tavoitteet

Tavoite:
ELINTARVIKKEIDEN MYYNTI-ILMOITUSTEN SÄHKÖINEN PALVELU

Mittari 2016	Toteutuma
Sähköisesti vastaanotettujen ilmoitusten osuus %	Hanke valtakunnallisesta sähköisten lomakkeiden käyttöön otosta on päättynyt ministeriössä tuloksettomana.

Tuloslaskelma

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
545 Ympäristötoimi					
Toimintatulot	388 500	8 000	396 500	473 749	-77 249
Myyntituotot	349 500	6 000	355 500	430 696	-75 196
Maksutuotot	39 000	2 000	41 000	43 054	-2 054
Tuet ja avustukset					
Muut toimintatuotot					
Valmistus omaan käyttöön					
Toimintamenot	-781 600		-781 600	-799 347	17 747
Henkilöstömenot	-702 500		-702 500	-725 246	22 746
Palveluiden ostot	-54 600		-54 600	-49 616	-4 984
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-9 800		-9 800	-9 250	-550
Avustukset					
Muut toimintamenot	-14 700		-14 700	-15 235	535
Toimintakate	-393 100	8 000	-385 100	-325 597	-59 503
Toimintakate €/asukas	-19,0		-18,7	-16	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-36 700		-36 700	-33 246	-3 454
Suunnitelmapoistot					
Yhteensä	-429 800	8 000	-421 800	-358 844	-62 956

Määrärahamuutokset perustuvat kesäkuussa tehtyihin sopeuttamistoimiin.

Talousarvion toteutuminen

Ympäristötoimen talous toteutui suunnitellusti. Ympäristöyhteistyösopimus Virolahden ja Miehikkälän kanssa päivitettiin maa-ainoslupien käsittelyn osalta 1.7.2016.

Ympäristötarkastajan toimipiste siirrettiin toiminnan tehostamiseksi Virolahdelta Haminaan 1.7.2016.

Tunnusluvut

	TA 2016	Toteutuma
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot		27
Ympäristönsuojelulain mukaiset luvat ja ilmoitukset, kpl	25	
Terveystarkastajien tekemät tarkastukset ja lausunnot, kpl	1 000	835
Eläinsuojelutarkastusten määrä, kpl	40	68
Taloudellisuus / tuottavuus		
Ympäristöterveydenhuollon nettokustannus, €/as.	< 20	11

	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
KAUPUNKIKEHITYS YHTEENSÄ					
Toimintatulot	21 475 500	-307 000	21 168 500	21 715 827	-547 327
Myyntituotot	2 551 800	-33 000	2 518 800	3 158 020	-639 220
Maksutuotot	354 000	-133 000	221 000	217 329	3 671
Tuet ja avustukset	440 300	5 000	445 300	447 989	-2 689
Muut toimintatuotot	18 129 400	-146 000	17 983 400	17 892 489	90 911
Valmistus omaan käyttöön	332 000	0	332 000	329 576	2 424
Toimintamenot	-22 342 000	167 300	-22 174 700	-22 466 378	291 678
Henkilöstömenot	-7 123 100	37 300	-7 085 800	-7 052 615	-33 185
Palveluiden ostot	-5 725 300	116 000	-5 609 300	-6 041 047	431 747
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 249 200	89 000	-4 210 200	-3 749 915	-460 285
Avustukset	-462 000	25 000	-437 000	-353 562	-83 438
Muut toimintamenot	-4 782 400	150 000	-4 832 400	-5 269 239	436 839
Toimintakate	-534 500	-139 700	-674 200	-420 975	-255 649
Toimintakate €/asukas	-25,9		-32,7	-20	
Kustannuslaskennalliset erät					
Vyörytyserät	-750 400	0	-750 400	-713 174	-37 226
Suunnitelmapoistot	-7 338 400	400 000	-6 938 400	-6 965 706	27 306
Yhteensä	-8 623 300	260 300	-8 363 000	-8 099 854	-263 146

Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutuminen

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio- muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toimintatulot	25 556 700	-327 000	25 229 700	24 823 896	-405 804
Myyntitulot	3 859 600	290 500	4 150 100	4 360 174	210 074
Maksutulot	6 816 900	-11 500	6 805 400	6 547 623	-257 777
Tuet ja avustukset	3 320 200	-495 000	2 825 200	2 626 935	-198 265
Muut toimintatulot	11 560 000	-111 000	11 449 000	11 289 165	-159 835
Valmistus omaan käyttöön	332 000		332 000	343 618	11 618
Toimintamenot	-138 404 800	286 900	-138 117 900	-138 285 868	-167 968
Henkilöstömenot	-61 044 600	1 138 400	-59 906 200	-59 283 325	622 875
Palkat ja palkkiot	-46 272 100	1 022 600	-45 249 500	-44 652 705	596 795
Henkilösivukulut	-14 772 500	115 800	-14 656 700	-14 630 619	26 081
Eläkekulut	-11 889 200	84 800	-11 804 400	-11 823 788	-19 388
Muut henkilösivukulut	-2 883 300	31 000	-2 852 300	-2 806 831	45 469
Palvelujen ostot	-53 765 700	-1 316 500	-55 082 200	-56 316 229	-1 234 029
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 869 500	70 000	-8 799 500	-8 204 903	594 597
Avustukset	-10 857 800	845 000	-10 012 800	-9 821 274	191 526
Muut toimintakulut	-3 867 200	-450 000	-4 317 200	-4 660 136	-342 936
Toimintakate	-112 516 100	-40 100	-112 556 200	-113 118 354	-562 154
Verotulot	81 673 000		81 673 000	82 202 559	529 559
Valtionosuudet	37 200 000	-300 000	36 900 000	37 167 455	267 455
Rahoitustulot ja -menot	2 012 000	20 000	2 032 000	2 170 500	138 500
Korkotulot	605 000		605 000	599 607	-5 393
Muut rahoitustulot	2 112 000		2 112 000	2 174 574	62 574
Korvaus peruspääomasta liikelaitokselta	450 000		450 000	450 000	
Korkomenot	-1 102 000	20 000	-1 082 000	-1 009 776	72 224
Muut rahoitusmenot	-53 000		-53 000	-43 904	9 096
Vuosikate	8 368 900	-320 100	8 048 800	8 422 160	373 360
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman mukaiset poistot	-7 820 000	400 000	-7 420 000	-7 223 520	196 480
Arvonalentumiset				-156 944	-156 944
Satunnaiset erät					
Satunnaiset menot					
Tilikauden tulos	548 900	79 900	628 800	1 041 696	412 896
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)					
Tilikauden yli-/alijäämä	548 900	79 900	628 800	1 041 696	412 896

Verotulojen erittely

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	71 846 000	-500 000	71 346 000	71 143 610	-202 390
Osuus yhteisöveron tuotoista	3 900 000		3 900 000	4 307 346	407 346
Kiinteistövero	5 927 000	500 000	6 427 000	6 751 603	324 603
Verotulot yhteensä	81 673 000	0	81 673 000	82 202 559	529 559

Verovuosi	Tulovero- prosentti	Verotettava tulo milj. €	Muutos
2005	18,00	286	1,7 %
2006	19,00	298	4,1 %
2007	19,00	317	6,3 %
2008	19,50	331	4,4 %
2009	20,00	323	-2,4 %
2010	20,00	325	0,5 %
2011	20,00	340	4,6 %
2012	20,50	344	1,2 %
2013	20,50	351	2,2 %
2014	21,00	358	1,9 %
2015	21,00	356	0,5 %

Kiinteistöveroprosentit

- yleinen	1,25 %
- vakituinen asuinrakennus	0,55 %
- muu asuinrakennus	1,15 %
- yleishyödyllinen yhteisö	0,00 %
- voimalaitos	2,85 %

Valtionosuuksien erittely

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Peruspalvelujen valtionosuus, ml. tasaukset	39 975 600	-300 000	39 675 600	39 844 457	168 857
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-2 775 600		-2 775 600	-2 677 002	98 598
Valtionosuudet yhteensä	37 200 000	-300 000	36 900 000	37 167 455	267 455

Investointien toteutuminen

Konsernipalveluiden investoinnit

Tulosalue   **Konsernijohto**
Toimielin   Kaupunginhallitus
Vastuhenkilö   Kaupunginjohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
510 Konsernijohto						
Menot	-8 337		-30 000	-30 000	-30 309	309
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti	390 866		715 000	715 000	715 360	-360
Netto	382 529		685 000	685 000	685 051	-51

Käyttöomaisuuden myynnissä ovat Uuperinrinteet Oy:n osakkeiden tasearvo sekä HaminaKotka Satama Oy:n SVOP-palautus. Menot aiheutuvat kaupunginhallituksen kokoushuoneen tekniikan uusimisesta.

Tulosalue   **Konsernipalvelut**
Toimielin   Kaupunginhallitus
Vastuhenkilö   Konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
520 Konsernipalvelut						
Menot	-187 935	-250 000		-250 000	-62 545	-187 455
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-187 935	-250 000		-250 000	-62 545	-187 455

Hankinnat käsittävät ICT-tekniikan täydentämistä ja uusimista.

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Konsernipalvelut yhteensä						
Menot	-196 272	-250 000	-30 000	-280 000	-92 854	-187 146
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti	390 866		715 000	715 000	715 360	-360
Netto	194 594	-250 000	685 000	435 000	622 506	-187 506

Hyvinvointipalveluiden investoinnit

Tulosalue **Terveyspalvelut**
Toimielin Sosiaali- ja terveyslautakunta
Vastuhenkilö Terveyspalveluiden päällikkö

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
540 Terveyspalvelut						
Menot	-48 494	-203 000		-203 000	-169 805	-33 195
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-48 494	-203 000		-203 000	-169 805	-33 195

Hankinnat käsittävät eri terveydenhuoltoyksiköiden laitehankintoja.

Tulosalue **Ruoka- ja puhtauspalvelut**
Toimielin Sosiaali- ja terveyslautakunta
Vastuhenkilö Ruoka- ja puhtauspalveluiden päällikkö

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
551 Ruoka- ja puhtauspalvelut						
Menot	-31 305	-50 000	50 000		0	
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-31 305	-50 000	50 000		0	

Laitteiden uusimista ja täydentämistä ei tehty.

	Kustannus- arvio	Tp 2015 ja aik. kust.	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Kustannus- arviosta käyt. 31.12.
552 Linnoituksen päiväkodin keittiön ensikertainen kalustaminen							
Menot	-6 890 000		-40 000		-40 000	-36 839	-36 839
Rahoitusosuudet							
Käyttöomaisuuden myynti							
Netto	-6 890 000		-40 000		-40 000	-36 839	-36 839

Hankinnat toteutuivat suunnitelmien mukaan.

Tulosalue **Lasten ja nuorten koulutuspalvelut**
Toimielin Lasten ja nuorten palveluiden lautakunta
Vastuhenkilö Opetuspäällikkö

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
565 Lasten ja nuorten palvelut						
Menot	-64 253	-30 000	30 000		0	
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-64 253	-30 000	30 000		0	

Koulujen ICT-laitehankintoja ei tehty. Oppikirjauudistus ja kalustohankinnat toteutuivat käyttötaloushankintoina.

Tulosalue
Toimielin
Vastuuhenkilö

Varhaiskasvatus ja tukipalvelut
Lasten ja nuorten palveluiden lautakunta
Varhaiskasvatuspäällikkö

	Kustannus- arvio	Tp 2015 ja aik. kust.	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Kustannus- arviosta käyt. 31.12.
542 Linnoituksen päiväkodin ensikertainen kalustus							
Menot	-6 890 000		-150 000		-150 000	-96 081	-96 081
Rahoitusosuudet							
Käyttöomaisuuden myynti							
Netto	-6 890 000		-150 000		-150 000	-96 081	-96 081

Kalustehankinnat toteutuivat suunnitellusti. Määräraharauksessa oli huomioitu myös pihakalusteet, joiden hankinnat siirrettiin rakentamisen yhteyteen. Tämän takia menojen toteutuma on arviota pienempi.

Tulosalue
Toimielin
Vastuuhenkilö

Hyvinvoinnin edistäminen
Hyvinvoinnin edistämisen lautakunta
Hyvinvointipalvelupäällikkö

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
568 Hyvinvoinnin edistäminen						
Menot		-60 000	-20 000	-80 000	-76 640	-3 360
Rahoitusosuudet			6 000	6 000	4 900	1 100
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto		-60 000	-14 000	-74 000	-71 740	-2 260

Hankinnat käsittävät pääkirjaston hyllyuudistuksen toisen vaiheen, Ruissalon omatoimikirjaston kulunvalvontajärjestelmän sekä vuonna 2017 rakennettavan skeittipaikan suunnittelukustannukset, joihin oli lisätty rahoitus määrärahamuutoksena huomioiden liikuntapaikka-avustus.

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Hyvinvointipalvelut yhteensä						
Menot	-144 052	-533 000	60 000	-473 000	-379 365	-93 635
Rahoitusosuudet			6 000	6 000	4 900	1 100
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-144 052	-533 000	66 000	-467 000	-374 465	-92 535

Kaupunkikehityksen investoinnit

Tulosalue
Toimielin
Vastuhenkilö

Elinkeino- ja vetovoimapalvelut
Kaupunginhallitus
Kaupunkikehitysjohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
580 Elinkeino- ja vetovoimapalvelut						
Menot	-260 084	-410 000	-70 000	-480 000	-479 655	-345
Rahoitusosuudet	40 000	20 000		20 000		20 000
Käyttöomaisuuden myynti						
Netto	-220 084	-390 000	-70 000	-460 000	-479 655	19 655

Hankinnat käsittävät Bastionin telttakatoksen uusimisen ja Vallikentän uuden kuuluttamon ja huoltorakennuksen sekä kentän perusparannuksen loppuun saattamisen. Kustannusten ylittyminen oli huomioitu määrärahamuutoksena. Vallikentälle on myönnetty ehdollinen 20.000 euron lisäavustus, jota ei ole vielä tilitetty. Hankintoihin sisältyy myös kuntoratojen parantaminen.

Tulosalue
Toimielin
Vastuhenkilö

Kaupunkisuunnittelu
Kaupunkikehityslautakunta
Kaupunginarkkitehti

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
604 Maanhankinta ja tonttipalvelut						
Menot	-34 430	-150 000	-100 000	-250 000	-215 319	-34 681
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti	29 601	135 000		135 000	64 043	70 957
Netto	-4 829	-15 000	-100 000	-115 000	-151 276	36 276

Menoissa ovat pääasiassa Hillonlahden pohjoispuoliselta alueelta kaavan toteuttamista varten tehdyt maanhankinnat, joille kaupunginvaltuusto oli 18.10.2016 myöntänyt lisärahoituksen. Käyttöomaisuuden myynnissä ovat myytyjen tonttien tasearvot.

	Kustannus- arvio	Tp 2015 ja aik. kust.	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Kustannus- arviosta käyt. 31.12.
607 Tervasaaren asuntoalueen kuntoonpano							
Menot	-3 200 000	-2 301 041	-500 000	40 000	-460 000	-468 069	-2 769 110
Rahoitusosuudet							
Käyttöomaisuuden myynti							
Netto	-3 200 000	-2 301 041	-500 000	40 000	-460 000	-468 069	-2 769 110

Hankinnan käsittävät pilaantuneiden maiden poistamisen toisen vaiheen. Määrärahaa oli pienennetty talousarvion muutoksena toteutuman perusteella.

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Kaupunkisuunnittelu yhteensä						
Menot	-2 335 471	-650 000	-60 000	-710 000	-683 388	-26 612
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti	29 601	135 000		135 000	64 043	70 957
Netto	-2 305 870	-515 000	-60 000	-575 000	-619 345	44 345

Tulosalue
Toimielin
Vastuuhenkilö

Tilapalvelut
Kaupunkikehityslautakunta
Tilapalvelupäällikkö

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
610 Peruskorjaus- ja muutostyökohteet						
Menot	-1 357 269	-900 000	-215 000	-1 115 000	-1 027 125	-87 875
Rahoitusosuudet						
Käyttöomaisuuden myynti	51 457	210 000		210 000	193 486	16 514
Netto	-1 305 812	-690 000	-215 000	-905 000	-833 639	-71 361

Toimitilojen peruskorjaus ja muutostyöt kohdistuivat enimmäkseen sisäilmaongelmien korjaamiseen, ilmanvaihto- ja automaatiojärjestelmien uusimiseen sekä tilajärjestelyihin. Kohteita olivat Kirjastotalo, Uuden-Summan koulu, Husulan koulu, Pyhällön koulu, Reutsinkatu 5, Liikuntahalli, Ruissalon liikuntahalli, Raittiustalo, Kaupunginmuseo, Puistotalo ja Tervakartano. Lipputornin peruskorjaus saatettiin loppuun. Käyttöomaisuuden myynnissä ovat myytyjen rakennusten tasearvot.

	Kustannus- arvio	Tp 2015 ja aik. kust.	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Kustannus- arviosta käyt. 31.12.
633 Linnoituksen päiväkot							
Menot	-6 890 000	-2 852 212	-4 200 000		-4 200 000	-4 153 689	-7 005 901
Rahoitusosuudet						67 000	67 000
Käyttöomaisuuden myynti							
Netto	-6 890 000	-2 852 212	-4 200 000		-4 200 000	-4 086 689	-6 938 901

Päiväkoti otettiin käyttöön elokuussa. Rahoitusosuuksissa on AVI:n myöntämä erityisavustus päiväkodin leikki- ja liikuntapaikkarakentamiseen.

	Kustannus- arvio	Tp 2015 ja aik. kust.	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Kustannus- arviosta käyt. 31.12.
644 Alakaupungin yhtenäiskoulu							
Menot	-11 460 000	-2 912	-200 000		-200 000	-146 767	-149 679
Rahoitusosuudet							
Käyttöomaisuuden myynti							
Netto	-11 460 000	-2 912	-200 000		-200 000	-146 767	-149 679

Suunnittelu on käynnistynyt. Luonnossuunnitelmat ja kustannusarvio hyväksyttiin 10.1.2017.

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Tilapalvelut yhteensä						
Menot	-4 212 393	-5 300 000	-215 000	-5 515 000	-5 327 580	-187 420
Rahoitusosuudet					67 000	-67 000
Käyttöomaisuuden myynti	51 457	210 000		210 000	193 486	16 514
Netto	-4 160 936	-5 090 000	-215 000	-5 305 000	-5 067 094	-237 906

Tulosalue

Toimielin
Vastuuhenkilö

Aluepalvelut

Kaupunkikehityslautakunta
Kaupungininsinööri

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
650 Aluepalvelut						
Menot	-1 757 347	-2 470 000	273 000	-2 197 000	-1 904 763	-292 237
Rahoitusosuudet	47 992					
Käyttöomaisuuden myynti					14 269	-14 269
Netto	-1 709 355	-2 470 000	273 000	-2 197 000	-1 890 495	-306 505

Aluerakentaminen painottui katujen saneeraukseen, joita kohteita olivat Ruotsikylän 2. vaihe, Satamakatu ja Pähkinätien eteläpuoli. Katuja peruskorjattiin yhteensä 1 530 m. Reutsinkadun pysäköintialueen hiekkapintainen osa kunnostettiin ja päällystettiin. Tenkkiilintielle rakennettiin Ajuksentien risteykseen liikenneturvallisuutta parantavat ryhmittymiskaistat ja jalankulkusaareke. Mertakujalle rakennettiin hulevesiviemäri. Katuvalaistusta uusittiin led-valaisimilla eri tienosilla ja alikulkutunneleissa. Katupäällysteiden uusimista tehtiin lähinnä jk+pp-teillä yhteensä 2 100 m². Keskustan opastusta uusittiin ja parannettiin. Haminanlahden meriväylien viitoitus uusittiin 5 km:n matkalta. Ruotsinkylän leikkipaikka uusittiin ja Kujalan venelaiturit peruskorjattiin. Kauppatorin parantaminen ja aloitettiin. Tervasaaren kunnallistekniikan rakentaminen käynnistyi. Käyttöomaisuuden myynnissä ovat varikon vaihdossa annettujen kuljetusvälineiden tasearvot sekä Haminan Energian osuus saneerauskohteiden kaapelisuojuuksista.

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Kaupunkikehitys yhteensä						
Menot	-7 417 027	-8 830 000	-72 000	-8 902 000	-8 395 387	-506 613
Rahoitusosuudet	87 992	20 000		20 000	67 000	-47 000
Käyttöomaisuuden myynti	81 058	345 000		345 000	271 798	73 202
Netto	-7 247 977	-8 465 000	-72 000	-8 537 000	-8 056 589	-480 411

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Investoinnit yhteensä						
Menot	-9 776 366	-9 613 000	-42 000	-9 655 000	-8 867 606	-787 394
Rahoitusosuudet	87 992	20 000	6 000	26 000	71 900	-45 900
Käyttöomaisuuden myynti	471 924	345 000	715 000	1 060 000	987 157	72 843
Netto	-9 216 450	-9 248 000	679 000	-8 569 000	-7 808 549	-760 451

Rahoitusosan toteutuminen

Verotulot

Tilivelvolliset:

Kaupunginhallitus ja konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Verotulot						
Rahoitustulot	83 054 013	81 673 000		81 673 000	82 202 559	-529 559
Toimintakate €/asukas	3 980	3 956		3 956	3 982	

Valtionosuudet

Tilivelvolliset:

Kaupunginhallitus ja konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Valtionosuudet						
Rahoitustulot	34 183 239	37 200 000	-300 000	36 900 000	37 167 455	-267 455
€/asukas	1 638	1 802		1 788	1 800	

Rahoitustuotot ja -kulut

Tilivelvolliset:

Kaupunginhallitus ja konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Rahoitustuotot ja kulut/ kaupunki						
Rahoitustulot	2 675 201	2 717 000		2 717 000	2 774 181	-57 181
Rahoituskulut	-1 102 509	-1 155 000	20 000	-1 135 000	-1 053 680	-81 320
Netto	1 572 692	1 562 000		1 582 000	1 720 500	-138 500
€/asukas	75	76		77	83	
Korvaus peruspääomasta						
Rahoitustulot	450 000	450 000		450 000	450 000	
Rahoituskulut						
Netto	450 000			450 000	450 000	

Haminan Vesi -liikelaitoksen peruspääomasta perittiin euromääräinen korvaus, joka on n. 3,4 % laitoksen peruspääomasta.

Antolainojen muutokset

Tilivelvolliset:

Kaupunginhallitus ja konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Antolainojen muutokset						
Lisäykset	-5 020 800	-102 000	-240 000	-342 000	-322 480	-19 520
Vähennykset	58 528	62 000		62 000	162 719	-100 719
Nettomuutos	-4 962 272	-40 000	-240 000	-280 000	-159 761	-120 239

Pitkäaikaisten laitojen muutos

Tilivelvolliset:

Kaupunginhallitus ja konsernipalvelujohtaja

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Pitkäaik. lainojen muutokset / kaupunki						
Lisäykset	14 500 000	11 000 000	18 166 700	29 166 700	27 666 000	1 500 700
Vähennykset	-8 784 463	-11 476 000	-18 166 700	-29 642 700	-28 254 835	-1 387 865
Nettomuutos	5 715 537	-476 000	0	-476 000	-588 835	112 835

Rahoitus yhteensä

	Tp 2015	Ta 2016	Muutokset	Muutettu ta	Tp 2016	Poikkeama
Rahoitus yhteensä						
Rahoitustulot	134 920 981	133 102 000	17 866 700	150 968 700	150 422 914	545 786
Rahoituskulut	-14 907 772	-12 733 000	-18 386 700	-31 119 700	-29 630 995	-1 488 705
Netto	120 013 209	120 369 000	-520 000	119 849 000	120 791 918	-942 918

Talousarvion rahoitusosan toteutuminen

Kaupunki ilman vesiliikelaitosta	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama
Toiminnan rahavirta	7 868 900	149 900	8 018 800	8 339 289	-320 489
Vuosikate	8 368 900	-320 100	8 048 800	8 422 160	-373 360
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät	-500 000	470 000	-30 000	-82 871	52 871
Investointien rahavirta	-8 748 000	679 000	-8 069 000	-7 736 720	-332 280
Investointimenot	-9 613 000	-42 000	-9 655 000	-8 867 606	-787 394
Rahoitusosuudet investointimenoihin	20 000	6 000	26 000	71 900	-45 900
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	845 000	715 000	1 560 000	1 058 986	501 014
Toiminnan ja investointien rahavirta	-879 100	828 900	-50 200	602 569	-652 769
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset	-40 000	-240 000	-280 000	-159 761	-120 239
Antolainasaamisten lisäys	-102 000	-240 000	-342 000	-322 480	-19 520
Antolainasaamisten vähennys	62 000		62 000	162 719	-100 719
Lainakannan muutokset	324 000	0	324 000	396 277	-72 277
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 500 000	18 166 700	28 666 700	27 166 000	1 500 700
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-10 176 000	-18 166 700	-28 342 700	-26 970 091	-1 372 609
Lyhytaikaisten lainojen muutos			0	200 368	-200 368
Muut maksuvalmiuden muutokset	150 000		150 000	538 336	-388 336
Vaikutus maksuvalmiuteen	-445 100	588 900	143 800	1 377 421	-1 233 621

Yhteenveto valtuuston hyväksymien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Sito-	Määrärahat					Tuloarviot					Toimintakate					
		Alkup.	TA:n	TA	Toteu-	Poik-	Alkup.	TA:n	TA	Toteu-	Poik-	Alkup.	TA:n	TA	Toteu-	Poik-	
		talous-	muu-	muut:n	Toteu-	Poik-	talous-	muu-	muut:n	Toteu-	Poik-	talous-	muu-	muut:n	Toteu-	Poik-	
		arvio	tokset	jälkeen	tuma	keama	arvio	tokset	jälkeen	tuma	keama	arvio	tokset	jälkeen	tuma	keama	
KÄYTTÖTALOUSOSA																	
Tulosalue																	
Kaupunginvaltuusto	N	138	-10	128	139	11											
Tarkastustoimi	N	52	-10	42	32	-10											
Konsernijohto	N	4 242	490	4 732	4 683	-49											
Konsernipalvelut	N	5 297	-392	4 905	5 034	129	465	20	485	518	33						
Terveyspalvelut	N	40 296	704	41 000	41 870	870	2 846	500	3 346	3 233	-113						
Ikäihmisten palvelut	N	20 751	-20	20 731	20 800	69	3 860	-76	3 784	3 757	-27						
Sosiaalipalvelut	N	19 544	-712	18 832	18 848	16	2 207	-475	1 732	1 574	-158						
Ruoka- ja puhtauspalvelut Lasten ja nuorten	N	6 453	-105	6 348	6 455	107	6 584	3	6 587	6 801	214						
koulutuspalvelut	N	16 909	971	17 880	17 846	-34	630	145	775	722	-53						
Varhaiskasvatus ja tukipalvelu	N	13 504	-929	12 575	12 240	-335	1 298	-137	1 161	1 212	51						
Hyvinvoinnin edistäminen	N	3 049	-106	2 943	2 936	-7	363		363	366	3						
Elinkeino- ja vetovoimapaalvelut	N	7 423	63	7 486	7 756	270	2 231	-20	2 211	2 351	140						
Kaupunkisuunnittelu	N	1 184	-118	1 066	1 161	95	7 249	-150	7 099	6 729	-370						
Tilapalvelut	N	8 102	-41	8 061	8 047	-14	9 915	-23	9 892	10 183	291						
Aluepalvelut	N	4 602	-70	4 532	4 483	-49	1 772	13	1 785	2 193	408						
Rakennusvalvonta	N	248	-1	247	220	-27	252	-135	117	115	-2						
Ympäristötoimi	N	782		782	799	17	389	8	397	474	77						
TULOSLASKELMAOSA																	
Verotulot	N						81 673		81 673	82 203	530						
Valtionosuudet	N						37 200	-300	36 900	37 167	267						
Korkotulot	N						605		605	600	-5						
Muut rahoitustulot	N						2 562		2 562	2 625	63						
Korkomenot	N	1 102	-20	1 082	1 010	-72											
Muut rahoitusmenot	N	53		53	44	-9											
INVESTOINTIOSA																	
Hankeryhmä																	
Konsernijohto	B		30	30	30			715	715	715	0						
Konsernipalvelut	B	250		250	63	-187											
Terveyspalvelut	B	203		203	170	-33											
Linnoituksen pvk kalustaminen	B	150		150	96	-54											
Ruoka- ja puhtauspalvelut	B	50	-50	0													
Linnoituksenpvk keittiö	B	40		40	37	-3											
Lasten ja nuorten palvelut	B	30	-30	0													
Hyvinvoinnin edistäminen	B	60	20	80	77	-3		6	6	5	-1						
Elinkeino- ja vetovoimapaalv.	B	410	70	480	480		20		20		-20						
Maanhankinta- ja tonttipalv.	B	150	100	250	215	-35	135		135	64	-71						
Tervasaaren alue	B	500	-40	460	468	8											
Tilapalvelut	B	900	215	1 115	1 027	-88	210		210	193	-17						
Linnoituksen päiväkotit	B	4 200		4 200	4 154	-46											
Alakaupungin yhteiskoulu		200		200	147	-53											
Aluepalvelut	B	2 470	-273	2 197	1 904	-293											
RAHOITUSOSA																	
Antolainauksen muutokset																	
Antolainasaamisten lisäykset	N	102	240	342	322	-20											
Antolainasaamisten vähenn.	N						62		62	163	101						
Lainakannan muutokset																	
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	N						11 000	18 167	29 167	27 166	-2 001						
Pitkäaikaisten lainojen vähenn.	N	11 476	18 167	29 643	26 970	-2 673											
YHTEENSÄ		174 922	18 143	193 065	190 563	-2 502	173 528	18 261	191 789	191 210	-579	-1 394	118	-1 276	647	1 923	

1) N = sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B = bruttomääräraha/-tuloarvio

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

Tuloslaskelma

	1.1. - 31.12.2016		1.1. - 31.12.2015	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	9 866 295,61		9 625 442,03	
Maksutuotot	6 547 623,28		6 715 935,43	
Tuet ja avustukset	2 626 934,55		2 786 421,64	
Vuokratuotot	9 705 184,35		9 906 832,10	
Muut toimintatuotot	1 539 242,04	30 285 279,83	1 418 214,87	30 452 846,07
Valmistus omaan käyttöön		404 187,00		529 287,77
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-45 839 011,62		-46 978 566,75	
Henkilöstökorvaukset	723 350,62		636 383,24	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-11 968 715,22		-12 382 506,59	
Muut henkilösivukulut	-2 837 712,97		-2 681 236,41	
Palvelujen ostot	-57 033 012,42		-53 004 193,91	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-9 091 343,49		-9 276 552,02	
Avustukset	-9 821 273,94		-11 153 701,44	
Muut toimintakulut	-4 678 234,84	-140 545 953,88	-4 067 384,94	-138 907 758,82
Toimintakate		-109 856 487,05		-107 925 624,98
Verotulot		82 202 559,01		83 054 012,99
Valtionosuudet		37 167 455,00		34 183 239,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	599 606,82		528 179,24	
Muut rahoitustuotot	2 181 323,03		2 153 506,62	
Korkokulut	-1 071 458,63		-1 193 514,96	
Muut rahoituskulut	-44 034,25	1 665 436,97	-31 918,50	1 456 252,40
Vuosikate		11 178 963,93		10 767 879,41
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-9 523 308,11		-9 510 325,92	
Arvonalentumiset	-156 944,37	-9 680 252,48		
Satunnaiset erät				
Satunnaiset kulut				
Tilikauden tulos		1 498 711,45		1 257 553,49

Rahoituslaskelma

	1.1. - 31.12.2016		1.1. - 31.12.2015	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	11 178 963,93		10 767 879,41	
Satunnaiset erät				
Tulorahoituksen korjauserät	-82 870,91	11 096 093,02	-451 787,39	10 316 092,02
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-10 090 198,51		-11 673 001,89	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	71 900,00		87 992,00	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 058 986,13	-8 959 312,38	1 001 995,71	-10 583 014,18
Toiminnan ja investointien rahavirta		2 136 780,64		-266 922,16
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys	-322 480,00		-5 024 575,00	
Antolainasaamisten vähennys	162 718,59	-159 761,41	60 313,32	-4 964 261,68
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	27 666 000,00		14 500 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-28 254 835,44		-9 973 970,26	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200 367,74	-388 467,70	306 060,35	4 832 090,09
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-63 928,45		8 536,49	
Vaihto-omaisuuden muutos	32 903,67		-6 768,69	
Saamisten muutos	1 456 459,13		633 960,78	
Pitkäaikaisen kauppahintavelan muutos	-1 133 673,21		-1 117 978,00	
Korottomien velkojen muutos	-502 891,91	-211 130,77	929 599,24	447 349,82
Rahoituksen rahavirta		-759 359,88		315 178,23
Rahavarojen muutos		1 377 420,76		48 256,07
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	9 370 072,86		7 992 652,10	
Rahavarat 1.1.	7 992 652,10	1 377 420,76	7 944 396,03	48 256,07

Tase

VASTAAVAA	2016	2015
PYSYVÄT VASTAAVAT	185 479 987,65	186 024 849,14
Aineettomat hyödykkeet	604 231,87	889 273,96
Aineettomat oikeudet	217 182,74	333 836,80
Muut pitkävaikutteiset menot	255 593,13	433 516,98
Ennakkomaksut	131 456,00	121 920,18
Aineelliset hyödykkeet	122 855 051,21	122 566 460,23
Maa- ja vesialueet	31 228 647,41	29 539 068,41
Rakennukset	52 077 542,60	47 458 628,31
Kiinteät rakenteet ja laitteet	37 798 207,78	39 988 049,04
Koneet ja kalusto	1 007 334,46	887 571,82
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	743 318,96	4 693 142,65
Sijoitukset	62 020 704,57	62 569 114,95
Osakkeet ja osuudet	45 797 548,77	46 505 720,56
Muut lainasaamiset	16 105 855,10	15 946 093,69
Muut saamiset	117 300,70	117 300,70
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	138 787,09	128 360,22
Valtion toimeksiannot		342,00
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	138 787,09	128 018,22
VAIHTUVAT VASTAAVAT	14 382 240,31	14 494 182,35
Vaihto-omaisuus	221 370,08	254 273,75
Aineet ja tarvikkeet	221 370,08	254 273,75
Saamiset	4 790 797,37	6 247 256,50
Pitkäaikaiset saamiset	598 683,00	1 197 366,00
Muut saamiset	598 683,00	1 197 366,00
Siirtosaamiset		
Lyhytaikaiset saamiset	4 192 114,37	5 049 890,50
Myyntisaamiset	2 147 119,48	2 198 206,03
Lainasaamiset		232 153,36
Muut saamiset	1 496 805,82	1 861 165,19
Siirtosaamiset	548 189,07	758 365,92
Rahat ja pankkisaamiset	9 370 072,86	7 992 652,10
VASTAAVAA YHTEENSÄ	200 001 015,05	200 647 391,71

VASTATTAVAA	2016	2015
OMA PÄÄOMA	91 500 312,38	90 057 112,00
Peruspääoma	85 276 054,25	85 276 054,25
Arvonkorotusrahasto	5 372 173,09	5 427 684,16
Muut omat rahastot	476 402,18	476 402,18
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	-1 123 028,59	-2 363 019,98
Tilikauden yli-/alijäämä	1 498 711,45	1 239 991,39
PAKOLLISET VARAUKSET	1 710 987,39	1 722 030,03
Eläkevaraukset	53 723,42	64 766,06
Muut pakolliset varaukset	1 657 263,97	1 657 263,97
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	270 192,98	323 694,56
Valtion toimeksiannot	27 515,52	32 025,26
Lahjoitusrahastojen pääomat	242 677,46	291 669,30
VIERAS PÄÄOMA	106 519 522,30	108 544 555,12
Pitkäaikainen	72 064 137,92	74 787 495,36
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	65 519 499,42	66 364 737,00
Lainat julkisyhteisöiltä	1 283 290,40	2 027 737,05
Liittymismaksut ja muut velat	5 261 348,10	6 395 021,31
Lyhytaikainen	34 455 384,38	33 757 059,76
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	11 723 752,86	10 737 502,14
Lainat julkisyhteisöiltä	737 729,12	723 131,05
Lainat muilta luotonantajilta	2 555 286,00	2 354 918,26
Saadut ennakot	9 459,67	9 920,50
Ostovelat	7 591 766,64	7 039 850,22
Muut velat	3 358 703,03	3 497 367,90
Siirtovelat	8 478 687,06	9 394 369,69
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	200 001 015,05	200 647 391,71

Konsernituloslaskelma

	2016	2015
Toimintatuotot	89 620 677,27	87 899 485,42
Toimintakulut	-196 365 694,46	-193 972 794,16
Osuus osakkuusyhteisöjen tuloksesta	1 083 506,31	-76 483,75
Toimintakate	-105 661 510,89	-106 149 792,50
Verotulot	81 940 190,44	82 810 742,30
Valtionosuudet	44 991 794,32	42 102 913,32
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	53 941,41	45 195,10
Muut rahoitustuotot	1 284 293,35	1 185 343,26
Korkokulut	-2 397 599,85	-2 704 797,51
Muut rahoituskulut	-69 879,21	-91 535,52
Vuosikate	20 141 229,57	17 198 068,45
Poistot ja arvonalentumiset	-16 439 964,21	-16 241 042,62
Satunnaiset erät		274 620,00
Tilikauden tulos	3 701 265,36	1 231 645,83
Laskennalliset verot	-205 817,04	82 588,05
Vähemmistöosuudet	52 791,72	22 497,73
Tilikauden yli-/alijäämä	3 548 240,04	1 336 731,61

Konsernin rahoituslaskelma

	2016		2015	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	20 141 229,57		17 198 068,45	
Satunnaiset erät			274 620,00	
Tulorahoituksen korjauserät	-1 032 385,88	19 108 843,69	-1 239 314,81	16 233 373,64
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-15 715 959,83		-16 531 254,97	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	71 900,00		131 163,11	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 850 000,35	-11 794 059,48	4 708 512,51	-11 691 579,35
Toiminnan ja investointien rahavirta		7 314 784,21		4 541 794,29
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys	-299 565,00		-23 300,00	
Antolainasaamisten vähennys	42 705,00	-256 860,00	9 600,00	-13 700,00
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	29 422 860,00		14 192 328,59	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-33 554 323,13		-12 185 299,67	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200 367,74	-3 931 095,39	-2 026 873,86	-19 844,94
Oman pääoman muutokset				
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-60 341,22		6 291,27	
Vaihto-omaisuuden muutos	95 495,59		158 644,13	
Saamisten muutos	3 485 576,22		-3 145 565,62	
Korottomien velkojen muutos	-2 089 973,88	1 430 756,71	-305 692,73	-3 286 322,95
Rahoituksen rahavirta		-2 757 198,68		-3 319 867,89
Rahavarojen muutos		4 557 585,53		1 221 926,40
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	18 694 889,88		14 137 304,35	
Rahavarat 1.1.	14 137 304,35	4 557 585,53	12 915 377,95	1 221 926,40

Konsernitase

VASTAAVAA	2016	2015
PYSYVÄT VASTAAVAT	258 545 454,58	260 227 865,20
Aineettomat hyödykkeet	2 824 041,29	3 164 504,38
Aineettomat oikeudet	1 672 395,13	1 682 884,05
Muut pitkävaikutteiset menot	1 012 280,79	1 349 410,50
Ennakkomaksut	139 365,37	132 209,83
Aineelliset hyödykkeet	225 873 206,90	229 834 525,16
Maa- ja vesialueet	33 268 085,44	31 638 685,69
Rakennukset	117 270 120,62	114 512 462,54
Kiinteät rakenteet ja laitteet	41 504 234,95	60 219 821,94
Koneet ja kalusto	24 970 883,14	16 281 359,15
Muut aineelliset hyödykkeet	6 272 596,52	180 947,39
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 587 286,23	7 001 248,45
Sijoitukset	29 848 206,39	27 228 835,66
Osakkuusyhteisöosakkeet	22 637 899,88	21 497 603,85
Muut osakkeet ja osuudet	6 238 293,26	5 016 078,56
Muut lainasaamiset	757 865,00	501 005,00
Muut saamiset	214 148,25	214 148,25
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	184 120,85	221 721,75
Valtion toimeksiannot	25 421,37	74 102,14
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	158 699,48	147 619,61
VAIHTUVAT VASTAAVAT	33 959 783,50	32 983 269,79
Vaihto-omaisuus	943 118,71	1 038 614,31
Aineet ja tarvikkeet	505 271,20	495 754,75
Keskeneräiset tuotteet	437 637,04	459 146,40
Valmiit tuotteet		83 134,00
Muu vaihto-omaisuus	210,47	579,16
Saamiset	14 321 774,91	17 807 351,13
Pitkäaikaiset saamiset	1 589 504,93	1 811 787,21
Muut saamiset	1 589 504,93	1 811 307,36
Siirtosaamiset		479,85
Lyhytaikaiset saamiset	12 732 269,98	15 995 563,92
Myyntisaamiset	9 035 853,18	7 990 058,66
Lainasaamiset	18,74	18,74
Muut saamiset	2 041 845,84	2 165 270,83
Siirtosaamiset	1 654 552,22	5 840 215,69
Rahat ja pankkisaamiset	18 694 889,88	14 137 304,35
VASTAAVAA YHTEENSÄ	292 689 358,92	293 432 856,73

VASTATTAVAA	2016	2015
OMA PÄÄOMA	102 289 990,13	98 105 460,46
Peruspääoma	85 276 054,25	85 276 054,25
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat	383 468,63	383 468,63
Arvonkorotusrahasto	5 441 194,26	5 496 705,33
Muut omat rahastot	477 142,59	477 142,59
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	7 163 890,36	5 135 358,03
Tilikauden yli-/alijäämä	3 548 240,04	1 336 731,63
VÄHEMMISTÖOSUUKSET	2 285 258,31	2 514 276,18
PAKOLLISET VARAUKSET	1 115 448,93	1 033 264,15
Eläkevaraukset	53 723,41	64 766,06
Muut pakolliset varaukset	1 061 725,52	968 498,09
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	329 709,63	427 651,74
Valtion toimeksiannot	52 938,70	102 436,10
Lahjoitusrahastojen pääomat	276 770,93	325 215,64
VIERAS PÄÄOMA	186 668 951,91	191 352 204,19
Pitkäaikainen	140 191 587,29	144 994 998,23
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	114 317 940,68	118 073 484,19
Lainat julkisyhteisöiltä	16 456 534,46	17 741 886,09
Saadut ennakot	36 477,00	54 099,13
Liittymismaksut ja muut velat	7 024 613,76	8 107 003,82
Siirtovelat	1 132 000,00	
Laskennalliset verovelat	1 224 021,39	1 018 525,00
Lyhytaikainen	46 477 364,62	46 357 205,96
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	15 567 831,60	14 276 154,23
Lainat julkisyhteisöiltä	1 823 035,88	2 004 913,50
Saadut ennakot	259 346,10	194 895,98
Ostovelat	11 822 853,04	10 435 634,07
Liittymismaksut ja muut velat	4 648 975,58	5 520 346,30
Siirtovelat	12 349 796,23	13 920 056,34
Laskennalliset verovelat	5 526,19	5 205,54
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	292 689 358,92	293 432 856,73

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista ja esittämistapaa koskevat liitetiedot

1) Tilinpäätöstä laadittaessa noudatetut arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoa vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetietojen kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Maaomaisuus on arvostettu hankintahintaan siltä osin, kun hankintahinnat ovat olleet tiedossa. Maa-omaisuuden arvostusperiaatteet on selvitetty taseen vastaavien liitetiedoissa kohdassa arvонkorotusten periaatteet ja arvonkorotusmenetelmät.

Pysyvien vastaavien sijoitusluontoiset erät on merkitty taseeseen hankintamenoa tai sitä alempana todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen keskihintaperiaatteen mukaisesti.

Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän alijäämän kattamiseen tehdyn pakollisen varauksen riittävää määrää on arvioitu tilinpäätöshetkellä käytössä olleiden tietojen perusteella varovaisuuden periaatetta noudattaen.

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempana todennäköiseen arvoon.

Johdannaissopimukset koostuvat koronvaihtosopimuksista. Haminan kaupunki on tehnyt koronvaihtosopimuksia korkokulujen suojaamistarkoituksessa. Pitkäaikaisista lainoista 48,1 milj. euron osalta vaihtuvat korot on sidottu kiinteään korkoon. Lisäksi on tehty 2,0 milj. euron lainasta koronvaihtosopimus jolla yhden kuukauden vaihtuva korko on muutettu kuuden kuukauden viitekoroiksi. Korkojohdannaisista aiheutuneet kassavirrat on kirjattu korkomenojen oikaisuksi.

Linnoituksen Uimahalli Oy on suojannut korkoriskiansä kaupungin kautta siten, että kaupunki on tehnyt yhtiön toimeksiannosta kaupungin johdannaiskaupan yleissopimusten perusteella koronvaihtosopimuksia 7,5 milj. eurolla. Yhtiö ja kaupunki ovat sitoutuneet

suorittamaan toisilleen koronvaihtosopimuksien kassavirran.

Menot ja tulot on kirjattu suoriteperusteisesti poikkeuksena vähäiset liiketapahtumat sekä verotulot. Verotulot on kirjattu tilinpäätöksessä verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan ao. tilikauden tuloksi.

Lomapalkkijaksotus on kirjattu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 103/2012 mukaisesti. Laskenta on tehty henkilöittäin käyttäen todellisten ansaittuja ja pitämättömien lomapäivien sekä säästövapaiden määriä. Kilpailukyky sopimuksen vaikutus on huomioitu laskennassa.

Liitetiedot on numeroitu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen liitetiedoista antaman yleisohjeen mukaisesti.

Konsernitiliosopimukseen liitettyjen tytäryhteisöjen rahavarat 2,6 milj. euroa on esitetty kirjaussuositusten mukaisesti kaupungin rahoissa ja pankkisaamisissa sekä lainana muilta luotonantajilta. Taseen tunnusluku esitetty lainakanta olisi ilman konsernitiliä 79,2 milj. euroa. Rahoituslaskelmassa lyhytaikaisten lainojen muutos 0,2 milj. euroa aiheutuu konsernitilisaamisten lisäyksestä.

2) Perustelu tuloslaskelman tai taseen esittämistavan muutoksesta

Laskelmien esittämistapaa ei ole muutettu.

3) Oikaisu edellisen tilikauden tietoihin

Tase-eriä maaomaisuus ja edellisten tilikausien yli-/alijäämä on vähennetty aikaisempina vuosina eliminoimatta jääneellä sisäisellä liittymismaksulla 20 tuhatta euroa.

4) Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Edellisen tilikauden tiedot ovat vertailukelpoisia.

5) Aikaisempiin tilikausiin kohdistuvat tuotot ja kulut sekä virheiden korjaukset

Aikaisempiin tilikausiin ei ole kohdistettu olennaisia korjauksia.

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt, joista Hamina Asunnot Oy on yhdistelty alakonsernina. Kesken tilikauden myydystä Uuperinrinne Oy:stä on yhdistelty myyntihetken tuloslaskelma.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät joissa kunta on jäsenenä. Niistä Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä on yhdistelty alakonsernina.

Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty kaikki kaupungin osakkuusyhteisöt. Yhdistelemättä on jätetty Haminan Energia Oy:n 50 %:n omistukset yhtiöissä Hamina LNG Oy, Kaakon Alueverkko Oy ja Karhu Voima Oy.

Konsernitilinpäätökseen on jätetty yhdistelemättä Haminan Hotellikiinteistöt Oy:n tytäryhteisö Kiinteistö Oy Haminan Linnoituksen Hotelli koska sen merkitys konsernin kannalta ei ole oleellinen. Yhdistelemättä on jätetty myös maanvuokrasopimuksen purkamisen yhteydessä kaupungin omistukseen siirtynyt rakentamaton lakkautettava As Oy Vehkalahden Takkaloisto.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Konsernin osakkaiden maksamat kiinteistöverot on eliminoitu. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty.

Poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuden erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemisessä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kaupungin ja sen tytäryhteisöjen sekä kaupungin ja kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä omasta pääomasta konsernitaseesta.

Suunnitelmapoistot

Satamafuusiossa 2011 syntynyt konserniliikearvo poistetaan konsernissa 10 vuoden tasapoistona, joka vastaa HaminaKotka Satama Oy:n lisäosakkeiden kauppahinnan maksuaikaa.

Hamina-Asunnot Oy:n alakonsernissa poistot on kirjattu Hamina-Asunnot Oy:n suunnitelmapoistojen mukaisesti eikä niitä ole konsernitilinpäätöksessä oikaistu kaupungin poistosuunnitelman mukaisiksi. Osakkuusyhteisöjen poistoja ei ole oikaistu kaupungin poistosuunnitelman mukaisiksi. Poistosuunnitelmien erot eivät ole merkittäviä konsernin tuloksen kannalta.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöistä on yhdistetty konsernin omistusuosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitoista tai tappioista sekä oman pääoman muutoksista omistajalta. Osakkuusyhteisöjä ei ole yhdistelty siltä osin kuin osakkuusyhteisön kirjanpitoarvo olisi konsernitaseessa hankintamenon vähentämisen jälkeen tullut negatiiviseksi

Johdannaissopimusten käsittely

Haminan Energia Oy on vaihtanut koronvaihtosopimuksilla rahalaitoslainojen vaihtuvan koron kiinteäksi korkoksi, jolloin niillä on suojattu pankkilainan korkoriskiä. Koronvaihtosopimukset on käsitelty kirjanpidossa suojaavina ja niistä aiheutuneet kassavirrat on kirjattu korkomenojen oikaisuksi. Koronvaihtosopimukseen liittyy purkumahdollisuus ja pankilla on sovituihin ajankohtiin liitetty purkuoikeus joka perustuu markkinaehtoisuuteen.

Yhtiö on tehnyt myös sähkö- ja öljysuojajohdannaisia joilla suojataan myyntiennusteen mukaiseen määrään perustuvaa sähkön tai kaasun ostoa. Johdannaisia käytetään ainoastaan ostohinnan suojaukseen, niillä ei tehdä spekulatiivista kauppaa. Johdannaisiin sovelletaan yleissopimuksia, jotka ovat voimassa toistaiseksi. Sopijapuolilla on oikeus purkaa sopimukset olennaisen sopimusveloitteen laiminlyönnin perusteella. Tällöin purkukustannus perustuu markkinaehtoisuuteen.

Suojausten tehokkuutta ja koronvaihtosopimusten korkoherkkyyttä seurataan yhtiössä jatkuvasti. Voimassaolevat suojaukset noudattavat yhtiön riskienhallintapolitiikkaa.

Tuloslaskelman liitetiedot

6) Toimintatuotot (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Konsernipalvelut	734		478	
Sosaali- ja terveystuotot	27 235		7 979	
Lasten ja nuorten palvelut	4 366		1 876	
Hyvinvoinnin edistämisen palvelut	362		363	
Elinkeino- ja vetovoimatuotot	2 388		2 235	
Kaupunkikehitystuotot	49 378		11 744	
Haminan Vesi -liikelaitos	5 158		5 611	
Toimintatuotot yhteensä	89 621		30 286	

Vertailutietoa ei esitetä organisaatorakenteen muuttumisen takia.

7) Verotulojen erittely (1 000 euroa)

	Kaupunki	
	2016	2015
Kunnan tulovero	71 144	72 430
Osuus yhteisöveron tuotosta	4 307	4 856
Kiinteistövero	6 752	5 768
Verotulot yhteensä	82 203	83 054

8) Valtionosuuksien erittely (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Peruspalvelujen valtionosuus	39 844	37 097	39 844	37 097
Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	4 908	4 177		4 177
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet	-2 677	-2 914	-2 677	-2 914
Ammatillisen opetuksen yksikköhintarahaus	7 825	7 920		
Valtionosuudet yhteensä	44 992	42 103	37 167	34 183

9) Palvelujen ostojen erittely (1 000 euroa)

	Kaupunki	
	2016	2015
Asiakaspalvelujen ostot	40 813	37 609
Muiden palvelujen ostot	16 220	15 395
Palvelujen ostot yhteensä	57 033	53 004

10) Valtuustoryhmille annetut tuet (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

I I) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenoista arvioitun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Poistosuunnitelman muutoksella (kv I 1.12.2012 § 113) on kuntaliitoksessa Vehkalahden kunnalta siirtyneiden asuinrakennusten sekä kiinteiden koneiden ja laitteiden poistoaikoja tarkistettu 1.1.2013 alkaen. Muutoksessa poistoajat on yhtenäistetty vastaamaan voimassa olevaa poistosuunnitelmaa.

Poistosuunnitelman mukaiset poistoajat ovat Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen suosittelemien alarajojen mukaisia lukuun ottamatta hallinto- ja laitosrakennuksia. Kivirakenteisten hallinto- ja laitosrakennusten teknistaloudellinen pitoaika on 40 vuotta ja puurakenteisten 30 vuotta. Suosituksen mukainen poistoaika on 20 - 50 vuotta.

Arvioidut poistoajat sekä poistomenetelmät ovat:

Aineettomat hyödykkeet

Aineettomat oikeudet	5 vuotta	Tasapoisto
Muut pitkävaikutteiset menot		
Perustamis- ja järjestelymenot	3 vuotta	Tasapoisto
Tutkimus- ja kehittämismenot	3 vuotta	Tasapoisto
Konserniliikearvo	5 vuotta	Tasapoisto
Liikearvo	5 vuotta	Tasapoisto
Atk-ohjelmistot	3 vuotta	Tasapoisto
Muut	3 vuotta	Tasapoisto
Poistosuunnitelman muutos kv 6.9.2004:		
Koirakarin puhdistus	15 vuotta	Tasapoisto

Aineelliset hyödykkeet

Rakennukset ja rakennelmat		
Asuinrakennukset	30 %	Tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset		
kivirakenteiset	40 %	Tasapoisto
puurakenteiset	30 %	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 %	Tasapoisto
Muut rakennukset	15 %	Tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Kadut, tiet, kentät, torit ja puistot	20 %	Menojäännöspoisto
Sillat, laiturit ja uimalat	20 %	Menojäännöspoisto
Satamalaiturit	10 %	Menojäännöspoisto
Raiteisto	15 %	Menojäännöspoisto
Muut maa- ja vesirakenteet	20 %	Menojäännöspoisto
Vedenjakeluverkosto	10 %	Menojäännöspoisto
Viemäriverkko	10 %	Menojäännöspoisto
Sähköjohdot, muuntoasemat, ulkovalaistuslaitteet	20 %	Menojäännöspoisto
Puhelinverkko ja keskusasema	30 %	Menojäännöspoisto
Muut putki- ja kaapeliverkot	20 %	Menojäännöspoisto
Vesi- yms. laitosten laitoskoneet	20 %	Menojäännöspoisto
Nosturit, kiinteät nosto- ja siirtolaitteet	15 %	Menojäännöspoisto
Liikenteen ohjauslaitteet	30 %	Menojäännöspoisto
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	Menojäännöspoisto
Koneet ja kalusto		
Rautaiset alukset	20 %	Menojäännöspoisto
Puiset alukset ja muut uivat työkonet	30 %	Menojäännöspoisto
Muut kuljetusvälineet	30 %	Menojäännöspoisto
Muut liikkuvat työkonet	30 %	Menojäännöspoisto
Muut raskaat koneet	30 %	Menojäännöspoisto
Muut kevyet koneet	40 %	Menojäännöspoisto
Sairaala, terveydenhuolto- yms. laitteet	30 %	Menojäännöspoisto
Atk-laitteet	40 %	Menojäännöspoisto
Muut laitteet ja kalusteet	40 %	Menojäännöspoisto

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa ja taloudellinen pitoaika on alle kolme vuotta, on kirjattu vuosikuluksi.

I2) Pakollisten varausten muutokset (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Eläkevastuu l.l.	65	84	65	84
Vähennykset tilikaudella	-11	-19	-11	-19
Eläkevastuu 31.12.	54	65	54	65
Osuus kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän alijäämistä			1 657	1 657
Muut pakolliset varaukset 31.12				
Potilasvahinkovakuutusvaraus, Carea l.l.	968	795		
Lisäykset tilikaudella	93	173		
Potilasvahinkovakuutusvaraus 31.12.	1 061	968		

I3) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Muut toimintatuotot				
Osakkeiden ja osuuksien myyntivoitot	178	78	58	78
Maa- ja vesialueiden myyntivoitot	193	166	194	166
Kaluston myyntivoitot	2 010	1	1	2
Rakennusten ja rakennelmien myyntivoitot	265	1 314	265	186
Muut myyntivoitot				
Myyntivoitot yhteensä	2 646	1 559	518	432
Muut toimintakulut				
Osakkeiden ja osuuksien myyntitappiot			375	
Maa- ja vesialueiden myyntitappiot				
Kaluston myyntitappiot				
Rakennusten ja rakennelmien myyntitappiot	71	75	71	
Myyntitappiot yhteensä	71	75	446	

I4) Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Satunnaiset tuotot				
Haminan Energia Oy, tuulivoimatoimittajan realisoitunut vakuus/kulun palautus	0	275		
Satunnaiset tuotot yhteensä	0	275		

15) Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely (1 000 euroa)

Muihin rahoitustuottoihin sisältyvät tuotot, jotka on saatu osuuksista muissa yhteisöissä

	Kaupunki	
	2016	2015
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	1 050	1 050
Osinkotuotot muista yhteisöistä	1 116	1 089
	2 166	2 139

Olellaiset osinkotuotot ovat Kymenlaakson Sähkö Oy:n maksama osinko 1.089 ja Haminan Energia Oy:n maksama osinko 1.050 tuhatta euroa.

16) Erittely poistoeron muutoksista (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

Taseen liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

17) Lainan liikkeeseen laskemisesta aiheutuneet kuluksi kirjaamattomat menot ja pääoma-alennukset (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

18) Arvonkorotukset (1 000 euroa)

Arvonkorotusten periaatteet ja arvonmääritysmenetelmät

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Maa- ja vesialueiden arvonkorotus				
Arvo I.I.	5 496	5 507	5 427	5 438
Arvonkorotusten purku		-11	-55	-11
Arvo 31.12.	5 496	5 496	5 372	5 427

Vanhalta Haminalta siirtyneisiin maa- ja vesialueisiin on tehty arvonkorotus I.I.1997 siltä osin kun hankintahinnat eivät ole olleet tiedossa seuraavilla periaatteilla:

- omassa käytössä ollut tonttimaata puoleen verottajan 1996 käyttämästä arvosta
- muu maaomaisuus puoleen vuoden 1996 raakamaan hintatasosta
- ulkopuolisille I.I.1997 vuokrattuina olleet alueet kiinteistöverotuksessa käytettyyn arvoon
- sataman hallinnassa I.I.1997 ollut alue teollisuustontin hintaan

Myöhemmin ulosvuokrattujen sekä satamalle siirtyneiden alueiden arvostus on pidetty entisellään.

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti (1 000 euroa)

Aineettomat hyödykkeet	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaik. menot	Ennakkomaksut	Yhteensä
Poistamaton hankintameno I.I.	334	434	122	890
Lisäykset tilikauden aikana	40		22	62
Rahoitusosuudet tilikaudella				
Vähennykset tilikauden aikana				
Siirrot erien välillä	13	8	-13	8
Tilikauden poisto	-170	-186		-356
Poistamaton hankintameno 31.12.	217	256	131	604
Kirjanpitoarvo 31.12.	217	256	131	604

Aineelliset hyödykkeet	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	29 559	47 459	39 988	888	4 693	122 587
Lisäykset tilikauden aikana	569	5 267	3 060	486	638	10 020
Rahoitusosuudet tilikaudella		-67			-5	-72
Vähennykset tilikauden aikana	-84	-185	-19	-3		-291
Siirrot erien välillä	1 240	2 900	434		-4 582	-8
Tilikauden poisto		-3 139	-5 665	-364		-9 168
Arvonlennukset ja niiden palautukset	-55	-157				-212
Poistamaton hankintameno 31.12.	31 229	52 078	37 798	1 007	743	122 856
Kirjanpitoarvo 31.12.	31 229	52 078	37 798	1 007	743	122 856

Sijoitukset	Osakkeet tytäryhteisöt	Osakkeet osakkuus- yhteisöt	Kunta- yhtymä- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	11 801	20 374	13 220	1 111	46 506
Lisäykset				7	7
Vähennykset	-375	-340			-715
Siirrot erien välillä					0
Hankintameno 31.12.	11 426	20 034	13 220	1 118	45 798
Kirjanpitoarvo 31.12.	11 426	20 034	13 220	1 118	45 798

	Saamiset konserni- yhtiöiltä	Saamiset kunta- yhtymiltä	Saamiset muilta yhteisöiltä	Saamiset valtiolta	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	15 974	0	89	0	16 063
Lisäykset			323		323
Vähennykset	-74		-89		-163
Siirrot erien välillä					0
Hankintameno 31.12.	15 900	0	323	0	16 223
Kirjanpitoarvo 31.12.	15 900	0	323	0	16 223

Maa- ja vesialueet	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Kiinteistöjen liittymismaksut	539	575	193	187
Muut maa- ja vesialueet	32 729	31 064	31 036	29 372
Maa- ja vesialueet yhteensä	33 268	31 639	31 229	29 559

Kuntayhtymäosuusien arvonmuutokset

	Tase- arvo 1.1.	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tase- arvo 31.12.	Kunnan osuus kuntayhtymän peruspääomas	Ero
Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky	7 135	0	0	7 135	5 491	1 644

Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän yhtiökokousten tekemät päätökset sairaalakiinteistöjen kirjanpitoarvojen alaskirjauksesta peruspääomaa vastaan.

20–22) Tytäryhteisöt, kuntayhtymät sekä osakkuusyhteisöt (eliminoitujen tilinpäätökset)

Nimi	Koti paikka	Kaupungin omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Kuntakonsernin osuus (1 000 €) omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilikauden voitosta/ tappiosta
Tytäryhteisöt						
Haminan Energia Oy	Hamina	100 %	100 %	500	29 633	-1 608
Hamina-Asunnot Oy (konserni)	Hamina	100 %	100 %	4 932	34 301	2 014
Haminan Hotelli- ja kiinteistö Oy	Hamina	60 %	60 %	-9	374	-4
Haminan Kulttuuriperintösäätiö	Hamina	100 %	100 %	408		-12
Kiinteistö Oy Rautakortteli	Hamina	100 %	100 %	-2	6	-17
Linnoituksen Uimahalli Oy	Hamina	100 %	100 %	-758	9 837	-535
Uuperinrinteet Oy (1.1-31.10.2016)	Hamina	58 %	58 %	126		-74
Venehamina Oy (äänimäärästä 66,59%)	Hamina	46,76 %	46,76 %	1		3
			Yhteensä	5 198	74 151	-233
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Kiinteistö Oy Haminan Linnoituksen Hotelli Oy (1.7.2014-30.6.2015)	Hamina	58,67 %	58,67 %			
Kuntayhtymät						
Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky (konserni)	Kotka	9,23 %	9,23 %	-3 288	4 433	-1 542
Kotkan-Haminan seudun koulutus- kuntayhtymä	Kotka	31,02 %	31,02 %	3 877	4 690	195
Kymenlaakson Liitto	Kotka	11,68 %	11,68 %	25	54	-35
			Yhteensä	614	9 177	-1 382
Osakkuusyhteisöt						
HaminaKotka Satama Oy (konserni)	Kotka	40,00 %	40,00 %	15 287	38 109	1 024
Kymenlaakson Vesi Oy	Kotka	21,00 %	21,00 %	1 694	1 249	5
Kiinteistö Oy Haminan Hailikari	Hamina	33,33 %	33,33 %	-1 580	5 220	28
Hoiku Oy	Hamina	23,00 %	23,0 %	-294	310	24
As Oy Vehkalahden Kustaanmäki	Hamina	23,10 %	23,10 %	175	11	
As Oy Haminan Satamakatu 3	Hamina	43,18 %	43,18 %	206	305	2
			Yhteensä	15 488	45 204	1 083

23) Saamiset samaan konserniin kuuluvilta yhteisöiltä (1 000 euroa)

	2016		2015	
	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset	Pitkä- aikaiset	Lyhyt- aikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		50		95
Konsernitilisaaminen				232
Siirtosaamiset		77		77
Yhteensä		127		404
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset		11		61
Yhteensä		11		61
Saamiset yhteensä		138		465

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Siirtyvät korot			77	77
Kelan korvaus työterveyshuollosta	376	390	310	316
Muut tulojäämät	1 279	5 450	161	365
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	1 655	5 840	548	758

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Peruspääoma I.I.	85 276	85 276	85 276	85 276
Yhdistysten ja säätiöiden peruspääomat	383	383		
Arvonkorotusrahasto I.I.	5 496	5 507	5 428	5 439
Vähennykset	-55	-11	-56	-11
Arvonkorotusrahasto 31.I2.	5 441	5 496	5 372	5 428
Muut omat rahastot I.I.	477	477	476	476
Lisäykset				
Vähennykset				
Muut omat rahastot 31.I2.	477	477	476	476
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	7 164	5 136	-1 105	-2 361
Oikaisu edellisten tilikausien yli-/alij.				-2
Tilikauden yli-/alijäämä	3 548	1 337	1 499	1 258
Oikaisu tilikauden yli-/alijäämään				-18
Oma pääoma yhteensä	102 289	98 105	91 518	90 057

26) Erittely poistoeroista

Ei ilmoitettavaa.

27) Pitkäaikaiset velat (1 000 euroa)

Myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua erääntyvät pitkäaikaiset velat

	Kaupunki	
	2016	2015
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	23 337	32 872
Pitkäaikaiset velat yhteensä	23 337	32 872

Velat, jotka erääntyvät I.I.2022 tai sen jälkeen.

28) Erittely liikkeeseen lasketuista joukkovelkakirjalainoista

Ei ilmoitettavaa.

29) Pakolliset varaukset (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Eläkevastuuvaraus	54	65	54	65
Varaus Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen ky:n alijäämien kattamiseen			1 657	1 657
Potilasvahinkovastuuvaraus, Carea	1 062	968		
Pakolliset varaukset yhteensä	1 116	1 033	1 711	1 722

30) Velat samaan konserniin kuuluville yhteisöille (1 000 euroa)

	2016		2015	
	Pitkäaikainen	Lyhyt-aikainen	Pitkäaikainen	Lyhyt-aikainen
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat		311		255
Konsernitilivelka		2 555		2 355
Liittymismaksut ja muut velat	29		29	
Yhteensä	29	2 866	29	2 610
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat		2 965		2 872
Siirtovelat				
Yhteensä		2 965		2 872
Yhteensä	29	5 831	29	5 482

31) Sekkitililimiitti

Ei ilmoitettavaa.

32) Muut pitkäaikaiset velat (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Muut pitkäaikaiset velat				
Liittymismaksut	2 523	2 472	760	760
Muut velat	4 501	5 635	4 501	5 635
Muut velat yhteensä	7 024	8 107	5 261	6 395

33) Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Pitkäaikaiset siirtovelat				
Muut siirtovelat	1 132			
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	10 246	11 344	7 337	8 048
Korkojaksotukset	453	563	190	212
Muut siirtovelat	1 651	2 013	952	1 134
Siirtovelat yhteensä	13 482	13 920	8 479	9 394

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

34) Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Lainat rahoitus ja vakuutuslaitoksilta	1 541	1 701		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	4 410	4 651		
Lainat julkisyhteisöiltä	15 059	16 274		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	43 150	43 150		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	47 560	47 801		

35) Muut omasta puolesta annetut vakuudet (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

36) Konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta annetut vakuudet (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

37) Muut muiden puolesta annetut vakuudet (1 000 euroa)

Ei ilmoitettavaa.

38) Vuokravastuut (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Vuokravastuu, Sataman Porttitalo	13 484			
Sopimus on voimassa 31.1.2029 asti				
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	1 037			
Vuokravastuu, Hoivakoti Marski				
Sopimus on voimassa toistaiseksi				
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	328			
Leasingvastuut yhteensä	16 199	6 216	571	641
Seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	2 056	1 775	233	263

Leasing sopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuita. Vuokravastuut katetaan kiinteistöistä saatavilla vuokratuotoilla.

39, 40) Vastuusitoumukset (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Takaukset tytäryhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma			63 223	63 223
Jäljellä oleva pääoma			43 839	45 763
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	70 417	67 827	70 167	67 827
Jäljellä oleva pääoma	48 321	47 519	48 071	47 519

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

	2016	2015
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	100 543	100 438
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	75	72

41) Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt (1 000 euroa)

	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Sopimusvastuut				
Haminan Energia Oy, taseen ulkopuoliset liittymisvastuut	503	504		
Haminan Energia Oy, erityisvakuudet	0	588		
Hamina-Asunnot Oy, osuomistusosuuksien takaisinostovelvollisuus	521	564		
Puolustushallinnon rakennuslaitoksen keskusyksikön alueellistamisen vuokratuki vuosien 2011-2020 välisenä aikana	120	150	120	150
Johdannaissopimukset				
Sähkö- ja öljysuojajohdannaiset, Haminan Energia Oy				
Johdannaisilla suojataan myyntiennusten mukaiseen määrään perustuvaa sähkön tai kaasun ostoa. Johdannaisia käytetään ainoastaan ostohinnan suojaukseen, niillä ei tehdä spekulatiivista kauppaa				
- sähkön hintasuojaus	-4 551	-6 411		
- kaasun hintasuojaus	-455	-1 302		
Päästöoikeudet				
Haminan Energia Oy:n yksi tuotantolaitos kuuluu päästökauppajärjestelmän piiriin. Laitoksen hallussa olevat päästöoikeudet tonneina CO ₂ . Myönnettyt oikeudet ovat riittäneet tuotantolaitoksen toimintaan. Ylimääräisten oikeuksien myyntiä markkinoille ei ole ollut tilikaudella 2016. Päästökauppaan liittyvät velvollisuudet päättyvät 1.1.2017	12 832	14 958		
Alv 33§ mukainen arvonalisäveron palautusvastuu				
Tilinpäätöshetkellä ei ole tiedossa kiinteistöjä joiden osalta palautusvastuun toteutuminen olisi todennäköistä investointi- tai taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.				
Rakentajan vastuu 10 vuotta				
Kotkan-Haminan seudun koulutus kuntayhtymän vuosina 2006-2014 valmistuneet ja myydyt oppilastyökohteet				
ARA-asuntokannan rajoitukset, Hamina Asunnot Oy				
Valtion tukeman ARA-asuntokannan (arava- ja korkotukikohteet) käyttö- ja luovutusrajoitukset vuokra- ja osuomistuskohteittain.				
Potilasvastuuvakuutuksen vastuuvélka, Carea	446	388		
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu vuosilta 2000-2014	7 584	6 986	6 344	5 746

Koronvaihtosopimukset	Konserni		Kaupunki	
	2016	2015	2016	2015
Haminan kaupunki				
Danske Bank Oyj 19144622SA-3088Q				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyi 19.5.2016.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo		650		650
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan		-9		-9
Danske Bank Oyj 26688726SA-5808R				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyi 12.7.2016				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo		2 000		2 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan		-27		-27
Danske Bank Oyj 240122159A-5077Y				
Koronvaihtosopimuksella on muutettu 1 kk viitekorko 6 kk viite- koroksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 23.11.2020.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	2 000	2 500	2 000	2 500
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	1	-1	1	-1
Danske Bank Oyj 28892060SA-6423X				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääomat eivät vastaa toisiaan. Sopimus erääntyy 27.10.2018.				
Lainapääoma	6 095	6 400	6 095	6 400
Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo	3 810	4 000	3 810	4 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-173	-245	-173	-245
Danske Bank Oyj 30648031SA-7028W				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Alkuperäinen lainamäärä maksettiin pois 30.9.2016 ja jälleenrahoitettiin uudella lainalla. Sopimus erääntyy 30.3.2022.				
Alkuperäisen lainan lainapääoma	0	6 000	0	6 000
Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo	6 000	6 000	6 000	6 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-418	-486	-418	-486
Kuntarahoitus Oyj 32034				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Alkuperäinen lainamäärä maksettiin pois 16.8.2016 ja jälleenrahoitettiin uudella lainalla. Sopimus erääntyy 16.5.2022.				
Alkuperäisen lainan lainapääoma	0	6 000	0	6 000
Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo	6 000	6 000	6 000	6 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-280	-282	-280	-282
Kuntarahoitus Oyj 32186				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Alkuperäinen lainamäärä maksettiin pois 7.9.2016 ja jäl- leenrahoitettiin uudella lainalla. Sopimus erääntyy 7.3.2023.				
Alkuperäisen lainan lainapääoma	0	5 000	0	5 000

Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo	4 333	5 000	4 333	5 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-102	-64	-102	-64
Kolmella edellisellä sopimuksella suojatun lainan pääoma	18 166		18 166	
Kuntarahoitus Oyj, 31646				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 4.3.2019				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	1 579	2 211	1 579	2 211
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-26	-73	-26	-73
Kuntarahoitus Oyj 31694				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 6.9.2020.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	2 000	2 500	2 000	2 500
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-89	-124	-89	-124
Op Yrityspankki Oyj 396642				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 23.11.2020.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	2 000	2 500	2 000	2 500
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-20	-13	-20	-13
Op Yrityspankki Oyj 386617				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 10.3.2020.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	7 000	7 000	7 000	7 000
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-48	-27	-48	-27
Op Yrityspankki Oyj 386624				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 16.11.2020.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	2 971	3 714	2 971	3 714
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-22	-8	-22	-8
Op Yrityspankki Oyj 396618				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 21.10.2019.				
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	2 220	2 960	2 220	2 960
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-15	-12	-15	-12
Op Yrityspankki Oyj 1430408				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suo- jaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä				

sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 10.11.2020. Lainapääomaa vastaava nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	3 600 -1		3 600 -1	
Op Yrityspankki Oyj 1780137 Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 21.11.2026. Lainapääomaa vastaava nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	2 850 -18		2 850 -18	
Nordea Bank AB 1581697/2179051 Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 14.7.2025. Lainapääomaa vastaava nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	1 800 -42	1 900 -10	1 800 -42	1 900 -10
Nordea Bank AB 1627659/2265443 Haminan Vesi -liikelaitos Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 12.7.2016. Lainapääomaa vastaava nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	1 904 -34		1 905 -34	
Linnoituksen Uimahalli Oy				
Kuntarahoitus Oyj 31932 Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Koronvaihtosopimuksen pääoma ja lainapääoma eivät vastaa toisiaan. Sopimus erääntyy 11.12.2027 Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	3 000 -516	3 000 -394		
Kuntarahoitus Oyj 32182 Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Koronvaihtosopimuksen pääoma ja lainapääoma eivät vastaa toisiaan. Sopimus erääntyy 11.12.2022. Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	3 000 -152	3 000 -86		
Danske Bank Oyj 30880012SA-7125W Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Koronvaihtosopimuksen pääoma ja lainapääoma eivät vastaa toisiaan. Sopimus erääntyy 11.12.2022. Koronvaihtosopimuksen nimellisarvo Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	1 500 -170	1 500 -486		
Näillä kolmella sopimuksella suojatun lainan pääoma	9 800	9 900		

Haminan Energia Oy		
<p>Koronvaihtosopimuksilla on vaihdettu rahalaitoslainojen vaihtuva korko kiinteäksi koroksi korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimukset on käsitelty kirjanpidossa suojaavina ja ne erääntyvät 1.1.2021 alkavan tilikauden aikana.</p>		
Koronvaihtosopimuksien nimellisarvo	12 328	13 613
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	-317	-206
Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä		
<p>Tilikauden päättyessä voimassa olleella koronvaihtosopimuksella on suojattu vaihtuvakorkoisen pankkilainan riskiä. Koronvaihtosopimus on käsitelty kirjanpidossa suojaavana. Sopimus erääntyy 13.6.2023.</p>		
Kohde-etuuden arvo	646	646
Käypä arvo pankin ilmoituksen mukaan	111	-129

Henkilöstöä ja tilintarkastajan palkkioita koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä 31.12.

	2016		2015	
	vakainainen henkilöstö	koko henkilöstö	vakainainen henkilöstö	koko henkilöstö
Konsernipalvelut	36	36	37	39
Hyvinvointipalvelut	919	1 182	930	1 245
Kaupunkikehityspalvelut	125	160	133	167
Vesiliikelaivos	12	14	13	14
Yhteensä	1 092	1 392	1 113	1 465

43) Henkilöstökulut (1 000 euroa)

	2016	2015
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	45 839	46 979
Henkilöstökorvaukset ja muut korjaukset	-723	-636
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	11 969	12 383
Muut henkilösivukulut	2 838	2 681
Yhteensä	59 923	61 407

44) Luottamushenkilöpalkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	Kaupunki	
	2016	2015
Haminan Kokoomuksen Kunnallisjärjestö ry	2 302	2 913
Haminan Kokoomusnaiset ry	3 052	2 588
Haminan Seudun Perussuomalaiset ry	1 749	2 085
Haminan Sosiaalidemokraattien Kunnallisjärjestö ry	8 468	9 647
Keskustan Haminaan Kunnallisjärjestö ry	4 322	4 617
Suomen Kristillisdemokraattien Haminaan paikallisosasto ry	1 122	1 702
Vasemmistoliiton Haminaan Seudun yhdistys ry	48	47
Haminan Seudun Vihreät ry	1 294	1 383
Yhteensä	22 357	24 981

45) Tilintarkastajien palkkiot (1 000 euroa)

	Kaupunki	
	2016	2015
BDO Auditor Oy		
Tarkastuspalkkiot	15	17
Palkkiot yhteensä	15	17

HAMINAN VESI -LIIKELAITOKSEN ERIYTETTY TILINPÄÄTÖS

Tulosalue Tulosityksiköt Toimielin Vastuuhenkilö	Haminan Vesi -liikelaitos Hallinto ja asiakaspalvelu, Verkot ja laitokset Vesiliikelaitoksen johtokunta Toimitusjohtaja
Tehtävä	Laadukkaiden vesihuoltopalveluiden tuottaminen asukkaille ja teollisuudelle valtakunnallisesti kilpailukykyiseen hintaan ja kohtuullisen tuoton omistajalleen tuottaen.

SITOVAT TAVOITTEET

Tavoite 1: VESIHUOLTOVERKOSTON SANEERAUSVOLYMI NOSTETAAN TAVOITETASOLLE

Mittari 2016	Toteutuma
Vesihuoltoverkostoa saneerataan 1,5 km	Verkostoa saneerattu yhteensä 2 618 m

Tavoite 2: VESIHUOLTOASIAKKAIDEN TEKSTIViestIPALVELUN KÄYTTÖÖNOTTO

Mittari 2016	Toteutuma
Palvelu käytössä 2016 loppuun mennessä	Tekstiviestipalvelu on otettu käyttöön.

TOIMINTAKATSAUS

Toiminta ja talous

Vuosi 2016 toi monia muutoksia Haminan Veden toimintaan. Henkilöstössä tapahtui merkittäviä muutoksia toimitusjohtajan vaihtumisen ja eläköitymisten seurauksena. Vesihuoltolainsäädännön muutoksien takia yleiset toimitus- ja sopimusehdot päivitettiin ja maksuperusteita muutettiin hulevesistä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi. Samanaikaisesti etsittiin myös uusia keinoja talouden ja toiminnan tehostamiseksi.

Vedenkulutus jäi ensimmäisellä vuosineljänneksellä alle edellisvuoden keskiarvon ja laskeva trendi ennakoii vedenkulutuksen laskun jatkuvan edellisvuosien tapaan. Käyttömenoja kertyi alkuvuodesta vastaavasti arvioitua enemmän. Käyttömenoja kasvattivat mm. useat vesijohtovuodot ja virkavapauksista johtuvien Alhaisten rahoituskulujen, veden myyntitulojen kasvun ja tehtyjen säästötoimenpiteiden ansiosta talous kääntyi nousuun vuoden jälkimmäisellä puoliskolla. Talous oli kolmannen vuosineljänneksen lopussa jo lähes tasapainossa ja koko vuoden tulosenuste oli ensimmäistä kertaa ylijäämäinen. Talous parani vielä lisää vuoden viimeisellä neljänneksellä alkuvuodesta perusmaksuihin tehtyjen muutosten ansiosta.

päällekkäisyyksien ja sijaisuuksien vuoksi kasvaneet henkilöstökulut. Ensimmäisen neljänneksen perusteella vuodesta näyttikin tulevan taloudellisesti erittäin haasteellinen.

Tilanne parani veden myynnin osalta toisella vuosineljänneksellä. Liittymismaksutuloja ei kuitenkaan ollut kertynyt edellisvuosien tapaan ja käyttökustannukset ylittivät yhä budjetoidun. Lisäksi suunnitelman mukaisen poistojen ennustettiin kasvavan arvioitua suuremmiksi. Toisen vuosineljänneksen perusteella koko vuoden liikevaihto näytti yhä jäävän budjetoidusta ja talouden tasapainottamiseen tarvittavia toimenpiteitä oli tehostettava.

Koko vuoden liikevaihto ylitti budjetoidun noin 84.000 eurolla ja tulos oli ennakoitua parempi. Kustannussäästöjä saatiin vuoden aikana paitsi palveluiden ja tavaroiden ostoja vähentämällä ja vapaaehtoisten palkattomien vapaiden avulla, mutta myös siksi, että Kymenlaakson Vesi jätti osan loppuvuoden laskuistaan laskuttamatta. Vastaavanlaisten kustannussäästöjen toteutuminen jatkossa on kuitenkin epävarmaa. Sa-

manaikaisesti suunnitelman mukaiset poistot ovat alhaisesta investointitasosta huolimatta kasvaneet ja jatkossa investointitason nosto tulee lisäämään poistojen määrää sekä rahoituskuluja entisestään. Vaikka kokonaistilanne olikin talouden osalta hyvä, niin huleveden

Rakentaminen

Vesihuollon saneeraus- ja uusinvestointeihin käytettiin rahaa yhteensä 1,22 milj. euroa. Investointeihin varattu määräraha alittui noin 528.000 eurolla.

Vesijohtoverkosta rakennettiin 562 m, jätevesiverkosta 288 m ja hulevesiverkosta 1587 m. Vesihuollon osalta suurimpia kohteita olivat rinnakkaisvesijohdon rakentaminen satamaan sekä jätevesi- ja vesijohtoverkoston rakentaminen Satamakadulle. Tervasaaren ja Takkaniemenkaaren hankkeet aloitettiin, mutta niiden osalta vesihuollon rakentamisen jää vuodelle 2017.

Toiminnan kehittäminen

Toiminnan kehittämisessä pääpaino oli vedenriittävyys- ja riskien hallinnassa. Verkoston riskikohtien kartoitus valmistui alku vuodesta. Kartoituksesta saatujen tietojen pohjalta käynnistettiin kaksi jatkoprojektia, mistä toisessa selvitetään lisäveden-ottomahdollisuudet alueella ja toisessa vesijohtoverkoston lisärakentamistarpeet häiriö-tilanteiden hallinnan kannalta.

Vedenriittävyys- ja riskienhallinnan lisäksi selvitettiin etäluettavien mittareiden käyttöön-ottomahdollisuuksia, pumppausten energia-tehokkuutta sekä vaihtoehtoja kunnossapidon ja rakentamisen tarvitsemien materiaalivirtojen hallintaan.

Henkilöstö

Haminan Veden palveluksessa oli vakinaisia henkilöitä 12.

Henkilöstön koulutus- ja sairauspoissaolojen muutos:

	v. 2016	Keskim./hlö	v. 2015	Keskim./hlö	v. 2014	Keskim./hlö
Koulutuspäivät	12	1,0	25	1,9	38	3,5
Sairauspoissaolot	346	28,8	80	6,2	169	15,4

osalta tulos on yhä alijäämäinen ja vaatii korjaavia toimenpiteitä.

Hulevesiverkoston suuri uudisrakentaminen johtuu saneerattaville alueille tehtävistä hulevesijärjestelmistä. Saneerausalueiden lisäksi hulevesiverkosta rakennettiin Merikadulle ja Lepikonrantaan, jotta varsinainen Tervasaaren rakentaminen päästään aloittamaan keväällä 2017.

Verkosta saneerattiin yhteensä noin 2618 metriä, josta 1469 metriä oli vesijohdon saneerausta ja 1140 metriä viemärin saneerausta. Jätevesipumppaamoita uusittiin yksi kappale. Saneeraukset toteutuivat talousarvion mukaisesti.

Muita kehittämiseen liittyviä asioita olivat:

- Etelä-Suomen Aluehallintovirasto myönsi joulukuussa Virolahden Härmänkankaan pohjavesialueelle uudet vesiluvat. Luvat antavat mahdollisuuden nostaa veden ostomäärää Virolahden suunnasta.
- Lainsäädännön vaatimat talousveden valvontatutkimusohjelma ja valmiussuunnitelma päivitettiin.
- Haminan Vesi jatkaa BusinessMooring-hankkeessa, jolla tavoitellaan satamaan ja alueelle uutta yritystoimintaa ja työpaikkoja.

Selonteko sisäisestä valvonnasta ja arvio merkittävimmistä riskeistä

Sisäinen valvonta

Talouden ja tavoitteiden seuranta on säännöllistä. Seurannan välineenä on web-raportointi, jossa on päiväkohtainen tieto. Johtokunnalle raportoidaan toiminnasta ja taloudesta kokousten yhteydessä.

Palveluiden hinnoittelun ajantasaisuutta seurataan ja taksat ja maksut pidetään ajan tasalla Vesilaitos-yhdistyksen (VVY) vuosittain julkaiseman vesi-huoltotaksatilaston ja alueellisten vertailujen avulla.

Liikelaitoksen investointikohteiden etenemistä seurataan säännöllisesti.

Riskiarvio

Tilikauden aikana ei ole raportoitu merkittävistä riskeistä, joista olisi aiheutunut vahinkoa Haminan Veden toiminnalle.

Omaisuuksien hankinnassa, luovutuksessa tai käyttöarvossa ei ole todettu menetyksiä tai arvonalennuksia.

Tilikauden aikana tapahtui yksi viemäritulva, josta liikelaitos on korvausvastuussa. Viemäritulvan kustannukset jäivät alle 1 000 euroon.

Liikelaitos on myös osallisena Haminan kaupungille osoitetussa vahingonkorvauskanteessa, jossa hakija vaatii korvausta sopimusrikkomuksiin vedoten.

Toimivallan siirrosta viranhaltijoille sopimus- ja hankinta-asioissa, käyttöomaisuuden myynnissä ja vahingonkorvausasioissa on voimassa johtokunnan päätös 16.2.2009, jota on tarkistettu 17.9.12 (§ 26). Viranhaltija-päätökset ilmoitetaan johtokunnalle tiedoksi.

Tilajavastuulain noudattamista seurataan. Rakennuskohteiden kustannus- ja työntekijätiedot ilmoitetaan verottajalle kerran kuukaudessa.

Henkilöstön osaamista vahvistetaan lainsäädännön ja muun toimintaympäristön edellyttämin täydennyskoulutuksin.

Valmiussuunnitelman yhteydessä riskejä on arvioitu niin verkoston toiminnan, veden tuotannon kuin jäteveden johtamisen osalta. Vesi- ja viemäriverkostolle on myös tehty riskiluokitus ja Utti-putken häiriötilanteiden vaikutukset on arvioitu. Taloudellisia riskejä arvioidaan aina osavuositarkastusten ja taksamuutosten yhteydessä ja vedenkulutusennusteiden avulla.

Riskiarvioiden perusteella suurimmiksi riskeiksi muodostuvat jatkossa verkoston ikä ja saneeraus määrän kasvu, vedenkulutuksen väheneminen ja henkilöstön määrä.

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Tilikaudelta kertyi ylijäämää 457.015,69 euroa, joka siirretään lisäyksenä taseen omaan pääomaan.

Tilinpäätöslaskelmat ja tunnusluvut

Liikelaitoksen tuloslaskelma

	2016		2015	
Liikevaihto	5 901 110,80		5 784 903,70	
Valmistus omaan käyttöön	60 569,50		59 510,45	
Liiketoiminnan muut tuotot	109 969,90		139 662,14	
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 041 157,16		-1 031 620,60	
Palvelujen ostot	-1 064 324,55		-982 555,64	
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-462 955,61		-434 413,51	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-144 926,85		-138 737,64	
Muut henkilösivukulut	-30 882,10		-24 203,80	
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 299 787,96		-2 285 518,96	
Liiketoiminnan muut kulut	-65 537,13		-65 658,39	
Liikelylijäämä	962 078,84		1 021 367,75	
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot kaupungilta			2 797,10	
Muut rahoitustuotot	6 749,25		6 484,78	
Muille maksetut korkokulut	-61 682,51		-125 681,37	
Korvaus peruspääomasta	-450 000,00		-450 000,00	
Muut rahoituskulut	-129,89		-40,29	
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	457 015,69		454 927,97	
Ylijäämä ennen varauksia	457 015,69		454 927,97	
Tilikauden ylijäämä	457 015,69		454 927,97	

Tunnusluvut

	2016	2015
Sijoitetun pääoman tuotto, %	4,5	4,7
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	6,4	6,6
Voitto, %	7,7	7,9

Liikelaitoksen rahoituslaskelma

	2016		2015	
Toiminnan rahavirta				
Liikelyljäämä	962 078,84		1 021 367,75	
Poistot ja arvonalentumiset	2 299 787,96		2 285 518,96	
Rahoitustuotot- ja kulut	-505 063,15	2 756 803,65	-566 439,78	2 740 446,93
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-1 222 592,16		-1 896 635,96	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		-1 222 592,16	97 656,71	-1 798 979,25
Toiminnan ja investointien rahavirta		1 534 211,49		941 467,68
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäys muilta			-3 775,00	
Antolainasaamisen vähennys muilta		0,00	1 785,00	-1 990,00
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	500 000,00			
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muille	-1 284 744,86	-784 744,86	-1 189 506,86	-1 189 506,86
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Saamisten muutos kunnalta	-895 729,38		128 555,12	
Saamisten muutos muilta	-135 599,29		122 293,01	
Korottomien velkojen muutos muilta	281 862,04	-749 466,63	-818,95	250 029,18
Rahoituksen rahavirta		-1 534 211,49		-941 467,68
Rahavarojen muutos		0,00		0,00
Tunnusluvut				
		2016		2015
Investointien tulorahoitus, %		225,5		144,5
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, 1000 €		3 346		-1 521
Lainanhoitokate		2,1		2,2
Quick ratio		1,0		0,6
Current ratio		1,0		0,6

Liikelaitoksen tase

	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA		
A PYSYVÄT VASTAAVAT	20 828 803,00	21 905 998,80
II Aineelliset hyödykkeet	20 749 293,30	21 826 489,10
2. Rakennukset	2 099 211,40	2 255 618,68
3. Kiinteät rakenteet ja laitteet	18 325 949,56	19 431 260,78
6. Ennakkomaksut ja keskener. hankinnat	324 132,34	139 609,64
III Sijoitukset	79 509,70	79 509,70
4. Muut saamiset	79 509,70	79 509,70
C VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 140 440,09	1 109 111,42
II Saamiset	2 140 440,09	1 109 111,42
Lyhytaikaiset saamiset	2 140 440,09	1 109 111,42
1. Myyntisaamiset	547 534,08	411 934,79
3. Saamiset kunnalta	1 592 906,01	697 176,63
4. Muut saamiset		
VASTAAVAA YHTEENSÄ	22 969 243,09	23 015 110,22
VASTATTAVAA		
A OMA PÄÄOMA	14 344 511,86	13 887 496,17
I Peruspääoma	13 411 749,98	13 411 749,98
IV Edellisten tilikausien ylijäämä	475 746,19	20 818,22
V Tilikauden ylijäämä	457 015,69	454 927,97
E VIERAS PÄÄOMA	8 624 731,23	9 127 614,05
I Pitkäaikainen	6 518 702,22	7 203 456,80
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	5 745 305,42	6 430 060,00
8. Korottomat velat kunnalle	13 500,00	13 500,00
9. Liittymismaksut ja muut velat	759 896,80	759 896,80
II Lyhytaikainen	2 106 029,01	1 924 157,25
2. Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	1 184 754,86	1 284 745,14
6. Saadut ennakot	2 257,03	5 708,87
7. Ostovelat	581 136,92	266 984,01
9. Muut velat	221 488,50	236 613,56
10. Siirtovelat	116 391,70	130 105,67
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	22 969 243,09	23 015 110,22
Tunnusluvut		
	2016	2015
Omavaraisuusaste, %	62,5	60,4
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	143,4	154,0
Kertynyt ylijäämä, 1000 €	933	476
Lainakanta 31.12., 1000 €	6 930	7 715

Liikelaitoksen talousarvion toteutumisvertailu

Käyttötalousosa

	Talousarvio 2016	Talousavio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutunut 2016	Poikkeama
Liikevaihto	5 819 000		5 819 000	5 903 047	84 047
Valmistus omaan käyttöön	40 000		40 000	60 570	20 570
Liiketoiminnan muut tuotot	13 600		13 600	109 970	96 370
Materiaalit ja palvelut	-2 250 200		-2 250 200	-2 107 418	142 782
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 123 000		-1 123 000	-1 043 093	79 907
Palvelujen ostot	-1 127 200		-1 127 200	-1 064 325	62 875
Henkilöstökulut	-679 000		-679 000	-638 765	40 235
Palkat ja palkkiot	-490 900		-490 900	-462 956	27 944
Henkilösivukulut	-188 100		-188 100	-175 809	12 291
Eläkekulut	-157 800		-157 800	-144 927	12 873
Muut henkilösivukulut	-30 300		-30 300	-30 882	-582
Poistot ja arvonalentumiset	-2 240 000		-2 240 000	-2 299 788	-59 788
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 240 000		-2 240 000	-2 299 788	-59 788
Liiketoiminnan muut kulut	-56 000		-56 000	-65 537	-9 537
Liikelylijäämä	647 400		647 400	962 079	314 679
Rahoitustuotot ja -kulut	-545 500		-548 500	-505 063	43 437
Korkotuotot	3 000				0
Muut rahoitustuotot	7 000		7 000	6 749	-251
Muille maksetut korkokulut	-105 000		-105 000	-61 683	43 317
Korvaus peruspääomasta	-450 000		-450 000	-450 000	0
Muut rahoituskulut	-500		-500	-130	370
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä	101 900		98 900	457 016	358 116
Ylijäämä ennen varauksia	101 900		98 900	457 016	358 116
Tilikauden ylijäämä	101 900		98 900	457 016	358 116

Rahoitusosa

	Talousarvio 2016	Talousavio- muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutunut 2016	Poikkeama
Toiminnan rahavirta	2 341 900		2 341 900	2 756 804	414 904
Liikeliijäämä	647 400		647 400	962 079	314 679
Poistot ja arvonalentumiset	2 240 000		2 240 000	2 299 788	59 788
Rahoitustuotot- ja kulut	-545 500		-545 500	-505 063	40 437
Investointien rahavirta	-1 750 000	250 000	-1 500 000	-1 222 592	277 408
Investointimenot	-1 750 000	250 000	-1 500 000	-1 222 592	277 408
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot					
Toiminnan ja investointien rahavirta	591 900	250 000	841 900	1 534 211	692 311
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäys muilta					
Antolainasaamisten vähennys muilta					
Lainakannan muutokset	-800 000		-800 000	-784 745	15 255
Pitkäaikaisten lainojen lisäys muilta	500 000		500 000	500 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys muille	-1 300 000		-1 300 000	-1 284 745	15 255
Vaikutus maksuvalmiuteen	-208 100	250 000	41 900	749 467	707 567

Investointiosa

	TP 2015	TA 2016	Muutokset	Muutettu TA	Toteutuma
Menot	1 896 636	1 750 000	-250 000	1 500 000	1 222 592
Rahoitusosuudet					
Käyttöomaisuuden myynti	97 657				
Netto	1 798 979	1 750 000	-250 000	1 500 000	1 222 592

Tunnusluvut

	TP 2014	TP 2015	TA 2016	Toteutuma.
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot				
Verkostoon pumpattu vesi, m ³ /vuosi	2 210 125	2 175 947	2 200 000	2 171 509
- KLV Oy	1 926 827	1 852 370		1 840 387
- Omat pohjavedenottamot	209 947	233 666		245 153
- Virolahti	73 351	89 911		85 969
Laskutettu vesi, m ³ /vuosi	1 863 792	1 817 432	1 850 000	1 869 051
- talousvesi	996 659	937 507		966 389
- teollisuusvesi	792 969	793 508		826 302
- kaupungin kiinteistöt	74 164	86 417		73 760
Puhdistettu jätevesi, m ³ /vuosi (Mussalon puhdistamo)	1 952 152	2 012 156	2 200 000	2 138 455 12 492
Laskutettu jätevesi, m ³ /vuosi	1 211 857	1 241 783	1 250 000	1 279 508
- Haminan talousvesi	880 026	842 761		865 487
- Haminan teollisuusvesi	50 628	64 613		70 069
- Haminan kaupungin kiinteistöt	60 488	72 610		74 759
- Virolahti	220 716	261 799		269 193
Vesijohtoverkostoon liittyneet kiinteistöt kpl/vuosi	38 (21)	30 (14)	40	14 (7)
(suluissa osuuskuntien verkoston kautta liittyneet)				
Jätevesiviemäriverkostoon liittyneet kiinteistöt kpl/vuosi vuosi (suluissa osuuskuntien verkoston kautta liittyneet)	92 (73)	47 (29)	60	16 (10)
Toiminnan kysyntä- ja laajuustiedot				
Laskuttamaton vesi %	16	16	16	14
Laskuttamaton jätevesi %	43	44	50	46
Talousveden ominaiskulutus, l/as/vrk	138	134	130	133
Perustiedot (tuotannontekijät/suoritteet)				
Vesijohtoverkon pituus km	253,3	256,9	255	257,2
Jätevesiviemäriverkon pituus km	224,7	225,3	225	225,4
Hulevesiviemäriverkon pituus km	90,3	91,5	94	93
Jätevesipumppaamojen määrä kpl	86	86	86	86
Hulevesipumppaamoiden määrä kpl	2	2	2	2
Vesiasiakkaiden määrä:				
- kiinteistöt kpl	5 238	5 268	5 300	5 282
- asukkaat kpl (liittymisaste)	18 480 (87 %)	18 540 (88 %)	18 600 (89 %)	18 580 (91 %)
Jätevesiasiakkaiden määrä				
- kiinteistöt kpl	4 500	4 547	4 620	4 563
- asukkaat kpl (liittymisaste)	17 030 (80 %)	17 130 (82 %)	17 250 (82 %)	1 7170 (85 %)
- liittymisaste %				
Taloudellisuus/tuottavuus				
Veden hankinnan kustannukset €/asukas	44,20	38,0 €	43	35,3
Jäteveden käsittelykustannukset €/asukas	42,50	39,2 €	43	41,0
Verkostojen ylläpito €/asukas	41,50	39,8 €	43	48,3

Liikelaitoksen liitetiedot

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostus- ja jaksotuseriaatteet sekä -menetelmät

Pysyvien vastaavien aineelliset ja aineettomat hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla.

Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Kaupunginhallituksen 26.11.2012 hyväksymällä poistosuunnitelman muutoksella on Vehkalahden kunnalta siirtyneiden vedenjakelu- ja viemäriverkostojen poistoaikoja tarkistettu 1.1.2013 alkaen.

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintameno. Saamiset on merkitty taseessa nimellisarvoon.

Johdannaissopimusten käsittely

Haminan Vesi on tehnyt koronvaihtosopimuksen korkokulujen suojaamistarkoituksessa.

Pitkäaikaista lainoista 1,9 milj. euron osalta vaihtuvat korot on sidottu koronvaihtosopimuksella kiinteään korkoon. Sopimus on voimassa 13.7.2026 asti.

Tuloslaskelman liitetiedot (1 000 euroa)

Liikevaihto tehtäväalueittain

	2016	2015
Veden käyttömaksut	2 589	2 431
Jäteveden käyttömaksut	2 052	1 970
Liittymismaksut	62	276
Perusmaksut	894	803
Muut tuotot	304	305
Liikevaihto yhteensä	5 901	5 785

Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Haminan Vesi -liikelaitoksella on käytössä Haminan kaupungin poistosuunnitelma jossa suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen pitoajan mukaan. Arvioidut poistoajat ja niitä vastaavat poistomenetelmät ovat:

Muut pitkävaikutteiset menot		
Atk-ohjelmistot	3 vuotta	Tasapoisto
Muut	3 vuotta	Tasapoisto
Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset		
Kivirakenteiset	40 vuotta	Tasapoisto
Puurakenteiset	30 vuotta	Tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset	20 vuotta	Tasapoisto
Muut rakennukset	15 vuotta	Tasapoisto
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Vedenjakeluverkosto	10 %	Menojäännöspoisto
Viemäriverkosto	10 %	Menojäännöspoisto
Muut putki- ja kaapeliverkostot	20 %	Menojäännöspoisto
Vesi- yms. laitosten laitoskoneet	20 %	Menojäännöspoisto
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	Menojäännöspoisto
Koneet ja kalusto		
Kuljetusvälineet	30 %	Menojäännöspoisto
Raskaat koneet	30 %	Menojäännöspoisto
Kevyet koneet	40 %	Menojäännöspoisto
Atk-laitteet	40 %	Menojäännöspoisto
Muut laitteet ja kalusteet	40 %	Menojäännöspoisto

Taseen liitetiedot (1 000 euroa)

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno l.l.	2 256	19 431	139	21 826
Lisäykset tilikauden aikana		968	255	1 223
Vähennykset tilikauden aikana				0
Siirrot erien välillä		70	-70	0
Tilikauden poisto	-157	-2 143		-2 300
Poistamaton hankintameno 31.12.	2 099	18 326	324	20 749

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Samaan konserniin kuuluvilta yhteisöiltä	Muilta yhteisöiltä	Yhteensä
Liittymismaksusaamiset l.l.	30	49	79
Lisäys vuoden aikana			0
Vähennys vuoden aikana			0
Liittymismaksusaamiset 31.12.	30	49	79

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

Oman pääoman erien lisäykset ja vähennykset sekä siirrot erien välillä

	2016	2015
Peruspääoma 1.1. ei muutoksia tilikauden aikana	13 412	13 412
Peruspääoma 31.12.	13 412	13 412
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	476	21
Tilikauden yli-/alijäämä	457	456
Oma pääoma yhteensä	14 345	13 889

Myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua erääntyvät pitkäaikaiset velat

	2016	2015
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	2593	2 867
Yhteensä	2593	2 867

Vuoden 2016 luvussa on esitetty lainat jotka erääntyvät 1.1.2022 tai sen jälkeen.

Muiden velkojen erittely

	2016	2015
Pitkäaikaiset muut velat		
Liittymismaksut	773	773
Lyhytaikaiset muut velat		
Muut velat	222	237
Muut velat yhteensä	995	1 010

Siirtovelkojen erittely

	2016	2015
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	100	95
Korkojaksotukset	16	35
Siirtovelat yhteensä	116	130

Vakuuksien, vastuusitoumuksien ja taseen ulkopuolisten järjestelyjen liitetiedot (1 000 euroa)

Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt	2016	2015
Koronvaihtosopimus Danske Bank Oyj 26688726SA-5808R		
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisi- aan. Sopimus on eräännytynyt 12.7.2016.		
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo		2 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)		-27
Koronvaihtosopimus Nordea Bank AB 1627659/2265443		
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisi- aan. Sopimus eräännyy 13.7.2026.		
Lainapääomaa vastaava nimellisarvo	1 905	
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-34	

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

Henkilöstön lukumäärä 31.12

	2016		2015	
	vakainainen henkilöstö	koko henkilöstö	vakainainen henkilöstö	koko henkilöstö
Haminan Vesi -liikelaitos	12	14	13	14

Vesihuoltolain edellyttämät lisätiedot

Huleveden viemäroinnin ja vesihuollon osalta esitetään eriytetyt tilinpäätöslaskelmat vesihuoltolain muutosten (22.8.2014/681) edellyttämällä tavalla.

Huleveden viemäroinnin tulot ja menot on eriytetty laskennallisesti. Menojen eriyttämisen perusteena on käytetty verkostojen pituuksia vuosilta 2005 -2009. Ennen vuotta 2005 rakennetuista jätevesiverkostoista on erotettu 50 % huleveeteen. Vuodesta 2010 alkaen hulevesiverkoston arvoa on seurattu kirjanpidossa.

Muista kuin alueelliseen jäteveden käsittelyyn kohdistetuista lainoista on erotettu verkostojen arvojen suhteessa lainapääoma ja niitä vastaavat korkomenot huleveeteen.

Kaupunki on korvannut yleisten alueiden huleveden viemäroinnin kustannuksista sopimuksen mukaan 96 313,19 euroa. Vesiliikelaitos otti 1.10.2016 käyttöön huleveden perusmaksun kustannuksen oikean kohdentamisen vuoksi.

Huleveden viemäroinnin tuloslaskelma

	1.1.-31.12.2016		1.1.-31.12.2015	
Liikevaihto		125 823,11		130 073,94
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-16 035,84		-18 001,78	
Palvelujen ostot	-50 731,23	-66 767,07	-33 861,90	-51 863,68
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-37 668,45		-31 483,12	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-1 218,62		-11 380,42	
Muut henkilösivukulut	-2 309,86	-41 196,93	-1 829,38	-44 692,92
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-180 230,01		-160 021,27
Liiketoiminnan muut kulut		-6 345,16		-4 959,21
Liikelylijäämä		-168 716,06		-131 463,14
Rahoitustuotot ja -kulut				
Muille maksetut korkokulut		-1 507,00		-1 876,00
Ylijäämä ennen satunnaisia eriä		-170 223,06		-133 339,14
Ylijäämä ennen varauksia		-170 223,06		-133 339,14
Tilikauden alijäämä		-170 223,06		-133 339,14
Tunnusluvut				
Sijoitetun pääoman tuotto, %		-9,3		-7,4
Voitto, %		-135,3		-102,5

Huleveden viemäröinnin rahoituslaskelma

	I.I.-31.12.2016		I.I.-31.12.1015	
Toiminnan rahavirta				
Liikelylijäämä	-168 716,06		-131 463,14	
Poistot ja arvonalentumiset	180 230,01		160 021,27	
Rahoitustuotot- ja kulut	-1 507,00	10 006,95	-1 876,00	26 682,13
Investointien rahavirta				
Investointimenot		-187 026,79		-371 613,82
Toiminnan ja investointien rahavirta		-177 019,84		-344 931,69
Rahoituksen rahavirta				
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	47 500,00			
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-40 170,00	7 330,00		-40 170,00
Rahoituksen rahavirta		7 330,00		-40 170,00
Rahavarojen muutos		-169 689,84		-385 101,69
Tunnusluvut				
Investointien tulorahoitus, %		7,6		7,2
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta, 1000 €		-189		-345
Lainanhoitokate		0,4		0,7

Huleveden viemäröinnin tase

	31.12.2016	31.12.2015
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	1 780 449,20	1 773 652,42
Aineelliset hyödykkeet		1 773 652,42
Kiinteät rakenteet ja laitteet	1 780 449,20	1 773 652,42
VASTAAVAA YHTEENSÄ	1 780 449,20	1 773 652,42
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	1 518 381,20	1 518 914,42
Jäännöspääoma	1 518 381,20	1 518 914,42
VIERAS PÄÄOMA	262 068,00	254 738,00
Pitkäaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	224 612,00	214 568,00
Lyhytaikainen		
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	37 456,00	40 170,00
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	1 780 449,20	1 773 652,42
Tunnusluvut		
Omavaraisuusaste, %	85,3	85,6
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	201,5	195,8
Kertynyt ali-/ylijäämä, 1000 €	-304	-133
Lainakanta 31.12., 1000 €	262	255

Huleveden viemäröinnin liitetiedot (1 000 euroa)

	2016	2015
Liikevaihto tehtävälueittain:		
Liittymismaksut	5	4
Perusmaksut	25	
Kaupungin korvaus hulevesiviemäröinnistä	96	126
	126	130
Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet		
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Viemäriverkko, menojäätännöspoisto 10%		
Pysyvät vastaavat		
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Poistamaton hankintameno I.I.	1 773	1 561
Lisäykset tilikauden aikana	187	372
Vähennykset tilikauden aikana	-180	-160
	1 780	1 773
Oman pääoman erin muutokset		
Jäätännöspääoma I.I	1 519	1 267
Pysyvien vastaavien lisäys	7	212
Vieraan pääoman lisäys	-8	40
Jäätännöspääoma 31.12	1 518	1 519
Myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua eräätntyvät pitkäaikaiset velat		
Lainat rahoituslaitoksilta	105	128

LIKELAITOKSEN VAIKUTUS KAUPUNGIN TALOUTEEN

Liikelaitoksen vaikutus tuloksen muodostumiseen

I 000 euroa	Talousarvion ulkoinen toteutuminen		Eliminoinnit		Tuloslaskelma kaupungin tilinpäätöksessä
	Kaupunki	Liikelaitos	Kaupunki	Liikelaitos	
Toimintatuotot	24 824	6 011	-150	-400	30 285
Myyntitulot	4 360	5 901	-100	-295	9 866
Maksutulot	6 548				6 548
Tuet ja avustukset	2 627				2 627
Muut toimintatulot	11 289	110	-50	-105	11 244
Valmistus omaan käyttöön	344	60			404
Toimintamenot	-138 286	-2 809	401	149	-140 545
Henkilöstömenot	-59 284	-638			-59 922
Palvelujen ostot	-56 316	-1 064	259	90	-57 031
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-8 205	-1 041	142	12	-9 092
Avustukset	-9 821				-9 821
Muut toimintamenot	-4 660	-66		47	-4 679
Toimintakate	-113 118	3 262	251	-251	-109 856
Verotulot	82 203				82 203
Valtionosuudet	37 167				37 167
Rahoitustuotot ja -kulut	2 171	-505	-450	450	1 666
Korkotuotot	600				600
Muut rahoitustuotot	2 624	7	-450		2 181
Korkokulut	-1 009	-62			-1 071
Muut rahoituskulut	-44	-450		450	-44
Vuosikate	8 423	2 757	-199	199	11 180
Poistot ja arvonalentumiset	-7 381	-2 300		0	-9 681
Suunnitteleman mukaiset poistot	-7 224	-2 300			-9 524
Arvonalentumiset	-157				-157
Satunnaiset erät					0
Tilikauden yli-/alijäämä	1 042	457	-199	199	1 499

Liikelaitoksen vaikutus toimintakatteeseen

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Ulkoiset toimintatulot	24 674	5 611	30 285
Valmistus omaan käyttöön	344	60	404
Ulkoiset toimintamenot	-137 885	-2 660	-140 545
Vaikutus toimintakatteeseen	-112 867	3 011	-109 856

Liikelaitoksen vaikutus vuosikatteeseen

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Vaikutus toimintakatteeseen	-112 867	3 011	-109 856
Ulkoiset rahoituserät	121 541	-505	121 036
Vaikutus vuosikatteeseen	8 674	2 506	11 180

Liikelaitoksen vaikutus poistojen määrään ja tilikauden tulokseen

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Vaikutus vuosikatteeseen	8 674	2 506	11 180
Vaikutus poistoihin	-7 381	-2 300	-9 681
Vaikutus tilikauden tulokseen	1 293	206	1 499

Yllä olevien laskelmien mukaan liikelaitoksen talous parantaa kaupungin toimintakatetta 3,0 milj.€ vuosikatetta 2.5 milj €, kasvattaa kaupungin tulosta 206 t€ ja kasvattaa kaupungin poistoja 2,3 milj.€

Liikelaitoksen vaikutus toiminnan rahoitukseen

I 000 euroa	Talousarvion toteutuminen		Eliminoinnit		Rahoituslaskelma kaupungin tilinpäätöksessä
	Kaupunki	Liikelaitos	Kaupunki	Liikelaitos	
Tulorahoitus					
Vuosikate	8 422	2 757	-199	199	11 179
Satunnaiset erät					0
Tulorahoituksen korjauserät	-83				-83
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-8 868	-1 222			-10 090
Rahoitusosuudet investointimenoihin	72				72
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 059				1 059
Toiminnan ja investointien rahavirta	602	1 535	-199	199	2 137
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäys	-322				-322
Antolainasaamisten vähennys	163				163
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	27 166	500			27 666
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-26 970	-1 285			-28 255
Lyhytaikaisten lainojen muutos	200				200
Muut maksuvalmiuden muutokset					
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-64				-64
Vaihto-omaisuuden muutos	33				33
Saamisten muutos	1 592	-1031		895	1 456
Korottomien velkojen muutos	-1 023	281	-895		-1 637
Vaikutus maksuvalmiuteen	1 377	0	-1 094	1 094	1 377

Liikelaitoksen vaikutus toiminnan ja investointien rahavirtaan

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Vaikutus vuosikatteeseen	8 223	2 956	11 179
Ulkoiset investointimenot	-8 868	-1 222	-10 090
Ulkoiset investointitulot	1 048		1 048
Vaikutus toiminnan ja investointien rahavirtaan	403	1 734	2 137

Liikelaitoksen vaikutus rahoituksen rahavirtaan

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Antolainasaamisten muutos	-159		-159
Lainakannan muutos	396	-785	-389
Muut maksuvalmiuden muutokset	538	-750	-212
Vaikutus rahoituksen rahavirtaan	775	-1 535	-760

Liikelaitoksen vaikutus maksuvalmiuteen

	Kaupunki	Liikelaitos	Yhteensä
Vaikutus toiminnan ja investointien rahavirtaan	403	1 734	2 137
Vaikutus rahoituksen rahavirtaan	775	-1 535	-760
Vaikutus maksuvalmiuteen	1 178	199	1 377

Ylläolevien laskelmien mukaan liikelaitoksen talous lisää kaupungin toiminnan ja investointien rahavirtaa 1,7 mil.€, pienentää rahoituksen rahavirtaa 1,5 mil.€ ja parantaa maksuvalmiutta 199 t€.

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

Tuloslaskelman tunnusluvut

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Kaupungin toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta sekä oppilaitosten ylläpitäminen vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate prosenttia poistoista

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Tunnusluvun avulla arvioidaan tulo-rahoituksen riittävyttä. Kun tunnusluvun arvo on 100%, oletetaan tulo-rahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kaupungin vuotuista keskimääräistä investointitasoa.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulo-rahoituksen riittävyden arvioinnissa. Keskimääräistä kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvon ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus.

Rahoituslaskelman tunnusluvut

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, euroa

Toiminnan ja investointien rahavirran tilinpäätösvoiton ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla seurataan investointien omarahoituksen toteutumista. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoitolla on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulo-rahoitus, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$$

Tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintameno on rahoitettu tulo-rahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate

$$= (\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$$

Lainanhoitokate kertoo kaupungin tulo-rahoituksen riittävyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulo-rahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan kaupungin omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Kassan riittävyys, pv

$$= 365 \text{ pv} * \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$$

Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavoitolla. Rahavaroihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset.

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste, %

$$= 100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Kaavassa koko pääoma tarkoittaa taseen vastattavien loppusummaa. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 % omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Tunnusluku kertoo kuinka paljon kaupungin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. tunnusluvun osoittajaan merkitään tarkasteluvuoden tilinpäätöksen koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakomaksuilla. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kaupungilla on selviytyä takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Lainakanta 31.12

$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$

Lainasaamiset 31.12

$= \text{Sijoituksiin merkitys jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset}$

Liikelaitoksen tunnusluvut

Sijoitetun pääoman tuotto, %

$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Tunnusluku kertoo liikelaitokseen sijoitetun pääoman tuoton eli mittaa liikelaitoksen suhteellista kannattavuutta. Tunnusluvun vertailtavuutta liikelaitosten kesken voi heikentää se, että pysyvien vastaavien hyödykkeiden kirjanpitoarvo saattaa poiketa olennaisesti käyvästä arvosta.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$

Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona.

Voitto, %

$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia}) / \text{Liikevaihto}$

Investointien tulorahoitus, %

$= 100 * (\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvoalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä viideltä vuodelta

Tilinpäätösvoiton ja neljän edellisen vuoden toiminnan ja investointien rahavirran kertymä.

Lainanhoitokate

$= (\text{Ylijäämä (alijäämä) ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvoalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$

Quick ratio

$= \text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Quick ratio eli maksuvalmiussuhde kertoo, miten hyvin lyhytaikaisesti sidotuilla varoilla pystytään kattamaan lyhytaikaiset velat. Tunnuslukua voidaan vertailla vain saman toimialan liikelaitosten kesken. Tunnusluvut luokitusasteikko: hyvä yli 1, Tyydyttävä 0,5-1, heikko alle 0,5.

Curren ratio

$= (\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Current ratio eli käyttöpääomasuhde kertoo nopeakiertoisen omaisuuden ja nopeakiertoisten velkojen suhteen. Tunnuslukua voidaan parhaiten vertailla saman toimialan liikelaitosten kesken, mutta se sopii quick ratio -tunnuslukua paremmin myös eri toimialojen yritysten kertailuun. Tunnusluvun luokitusasteikko: hyvä yli 2, tyydyttävä 1-2, heikko alle 1.

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Haminan kaupunginhallitus ja kaupunginjohtaja

Haminassa 31.3.2017

Elina Inkeroinen
puheenjohtaja

Jaakko Koskinen
2.varapuheenjohtaja

Onni Rinne

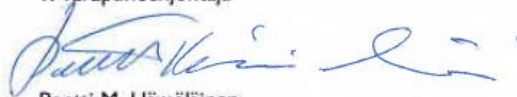
Peter Muurman

Eeva Rautamaa

Titta Erkkilä
I. varapuheenjohtaja

Pentti M. Hämäläinen

Katja Andrejev

Ritva-Leena Pousi

Hannu Muhonen
kaupunginjohtaja

TILINTARKASTAJIEN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu tilintarkastuskertomus.

Haminassa 23.5.2017

BDO Auditor Oy

Ulla Majja Tuomela, KHT, JHTT
päävastuullinen tilintarkastaja

LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA

Kirjanpitokirjat

Päiväkirja	atk-tulosteina	säilytetään 10v.
Pääkirja	atk-tulosteina	säilytetään 20v.
Vesiliikelaitoksen erilliskirjanpidon päiväkirja	atk-tulosteina	säilytetään 10v.
Vesiliikelaitoksen erilliskirjanpidon pääkirja	atk-tulosteina	säilytetään 20v.
Tasekirja	sidottuna	säilytetään pysyvästi

Tositelajit

10	Pankkitositteet
11	Kassatositteet
15	Muistiotositteet
20	Ostoreskontran maksatus
29	Ostoreskontra
30	Myyntireskontra
31 - 38	Yleislaskutus
39	Viivästyskorkolaskutus
40	Luottotappiot
41	Sisäinen laskutus
43	Jamix-ateriapalvelulaskutus
45	Hyvitysten ja ennakoiden kohdistus
47 - 50	Varastot ja konekeskus
51 - 53	Perusturvan laskutus
54	Effica yksilö- ja perhehuolto
56	Effica terveydenhuolto
70 - 72	Teknisen toimen laskutus
74	Antolainalaskutus
75	Rakendusvalvonnan laskutus
77	Vesiliikelaitoksen laskutus
80 -81	Sisäiset vyörytykset
82	Sisäisen laskennan excel-tositteet
89	Matkalaskut
90	Palkkasiirrot kirjanpitoon
91	Käyttöomaisuuskirjanpito
92 -93	Automaattikirjaukset
94 - 95	Laskennalliset kirjaukset

Tositeaineisto säilytetään 10 vuotta.

EU-projekteihin liittyvä tositeaineisto säilytetään 10 vuotta viimeisestä maksatuksesta ohjelmakauden päättymisestä lukien.

Konsernitilinpäätös:

Konsernitilinpäätöksen pääkirja	atk-tulosteina	säilytetään 20v.
Konsernitilinpäätöksen päiväkirja	atk-tulosteina	säilytetään 10 v.
Yhdistelylaskelmat	atk-tulosteina	säilytetään 10 v.
Tositeaineisto		säilytetään 10 v.